

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Sotler

Pojav piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Sotler

Mentor: red. prof. dr. Anton Grizold

Pojav piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju red. prof. dr. Antonu Grizoldu, ki mi je bil pri izdelavi diplomske naloge s svojimi nasveti v veliko pomoč, in vsem mojim za potrpljenje.

Pojav piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji

Somalija je država z etnično najbolj homogenim prebivalstvom v Afriki, a je njena zgodovina vseeno krvava. Za njeno ozemlje sta se borili dve kolonizatoriki – Velika Britanija in Italija; ko pa se je leta 1960 osamosvojila, ni bila sposobna poskrbeti za svoje prebivalstvo. V Somaliji nikoli niso poznali vladavine prava in utopično je bilo pričakovati, da bo pretirano zadolžena država, ki je vsa svoja sredstva vlagala v vojaško oboroževanje, zgradila uspešno državo. Poleg slabih planov vlade pa so pretežno nomadsko prebivalstvo prizadele tudi suše, ki so v podsaharski Afriki pogoste. Ko je leta 1990 izbruhnila še državljanska vojna, je država praktično propadla, slaba politična situacija pa je povzročila še gospodarsko krizo. Ko si je država vsaj malo opomogla, ji je zadnji udarec leta 2004 zadal še cunami, ki je na površje dvignil radioaktivne odpadke iz somalijskih voda in ohromil še ribištvo. Preplet političnih in gospodarskih dejavnikov je razlog, da je Somalija postala idealna država za nastanek piratstva.

Ključne besede: piratstvo, Somalija, mednarodna varnost.

The phenomenon of piracy as a security threat in Somalia

Somalia is a country with the most ethnically homogenous population in Africa but its history is nevertheless bloody. Two colonial powers fought for its territory – Great Britain and Italy. However, when it became independent in 1960, Somalia was not able to properly care for its population. The rule of law was never a common policy in Somalia, and it was unrealistic to expect that an over-indebted country, which had all of its assets invested in military, would build a prosperous country. In addition to bad government plans, a largely nomadic population was affected by drought, which is very common in Sub-Saharan Africa. In 1990, a civil war began. The country virtually collapsed and a bad political situation caused a further economic crisis. When Somalia slightly recovered, it was hit by another blow. In 2004, a tsunami hit its shores. It dug out the radioactive waste from Somali waters and paralyzed the fishing industry. A combination of political and economic factors is the reason why Somalia became an ideal country for the emergence of piracy.

Keywords: piracy, Somalia, international security.

Kazalo

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKO-TEORETIČNI OKVIR.....	10
2.1 CILJI DIPLOMSKE NALOGE	10
2.2 METODE	10
2.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	11
3 TEORETIČNI OKVIR	12
3.1 TEMELJNI POJMI	12
3.1.1 NACIONALNA VARNOST	12
3.1.2 MEDNARODNA VARNOST	14
3.1.3 PIRATSTVO KOT VARNOSTNA GROŽNJA.....	17
3.2 PREGLED TEORIJ	22
3.2.1 REALIZEM	22
3.2.2 LIBERALIZEM	25
3.2.3 KONSTRUKTIVIZEM	27
3.2.4 MARKSIZEM.....	28
3.2.5 FEMINIZEM	30
4 ANALIZA VZROKOV ZA POJAV PIRATSTVA KOT VARNOSTNE GROŽNJE V SOMALIJI	
31	
4.1 ZGODOVINA DRŽAVE	31
4.2 GOSPODARSTVO DRŽAVE	41
4.3 PIRATSTVO V SOMALIJI KOT VARNOSTNA GROŽNJA	48
5 ODZIVI NEKATERIH DRŽAV IN EVROPSKE UNIJE NA POJAV SOMALIJSKEGA	
PIRATSTVA.....	54
5.1 KENIJA.....	54
5.2 EVROPSKA UNIJA	57
5.3 ZDA.....	60
6 SKLEPI	63
7 LITERATURA	67

SEZNAM KRATIC

AMISOM	Misija Afriške unije v Somaliji (<i>African Union Mission in Somalia</i>)
ARS	Zavezništvo za osvoboditev Somalije (<i>Alliance for the Reliberation of Somalia</i>)
BDP	Bruto družbeni proizvod (<i>Gross Domestic Product</i>)
BMA	Britanska vojaška administracija (<i>British Military Administration</i>)
CJTF	Skupna delovna skupina (<i>Combined Joint Task Force</i>)
EU	Evropska unija (<i>European Union</i>)
EUCAP	Misija Evropske unije za krepitev zmogljivosti (<i>European Union Capacity Building Mission</i>)
EU NAVFOR	Mornariška operacija Evropske unije v Somaliji (<i>European Union Naval Force</i>)
EUTM	Misija Evropske unije za usposabljanje (<i>European Training Mission</i>)
ICC	Mednarodna trgovinska zbornica (<i>International Chamber of Commerce</i>)
ICU	Unija islamskih sodišč (<i>Islamic Courts Union</i>)
IGAD	Medvladna agencija za razvoj (<i>Intergovernmental Authority od Development</i>)
IMB	Mednarodni pomorski urad (<i>International Maritime Bureau</i>)
IMF	Mednarodni denarni sklad (<i>International Monetary Fund</i>)
IMO	Mednarodna pomorska organizacija (<i>International Maritime Organization</i>)
MSCHOA	Pomorski varnostni center Rog Afrike (<i>Maritime Security Centre Horn of Africa</i>)
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma (<i>North Atlantic Treaty Organization</i>)
OZN	Organizacija združenih narodov (<i>United Nations</i>)
PDP	Stranka za mir in razvoj (<i>Peace and Development Party</i>)
SNA	Somalijsko narodno zavezništvo (<i>Somali National Alliance</i>)
SNAF	Somalijske oborožene sile (<i>Somali National Armed Forces</i>)
SNG	Somalijska vlada (<i>Somali National Government</i>)
SSDF	Somalijska fronta za odrešitev in demokracijo (<i>Somali Salvation Democratic Front</i>)
SUA	Konvencija za zatiranje protipravnih dejanj zoper varnost pomorske plovbe (<i>Convention for the Supression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation</i>)
TFG	Prehodna zvezna vlada (<i>Transitional Federal Government</i>)

UNCLOS	Konvencija Združenih narodov o pravu morja (<i>United Nations Convention on the Law of the Sea</i>)
UNDP	Program Združenih narodov za razvoj (<i>United Nations Development Programme</i>)
UNODC	Urad Združenih narodov za droge in kriminal (<i>United Nations Office on Drugs and Crime</i>)
UNITAF	Združena operacija ZDA (<i>Unified Task Force</i>)
UNOSOM	Operacija Združenih narodov v Somaliji (<i>United Nations Operation in Somalia</i>)
USC	Združeni somalijski kongres (<i>United Somali Congress</i>)
VB	Velika Britanija (<i>Great Britain</i>)
VS OZN	Varnostni svet Združenih narodov (<i>United Nations Security Council</i>)
WFP	Svetovni program za hrano (<i>World Food Programme</i>)
ZDA	Združene države Amerika (<i>United Nations of America</i>)

1 UVOD

Piratstvo obstaja že od nekdaj, a nas to nikoli ni ustavilo, da ne bi na pirate gledali z nekim občutkom romantike¹. A piratstvo ni produkt Hollywooda, gre za kriminalno dejanje, ki obstaja že na tisoče let, pirati so obstajali že v antiki, imeli so jih za sovražnike človeštva. Piratstvo je bilo kriminalno dejanje in države so pirate preganjale (Bahadur 2011, 156), v času, ko so se evropske države začele oblikovati, pa je imelo piratstvo drugačno funkcijo, pirati so bili v službi kraljev in so z ropanjem hromili napadene države (Thomson 1994, 107). Ko države od piratov niso imele več koristi, so jih začeli preganjati, v ta namen so se oblikovale mednarodne norme. Za IMB je piratstvo poskus vstopa na katerokoli ladjo z namenom tatvine ali kriminalnega dejanja, za Kennyja je piratstvo vsako oboroženo nasilje na morju. (Murphy 2007, 11). Če vse definicije skozi zgodovino združimo in poenostavimo, lahko rečemo, da je piratstvo nezakonito ropanje na morju. Piratstvo se največkrat pojavi v bližini obal ali v nizkem morju, pa tudi v zalivih, ožinah, morskih rokavih in arhipelagih, kjer potekajo trgovske poti, ker je tam največ ladij, bližina kopnega pa daje piratom hitro možnost pobega. Piratstvo cveti, kjer je obalna država v razsulu, kjer ni avtoritete in kjer država nima virov (policija, obalna straža, marinci), da bi lahko svoje vode zaščitila. (Murphy 2007, 15–16)

V ropanju ljudi na morju ni nič romantičnega, pa naj gre za ropanje stoletja nazaj v Egejskem morju ali za zdajšnje somalijske pirate, edina razlika je v opremljenosti piratov, saj so današnji pirati veliko bolj napredni, med njihovo opremo pa lahko štejemo tudi razne gliserje, satelitsko navigacijo in podobne tehnološke dosežke.

V diplomski nalogi bo poudarek na piratih ob Somaliji, predvsem to, kaj jih je do piratstva privedlo. Somalija je država, ki ima teoretično gledano vse pogoje, da bi bila med uspešnejšimi afriškimi državami. Ima solidno geografsko lego, leži ob morju – ima najdaljšo obalo v Afriki (3300 km), skupaj z Etiopijo, Eritrejo in Djibutijem tvori rog Afrike. Zaradi obmorske lege se lahko zanaša na ribolov, država ima bogate zaloge nafte in rudnin, med katerimi prednjači povsod drugod po svetu zelo zaželen uran, poleg tega pa je Somalija, za razliko od večine drugih afriških držav, izredno

---

¹ Ko smo bili majhni, je bil naš najljubši film Čisto pravi gusar, najraje smo brali Bratovščino Sinjega galeba, ko si dobil za rojstni dan lego kocke, si upal in si močno želel, da te v škatli čaka čisto prava gusarska ladja, imeli smo črne zastavice z lobanjami, ob deževnih dnevih pa smo sanjali o skritih potopljenih ladjah in čisto pravih zakladih, ki nekje v nekih votlinah ob morju čakajo na nas. Na pirate smo gledali z občudovanjem, tako samosvoji, pogumni in svobodni so se nam zdeli. A kljub temu da smo danes vsaj dvajset let starejši, nas naša okolica ni prenehala bombardirati s slikicami piratov, na nas gledajo z reklamnih panojev, s steklenic ruma, cigaret, revij, najbolj srečni smo, ko v filmu Keira Knightley neuspešno lovi Johnnyja Deppa, ker se nam zdi on tako popoln v tej svoji vlogi prikupnega gusarčka, Pirati s Karibov pa se z vsakim naslednjim delom učvrstijo na lestvici filmov z največjimi zaslužki. Očitno je tako, da imamo ljudje radi stvari, ki nam niso tako blizu, saj si lahko v svoji glavi napletamo razne romantične zgodbe. Verjetno je lažje živeti z mislijo o Johnnyju Deppu kot pa z mislijo o obubožani Somaliji in piratih, ki grozijo v njenem morju.

enotna, saj je večina državljanov iste etnične skupnosti, ima enako religijo in govori enak jezik. (the World Factbook: Somalia 2013)

Kot pravi Murphy (2007), so problemi na morju samo odraz problemov na kopnem. Na prvi pogled se ob prebiranju člankov o Somaliji zdi, da državi manjka samo ustrezen vladajoči sistem, ki bi bil zmožen državo spraviti na pravo pot, da je osnova za izboljšanje gospodarstva države, ki dejansko vse pogoje za to ima, le ustrezna politična shema. Bolj poglobljen pogled pa razkriva, da je problem veliko bolj kompleksen. Ne samo da so nekateri glavni somalijski pirati obravnavani že skoraj kot zvezdniki, da jih ljudje podpirajo (ker jih imajo za novodobne Robine Hoode), da imajo nekateri celo svoje predstavnike za odnose z javnostjo in da obstaja celo nekakšna piratska borza, v ta pereč problem je vmešanih veliko držav mednarodne skupnosti, ki vidijo v Somaliji svoje koristi, dejansko pa so te države tiste, ki so izropale večino morja ob Somaliji in so s tem dale odličen izgovor piratom, ki sami sebe obravnavajo kot zaščitnike svojega morja. In ravno zaradi tega nekateri na te pirati napačno gledajo in si mislijo, da samo pobirajo carino za vstop v njihovo morje, pozabljajo pa, da so somalijski pirati večinoma bivši ribiči, ki so zaslutili tržno nišo, se prekvalificirali v tihotapce orožja, razpečevalce mamil, trgovce z belim blagom, ki so se sicer uveljavili kot karizmatični možje, ki pa hkrati s svojimi dejanji zastrupljajo že tako slabo gospodarstvo države in vztrajajo pri anarhičnem tipu oblasti, ki jim gre tako na roko. (Bahadur 2011)

Adenski zaliv je ena najpomembnejših trgovskih poti na svetu in ob preučevanju piratstva v tem delu Afrike se poraja vprašanje, če bi zahodne države (Evropska unija) tako hitro reagirale, če ne bi bile najbolj ogrožene prav njihove ladje in njihova najpomembnejša pot. Zdi se, da zahodni svet reagira le, če je neposredno ogrožen. Za primerjavo lahko pogledamo na drugo stran Afrike (Niger), kjer je piratstvo v še večjem porastu, pa ni deležno praktično nobene pozornosti izven celine. V nadaljevanju bom poskušala odgovoriti na vprašanje, kaj se je zgodilo v Somaliji v zadnjih stotih letih, da je postala raj za pirate, zanimalo pa me bo tudi vprašanje, kako so se na piratstvo odzvale bližnje sosedje (še posebej Kenija, s katero je Somalija skozi zgodovino najbolj povezana), Evropska unija (nekatero članice so bile tiste, ki so Somalijo kolonizirale) in ZDA (ki že nekaj desetletij bijejo svojo vojno proti somalijskim islamskim skrajnežem).

2 METODOLOŠKO-TEORETIČNI OKVIR

2.1 CILJI DIPLOMSKE NALOGE

Če večino držav Afrike zaradi etničnih razlogov prevevajo problemi in državljanske vojne, ima Somalija veliko prednost v svoji enotnosti, a ji to v njeni zgodovini ni pomagalo in moja naloga v diplomski nalogi je, da ugotovim, kje se je zalomilo, da se je država tako usodno potopila, zaradi česar so njeni prebivalci začeli iskati vire zaslužka v kriminalnih dejanjih. Zanima me zgodovina države, razpad celotnega sistema, kaj so bili tisti poglobitni vzroki, da je država postala nedelujoča in da v zadnjih dvajsetih letih ni bilo mogoče sestaviti dobre vlade, poleg tega pa bom poskušala najti povezavo med vedno bolj kritičnim ekonomskim statusom države in številom piratskih napadov. Zanima me nastanek piratstva kot varnostne grožnje, kako se nanj odzivajo države, najbolj me pri tem zanima odziv Kenije kot sosednje države, Evropske unije, s katero je Kenija v tem času največ sodelovala, in ZDA, ki tam že nekaj desetletij bijejo svojo vojno.

Cilji diplomske naloge so:

- predstaviti teoretične pristope, s katerimi lahko pojasnimo nastanek in razvoj piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji,
- analizirati vzroke in posledice pojava piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji,
- analizirati odzive Kenije, Evropske unije in ZDA na pojav piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji.

2.2 METODE

Pri diplomskem delu gre v večjem delu za teoretične raziskovalne metode – zbiranje, analiza in interpretacija primarnih (zakoni, konvencije, resolucije, deklaracije, poročila) in sekundarnih (knjige, strokovni in poljudnoznanstveni članki, internet) virov. Prevladuje analiza internetnih virov, tu gre predvsem za članke spletnih revij in poročila različnih organizacij. Analizirala sem teorije mednarodnih odnosov, ki bi mi lahko pomagale pri preučevanju piratstva v Somaliji. V poglavju, ko govorim izključno o Somaliji, je uporabljena študija primera. Ko sem preučevala zgodovino države in njeno gospodarsko stanje od kolonizacije naprej, sem uporabila analizo zgodovine. Uporabljene so tudi kvantitativne metode – analiza uradnih in sekundarnih statistik, trendi piratskih napadov (kako se spreminja število piratskih napadov skozi leta). Pri podajanju definicij je bila uporabljena

deskriptivna metoda, v zaključku pa metoda sinteze spoznanj in primerjalne analize.

2.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V diplomski nalogi bom preučila mednarodno varnost in temeljne varnostne paradigme, ki mi bodo prav prišle pri preučevanju Somalije, piratstva v Somaliji in groženj, ki jih ta predstavlja mednarodni skupnosti. Raziskovalna vprašanja, okoli katerih bom oblikovala svojo diplomsko nalogo in na katera bo poskušala moja naloga odgovoriti, so:

1. Katere teorije mednarodnih odnosov najbolj pomagajo pojasniti pojav piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji?
2. Kateri so poglobitni vzroki za pojav piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji?
3. Kakšni so odzivi Evropske unije in nekaterih drugih držav (Kenija, ZDA), ki jih je pojav piratstva v Somaliji najbolj ogrozil?

3 TEORETIČNI OKVIR

3.1 TEMELJNI POJMI

3.1.1 NACIONALNA VARNOST

Varnost je stanje, ko si in se počutiš varnega. Tisti, ki se počutijo varne, ko to niso (ker ne čutijo groženj in nevarnosti okoli sebe), imajo lažen občutek varnosti, tisti, ki se čutijo ogrožene, ko to niso, imajo lažen občutek nevarnosti. Razumevanje varnosti se začne z razumevanjem nevarnosti. (Booth 2007, 110) *Preživetje pomeni biti živ, varnost pa je živeti.* (Booth 2007, 107) Za Grizolda (1998, 2) je *nacionalna varnost najsplošneje opredeljena kot varnost državnega naroda*. V ta koncept pa spada ohranitev državnega ozemlja (ki vključuje tudi zračni prostor in ozemeljske vode), zaščita življenja ljudi in njihove lastnine, utrditev mednarodnega statusa države in ohranitev nacionalne suverenosti. (Grizold 1998, 3)

Če pogledamo skozi zgodovino, je država nastala politično organizirana družba, ko se je posameznik odrekel delu svoje svobode v zameno za višjo stopnjo varnosti. A razvoj države do sedaj kaže, da ko država sistemsko zagotavlja varnost vsem članom družbe, obenem krepi svojo moč. Obstaja nenehna napetost med posameznikom in družbeno skupnostjo, ki jo v realnem svetu ni mogoče povsem odpraviti, da se jo pa omiliti v okviru odprte in demokratične družbe. Posameznik vselej najprej občuti svoje lastne potrebe, tudi potrebo po varnosti, šele kasneje občuti tudi potrebe na ravni družbe. A zagotavljanje varnosti na osebni ravni ima negativne učinke na varnost kot celoto (terorizem, korupcija, kriminal kot primeri takšnega ravnanja). (Grizold 1998, 2-3) Prizadevanje, da bi se vzpostavilo stanje varnosti, je *kulturnocivilizacijska kategorija, ki zajema vse vidike sodobne varnosti* (gospodarsko, socialno, kulturno, politično, pravno, ekološko, obrambno), torej vse tiste oblike družbenega življenja, ki se štejejo za družbene vrednote. (Grizold 1998, 3)

Nacionalna varnost obsega torej celoto razmerij med notranjimi (gospodarskimi, socialnimi, kulturnimi, političnimi, ekološkimi, vojaško-obravnimi) in zunanjimi (mednarodnimi) dejavniki. Razmerje se ves čas spreminja, kar pomeni, da je potrebno nacionalno varnostno politiko ves čas spreminjati, saj je nacionalnovarnostni sistem struktura, ki je namenjena zagotavljanju varnosti na ravni celotne družbe, sebe pa poskuša vzpostaviti kot družbeno vrednoto. Da postane legitimna, je potrebno pri oblikovanju zagotoviti ustrezen pravni in politično kulturni okvir, saj imata civilna družba in politična država zahteve in pričakovanja glede učinkovitosti in zagotavljanja varnosti, ki mora biti v skladu z zakoni in institucijami demokratičnega političnega sistema. (Grizold 1998, 4)

Od sporazuma v Vestfaliji leta 1648 naprej so bile države tisti najpomembnejši igralec v

mednarodnem sistemu. Bile so univerzalni standard politične legitimnosti, saj ni bilo višje oblasti, ki bi urejala odnose med njimi. Mednarodni sistem so imeli za brutalno prizorišče, kjer si države prizadevajo za lastno varnost na račun svojih sosedov. Meddržavne odnose so razumeli kot prizadevanje za moč, saj so države poskušale izkoristiti druga drugo. Tako ni bilo upanja, da se kdaj doseže trajen mir. Ves čas so države delovale v smeri, da katera od njih ne bi dosegla hegemonije nad vsemi. (Baylis 2008, 29) S pojavom nacionalne države je prišel tudi problem nacionalne varnosti, saj so novonastale države imele željo nadaljnega obstoja in razvoja. Tako so se pojavili trije različni pristopi, ki so razlagali pojav varnosti. Hobbes izhaja iz teorije moči in poudarja vlogo države pri ohranjanju notranjega reda v družbi ter obrambe pred zunanjimi sovražniki. Kantovo razmišljanje temelji na federaciji držav in svetovnem državljanstvu, ki bi uskladilo interese držav v globalni skupnosti in uresničilo njegovo zamisel trajnega miru. De Grotius pa v odnosih med državami ne vidi le konfliktov, ampak tudi spoštovanje določenih pravil ravnanja, ki omogočajo sobivanje v globalni skupnosti. Zagovarja državo kot poglobitnega akterja v mednarodni skupnosti. (Grizold 1998, 3) Po letu 1945 se je začelo z dokončno zamrznitvijo in sankcioniranjem mednarodnih meja, saj se je po svetu razširila lokalna suverena jurisdikcija. Države so odvrčali od tega, da bi se lotile agresije in oboroženega napada drugih držav, da bi si razširile ozemlje. To je bilo do takrat v zgodovini Evrope običajna praksa, ko so se države med seboj vojskovale za ozemlja na jugu. Vzpostavitev pravne suverenosti je ustvarilo prepreko za nastajanje novih oblasti in hkrati neposredno prispevalo k nekaterim nasilnim spopadom, ki se dogajajo še danes. Doktrina nevmešavanja pa je v veliko državah ustvarila obrat tradicionalne varnostne dileme, še posebej v postkolonialnih in postkomunističnih državah. Tam je večja verjetnost, da varnostna grožnja prihaja od znotraj, prevladujoči vzorec vojskovanja pa je notranji in ne mednarodni. V kar nekaj podsaharskih afriških državah so recimo glavna grožnja za varnost oboroženi uporniki ali vlada ali pa oboji, saj imajo pogosto za talce državljane, v večini primerov pa gre za propadle države. Doktrina nevmešavanja otežuje mednarodni družbi možnost, da se loti takšnega problema. Mednarodna družba trenutno nima splošno sprejetih postopkov za obravnavanje problemov takšnih propadlih držav. Šele ko pridejo takšni problemi propadlih držav na agendo večjih, močnejših, ko recimo ZDA začutijo nek geostrateški interes, takrat pride do prizadevanja za spremembo režima, kot so ZDA že večkrat pokazale. (Jackson in Owens 2007, 72)

V obdobju hladne vojne je prevladovala ideja nacionalne varnosti, ki je bila v večji meri definirana vojaško. Najbolj so jih zanimale vojaške zmogljivosti, ki bi jih njihova država morala imeti, da bi se uspešno kosali z nevarnostmi, ki bi se pokazale. A to idejo so v novejšem času zavračali, ker naj bi bila etnocentrična. (Baylis 2008, 27) Tudi danes z nacionalno varnostjo mislimo na samostojno državo, ki skrbi za zaščitno lastne fizične integritete in ozemlja. Profesor mednarodnega prava Dimitrijevič govori o petih skupinah vrednot, ki so temeljne prvine nacionalne varnosti: obstoj

države kot politične skupnosti, nacionalni obstoj in fizično preživljanje prebivalstva, ozemeljska celovitost kot temeljna pravica države, politična samostojnost kot izraz mednarodnopravne subjektivitete države, kakovost življenja in odprtost definicije nacionalne varnosti. Hewedy pa opredeljuje nacionalno varnost kot dejavnost nacionalnih držav, da ščitijo lastno identiteto, obstoj in interese. (Grizold 2001, 128–129)

Grizold (2001, 129) pravi, da lahko *nacionalno varnost najsplošneje opredelimo kot varnost državnega naroda, ta pa zajema varnost nacionalnega ozemlja, zaščito življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe* (socialno-ekonomsko, družbenopolitično, kulturno, ekološko, gospodarsko). Prav vidik nacionalne varnosti je pri državi, kot je Somalija, še kako problematičen, saj zadnjih sto let ni uspela zagotoviti varnosti državnega naroda, nenehno je vpeta v vojne za ozemlja (pokrajina Ogaden), povečuje svoje vojaške zmogljivosti in zadolženost, po drugi strani pa lasten narod ni zmožen preživeti, temeljne funkcije družbe pa ne delujejo. Nezmožnost zagotavljanja nacionalne varnosti na svojem ozemlju in v svojih teritorialnih vodah je lahko vzrok, da so najprej tuje tovarne ladje prosto plule in odlagale smeti po somalijskih vodah, kasneje pa so enako storili še pirati. Odsotnost pravnega reda in avtoritete je k temu še pripomogla, saj je ustrezen pravni in političen okvir bistven za ohranjanje nacionalne varnosti, po drugi strani pa je potrebno nacionalno varnostno politiko ves čas spreminjati in prilagajati trenutnim razmeram, česar pa Somalija zaradi vse splošnega razpada sistema nikoli ni bila zmožna. Če bi bila država zmožna zagotavljati varnost vsem članom družbe, bi tako krepila tudi svojo nacionalno moč, a za postkolonialne države je značilno, da se bolj kot z zunanjimi ukvarjajo z notranjimi težavami. Pri Somaliji bi za takšne lahko šteli skrajne uporniške skupine, ki so se ustanovile skozi zgodovino, pa tudi pirate, ki so slabo delovanje države izkoristili za svoje podvige. Za Grizolda (2001, 134) so sodobnim družbam skupne tri nacionalnovarnostne prvine: varnostna politika, varnostna struktura in varnostno samoorganizirane civilne družbe. Ko analiziramo Somalijo, pa ugotovimo, da nič od naštetega ne premore. Sicer je vse od svoje osamosvojitve gradila vojsko, a glavni namen vojske je ves čas bil, da nekoč končno osvojijo pokrajino Ogaden in da predsedniku zagotavlja neskončen mandat, ne pa obramba ozemlja, zaščita prebivalstva, materialnih dobrin in celotne družbene infrastrukture.

3.1.2 MEDNARODNA VARNOST

Varnost je del različnih oblik človekovega bivanja od davne preteklosti do danes. Pojav varnosti je povezan z eksistencialnimi vprašanji posameznika, pa tudi drugimi ravnmi družbenega organiziranja. V tem času razsežnega razvoja družbenega življenja *se varnost posameznika razume*

*kot stanje, v katerem so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina, svoboda, hkrati pa kot aktivnost za vzpostavitev stanja varnosti. (Grizold 1998, 2–3) Mednarodna varnost se nanaša na strukture in procese človeške družbe, lokalno in globalno, ki delujejo z namenom zmanjšanja groženj in nevarnosti človeku in skupinam. Večji kot je nivo varnosti, bolj lahko ljudje in skupine (mišljeno tudi za človeško družbo kot celoto) uživajo in ne samo (živalsko) stremijo k preživetju. Ideja svetovne varnosti je sorazmerna s svobodo posameznikov in skupin, ki je kompatibilna s svobodo drugih. (Booth 2007, 4) Buzan pravi (v Baylis 2008, 27), da je *pravi pogled na varnost tisti, ki zajame politične, gospodarske, družbene in okoljske, pa tudi vojaške vidike in ki je definiran širše v mednarodnem smislu*. Najbolj standardna definicija pa definira varnost kot odsotnost groženj. (Booth 2007, 100)*

V obdobju hladne vojne je prevladovala ideja nacionalne varnosti, ki je bila v večji meri definirana vojaško, potem pa je konec hladne vojne prinesel nove vzorce mednarodne varnosti. Širjenje demokracije je bilo videti podlaga dinamičnega, novega mednarodnega reda. Hkrati pa so novi varnostni problemi, ki so nastali zaradi spopadov različnih identitet (Jugoslavija), prizadevanj za regionalno prevlado (zalivska vojna) in razpadov propadlih držav (posebno v Afriki), pomagali spodkopati možnosti za nov, miroljubnejši svet, potem ko je disciplina hladne vojne enkrat izginila. (Baylis 2008, 43)

Neodvisna država je še vedno temeljna enota v sodobnem mednarodnem političnem sistemu, a *mednarodna varnost ni samo seštevek posameznih nacionalnih varnosti, ampak je celota ukrepov, norm in vrednot, ki se uresničujejo skozi skupno sprejete mednarodne mehanizme in instrumente, ki zagotavljajo obstoj in razvoj vseh držav na ravni mednarodnega sistema*. (Grizold 1998, 4) O tem, kako doseči mednarodno varnost, se je razmišljalo večkrat skozi zgodovino. Ko so se pojavile nacionalne države, so se začele pojavljati tudi ideje, da bi s kolektivnim delovanjem zagotavljali mednarodno varnost, to pa je postopoma preraslo v proces institucionalizacije zagotavljanja mednarodne varnosti. Dve bistveni normi, ki predstavljata okvir obstoječih mednarodnih varnostnih instrumentov, sta mednarodna prepoved vojne in neintervencija v notranje zadeve sodobnih držav. (Grizold 1998, 4) Vse države so po načelu suverenosti in mednarodnega prava enake. A kljub temu to ne pomeni, da so države enake. Nič na svetu ni enakomerno porazdeljeno in tako tudi vse države nimajo enakega števila prebivalcev, virov, surovin, podnebja. Stvari so razporejene na neenak način in države imajo različne možnosti, kako stvari uporabiti v svoj prid. Suverenost države pomeni, da nobena prava oblast nima moči, da bi nadzirala ali urejevala ravnanje suverenih držav in da je država neodvisna od zunanje oblasti. A to ne pomeni, da močnejše države nimajo vpliva na druge. Nobena uradna oblast ne nadzira drugih držav v svetovnem sistemu, a številne so podvržene neuradnim silam, pritiskom in vplivom. In v skoraj vsakem primeru nastane spor, kadar nek akter izziva suverenost neke nacionalne države v smislu ozemlja, prebivalstva ali nadzora nad notranjo ali

zunanjo politiko. (Russett in Starr 1996, 135) Za države v razvoju imata državna suverenost in ozemeljska celovitost prednost pred varnostjo posameznika. Mnoge države v razvoju so umetne nacionalne države (tu gre predvsem za države Afrike), katerih meje so poljubno začrtale kolonialne sile in se niso ozirale na dejansko etnično sestavo ali zgodovinske vezi med ljudstvi. (Acharya 2008, 400)

Videti je, da so globalizacija in učinki mednarodnih institucij odigrali pomembno vlogo pri tem, da so države postale manj tekmovalne. A nemiri na Bližnjem vzhodu, v Afganistanu, Iraku, kažejo na to, da je vojaška sila še zmeraj pomemben dejavnik in ključen razsodnik v sporih med državami, pa tudi v notranjih sporih. Jedrsko, kemično in biološko orožje ima še vedno odločujoč vpliv pri varnosti številnih držav, nekateri neprimerni voditelji ostajajo na čelu nekaterih vlad, kulturne razlike, drugačne vrednote in napetosti pa onemogočajo soglasje o celi vrsti zadev na mednarodni ravni. Vodni viri in energija prav tako ostajajo potencialni vir konfliktov v prihodnjih letih. (Baylis 2008, 42) Sedanji sistem kolektivne varnosti v okviru OZN predstavlja pomemben napredek glede na tradicionalen konfliktni model zagotavljanja varnosti, a se zdi, da države še vedno tekmujejo med seboj, namesto da bi sodelovale in poskušale doseči optimalno varnost vsake države in vseh skupaj. Problemi in izzivi 21. stoletja bodo pokazali, kako bo ta model kolektivne varnosti deloval v prihodnje. Varnostno okolje v širšem mednarodnem sistemu odpira možnosti za še večjo uveljavitev tega modela zagotavljanja varnosti, po drugi strani pa v praksi prihaja do težav, negotovosti in zapletenosti pri uveljavljanju modela. Obstaja množica varnostnih sistemov, mehanizmov in instrumentov, ki bi lahko prispevali k vzpostavitvi mednarodnega varnostnega reda, ki bi zadovoljeval vsako državo in vse skupaj, a bi bilo potrebno preskočiti ideološko-politične, ekonomske in vojaške ovire. (Grizold 1998, 13) Slika je blede, a ni brez upanja. Obstajajo tudi pozitivne sile v svetovni varnosti, a vse skupaj je bitka s časom. Pojavljajo se nove priložnosti in viri za promoviranje varnosti, enakopravnosti in skupnosti kot rezultat razvoja globalne mreže, pojavljajo se dvomi o starih teorijah in praksah in vedno glasnejša mnenja, da je potrebno nekaj narediti na tem vedno manjšem planetu. (Booth 2007, 26) Dokazi vsenaokoli kažejo, da je svet vstopil v odločujočo fazo v zgodovini, odkar človek hodi po njem. Nikoli prej si ljudje namreč nismo bili zmožni narediti toliko škode (če odštejemo jedrsko vojno) sebi in svetu okoli nas. Koncept varnosti bi tako bilo potrebno prestrukturirati, tako pravi Booth (2007, 1), saj živimo v svetu klimatskih sprememb, povečanih verskih in kulturnih nasprotij, vojaškega nacionalizma in ogromne rasti svetovne populacije (ki bo prinesla izzive, ki se jih je svet zaenkrat še odločil ignorirati). A kljub vsem neprecedenčnim izzivom sedanosti načela svetovne politike ostajajo tradicionalistična. Booth verjame, da se je potrebno z novimi izzivi mednarodne varnosti soočiti v prvih dveh desetletjih stoletja, sicer civilizacijo že do polovice stoletja čakajo izzivi, ki jih še ni poznala. Vsak človek sam ne more spremeniti stvari, kolektivno pa bi se dalo storiti marsikaj.

(Booth 2007, 2)

Skozi zgodovino obstajata dva modela zagotavljanja mednarodne varnosti: konfliktni in kooperativni. V obdobju do druge svetovne vojne je prevladoval konfliktni model, saj so se konflikti med državami reševali z uporabo sile (vojne). Za ta model je varnost dobrina, države za njo tekmujejo in jo dosegajo na račun druge. Države tekmujejo za moč, zagotavljanje varnosti ene države pa zmanjšuje varnost druge države, kar privede do začaranega kroga, kjer se nihče ne počuti povsem varnega. Kooperativen model pa je značilen za čas po drugi svetovni vojni in še bolj za čas po hladni vojni, ko se je začela debata o ideji o skupni varnosti. Gre za stanje v mednarodni ureditvi, ko države uživajo varnost kot skupno dobrino. Pravilo samoodločbe je v takšnem sistemu zagotovljeno za vse narode, pravica do razvoja in svobode pa je pred zunanjim ogrožanjem. (Grizold 1998, 5–6)

Sodelovanje je pomembna prvina razvoja mednarodnih odnosov in kooperativnega zagotavljanja mednarodne varnosti. Kooperativni model temelji na ideji o skupni varnosti, v primerjavi s konfliktnim modelom pa upošteva dve prvini: potrebo po krepitvi dvostranskega in večstranskega sodelovanja med državami in drugimi subjekti mednarodnih odnosov in celostni koncept sodobne mednarodne varnosti (potreba po uravnoteženi uporabi vojaških in nevojaških varnostnih mehanizmov in instrumentov. (Grizold 2001, 140) Lahko bi rekli, da je pomanjkanje nacionalne varnosti in pomanjkanje nacionalnovarnostne politike v Somaliji privedlo do tega, da so začele ostale države med seboj bolj sodelovati. Pojav piratstva v Somaliji je povzročil, da so začele države iskati pomoč drugje, saj so se zavedale, da Somalija tega ni zmožna. Najprej so se povezale v okviru OZN, potem pa so sistem kolektivne varnosti ohranjale tako, da so se povezale v različne obrambne in politične zveze in okrepile večstransko sodelovanje med državami. Pojav piratstva je povzročil, da so se države, ki imajo na prvi pogled različne interese, povezale med seboj s skupnim ciljem. Vprašanje ostaja, če je njihov dolgoročni cilj izboljšanje stanja v Somaliji, da bi lahko država sama skrbela za varnost in mednarodna varnost ne bi bila več vprašljiva, ko bi država sprejela norme in pravila mednarodnega sistema, ali gre pri vsem skupaj le za ekonomske cilje in ohranitev ene najbolj donosnih trgovinskih poti na svetu.

3.1.3 PIRATSTVO KOT VARNOSTNA GROŽNJA

Že od antičnega Rima so bili pirati označeni za *hostis humani generis* – sovražniki človeštva, piratstvo je bilo označeno kot kriminalno dejanje, države pa so imele pravico aretirati in soditi osumljenim, ki so jih zajele izven svojih meja držav, tudi na morju. (Bahadur 2011, 156) Piratstvo je, povedano preprosto, nezakonito ropanje na morju. Samo dejanje ni politično motivirano, je pa bilo skozi zgodovino povezano s političnimi razmerami in je pokazatelj političnih razmer v državi.

Za britanskega pravnikar C. S. Kennya je piratstvo vsako oboroženo nasilje na morju, ki ni zakonito dejanje vojne. Za J. L. Andersona je piratstvo nasilno morsko predatorstvo, ki pa ni del izrečene vojne. IMB definira piratstvo kot dejanje vstopa oziroma poskusa vstopa na katerokoli ladjo z namenom tatvine ali drugega kriminalnega dejanja in uporabiti oziroma imeti zmožnost uporabe sile, s katero bi dosegel svoj namen. (Murphy 2007, 11)

V času, ko so se evropske države začele vzpostavljati, je bilo piratstvo legitimna praksa. Piratstvo je prinašalo dobiček kraljem, uradnikom in privatnim investitorjem. Funkcija piratov je bila ohromiti sovražnike s tem, da so napadali njihove trgovske poti in naseljence. Evropskim trgovcem so prinašali surovine po dostopnih cenah, hkrati pa uničevali monopoliste. Najbolj uspešni britanski pirati so bili povišani v viteze ali pa jim je bila dodeljena pomembna služba v kraljevi mornarici. A do začetka osemnajstega stoletja se je slika začela počasi obračati in vedno več piratov je bilo usmrčenih. Šele ko so se države začele oddaljevati od piratstva, ko piratstvo ni bilo več avtorizirano s strani države in nanj niso več gledale kot na sredstvo zaslužka, se je piratstvo začelo preganjati. (Thomson 1994, 107) Šele deligitimizacija piratstva in konec sponzoriranja države je piratstvo dokončno ločilo od bojnih ladij in drugih dejanj vojn. S tem je bilo mogoče oblikovanje mednarodnih norm in začetki z zatiranjem piratstva. Šele takrat je bilo mogoče definirati pirate kot osebe brez države, za katere ni bila odgovorna nobena država, a jih je vsaka lahko kazensko preganjala. Norme so postale univerzalne in niso bile več del posamezne suverene države, ampak so izvirale iz meddržavnih odnosov. (Thomson 1994, 140)

Norme proti piratstvu se niso razvile iz meddržavnih pogajanj, ampak zaradi iskanja praktične rešitve problema glede suverenosti na odprtem morju. Prva norma, ki se je pojavila v zvezi s tem, je bila, da so države odgovorne za zaustavljanje piratstva v okviru svojih teritorialnih vod, torej tam, kjer so si lastile suverenost. Dokazi o obstoju te norme v Evropi gredo vse do začetka sedemnajstega stoletja. Že leta 1611 so recimo Nizozemci poslali prošnjo Angležem in Ircem, če lahko v njihove vode pošljejo vojne ladje, ki bi zasegle pirate. S tem ko so prosili za dovoljenje, so priznali suverenost angleške države v njihovih teritorialnih vodah, Anglija pa je s privolitvijo potrdila, da ni zmožna izpolnjevati svojih obveznosti v svojih vodah. Do devetnajstega stoletja so evropski voditelji držav zahtevali od držav, da so kontrolirale piratstvo v svojih vodah. Veljalo je načelo, da je država priznana kot suverena, če je reševanje piratstva del njene jurisdikcije. Še vedno pa je ostalo vprašanje, kdo je odgovoren za odprto morje. (Thomson 1994, 115–116)

Zgodovinsko gledano se je piratstvo najprej pojavilo v bližini obal ali v nizkem morju, kot so Karibsko morje, Mediteran, Rokavski preliv in Južno kitajsko morje. Tudi danes je še vedno tako – baza piratov je na kopnem in koncentrirana na različnih ozemljih. Ko so ladje na poti, do napadov ponavadi pride v zalivih, ožinah, morskih rokavih in arhipelagih, kjer so ladje prisiljene, da plujejo blizu kopnega in tako dajejo piratom najboljše možnosti. Nizka morja so tudi bolj natrpana z

ladjami, kar pomeni več možnosti. Natrpanost hkrati prisili večje ladje, da plujejo počasneje, zato jih je lažje zaseči. Piratstvo ponavadi cveti, ko se obalne regije spopadajo s problemi, z vojnami, kjer ni avtoritete in so pogoji za življenje težki. Nesposobnost države za urjenje policije, obalne straže in mornarice daje piratom še več svobode. Veliko držav si osebja ne more privoščiti, tudi ne orožja in nimajo virov, ki bi jih potrebovali, da bi se lahko spopadli s piratstvom. Implementacija morskega prava je draga stvar, ogromno morja je nezaščitenega. Potrebni so čolni z radarji, sredstva komunikacije in najpomembneje, dobro izurjeno osebje, ki ima znanje o lokalnih vodah in vremenu. Potrebno je poveljstvo na kopnem in zanesljivo znanje o piratskih aktivnostih. Za večino držav pa je to seveda preveč za njihove skromne finančne vire. Čeprav imajo vse države pravico zajeti pirate na odprtem morju in jim soditi po domačih zakonih, le redke to storijo. Tudi tako močna država, kot je ZDA, ima zadržke glede pravnih okvirjev. Ko so Američani zajeli somalijske pirate ob obali Somalije leta 2006, so imeli zadržke glede sojenja piratom v Ameriki, saj so bile pristojne sodne oblasti zmedene, poleg tega so tu še težave z dokazi in logistični problemi s prevozom ujetnikov v ZDA. (Murphy 2007, 15-16) Piratstvo je kriminalna aktivnost z minimalnim tveganjem, ki pa prinaša dober dobiček. Pojavi se zaradi ene stvari: priložnosti. Spremembe v finančnih zmožnostih so tiste, ki povzročijo, da se zatečejo k piratstvu. A ekonomske potrebe niso prve na seznamu. V večini področij piratstvo nadzorujejo tolpe, ki ga dojemajo kot podjetništvo. Murphy (2007, 13) pravi, da obstaja sedem glavnih faktorjev, ki povečujejo piratstvo: pomanjkanje pravne in sodne oblasti, ugodna geografska lega, konflikt in nered, neustrezna varnost, permisivno politično okolje, kulturna sprejemljivost in obljubljeni nagrada. (Murphy 2007, 12-13)

Mednarodni instituciji, ki sta najpomembnejši v boju proti piratstvu, sta International Maritime Organisation (IMO) in International Maritime Bureau (IMB). IMO je posebna agencija pod okriljem Združenih narodov, katere najpomembnejša naloga je skrb za varnost, zaščita prevoza po morju in boj proti onesnaževanju morja. Nastala je leta 1948, ko so na konferenci v Ženevi sprejeli konvencijo, s katero so jo ustanovili, a takrat še pod drugim imenom - Inter-Governmental Maritime Consultative Organization, svoje zdajšnje ime pa je dobila leta 1982. (Introduction to IMO 2011) IMB je del International Chamber of Commerce (ICC – Mednarodna trgovinska zbornica). ICC skrbi za liberalizacijo svetovne trgovine, IMB pa je neprofitna organizacija, ki je nastala leta 1981 zaradi povečanja kriminala na morju. Glavna naloga IMB je zaščita mednarodne trgovine, tako da poskuša omejiti kriminalna dejanja na morju. Zbirajo informacije in izdajajo poročila o aktualnem dogajanju, poleg tega pa tudi izobražujejo pomorske delavce. Nadzorujejo morske prometne linije in opozarjajo mednarodne sile glede možnih piratskih napadov. (ICC Commercial Crime Services 2012)

Leta 1993 je IMO piratstvo razdelil v tri kategorije: oborožen rop nizke stopnje (priložnostni napadi blizu kopnega); oborožen napad in rop srednje stopnje (piratstvo dlje od obale, z veliko verjetnostjo,

da bo uporabljeno nasilje); večja kriminalna ugrabitev (domiselna in tekoča operacija, kjer je nasilje zagotovo uporabljeno, ne samo za tatvino denarja ali tovara, ampak da se zasede celotno ladjo). (Murphy 2007, 31) Pred 1990 je malo zabeleženih piratskih napadov. IMB ima poročila o napadih, ki sežejo tudi do sedemdesetih let, a šele leta 1984 so jih začeli sistematično beležiti, ko so z veliko zaskrbljenostjo ugotovili, da je napadov vedno več. Seveda pa so ti podatki pomanjkljivi. Veliko napadov in ropov ni nikoli prijavljenih. Poleg tega obstaja nestrinjanje, če velja za piratski napad tudi napad na zasidrano ladjo (za IMB da, za IMO ne). Do leta 2006 je IMB zabeležila 239 napadov, od tega jih je bilo 63 % takšnih, ko je bila ladja zasidrana, kar za IMO ni piratski napad, ampak kot pravi UNCLOS, oborožen rop ladje. IMB te razlike ne priznava. Poleg tega IMB beleži napade po državah, IMO pa samo po večjih regijah, kar je za raziskave zelo težavno. (Murphy 2007, 21–22) V današnjem času ukvarjanje s piratstvom krojita dva instrumenta: United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS 1982) iz leta 1982 in Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation (SUA 1988) iz leta 1988. V UNCLOS je piratstvo tako definirano:

Člen 101

Definicija piratstva

Piratstvo pomenijo naslednja dejanja:

(a) vsako protipravno dejanje nasilja, zadrževanja ali kakršnega koli plenjenja, ki ga storijo v osebne namene posadka ali potniki zasebne ladje ali zasebnega letala in je naperjeno:

(i) na odprtem morju zoper drugo ladjo ali letalo ali zoper osebe oziroma imetje, ki so na ladji ali letalu;

(ii) zoper ladjo ali letalo, osebe ali imetje na kraju, ki ni pod oblastjo nobene države;

(b) vsako dejanje prostovoljnega sodelovanja pri uporabi ladje ali letala, če storilec ve za dejstva, spričo katerih ima taka ladja ali letalo značaj piratske ladje ali letala;

(c) vsako dejanje, ki spodbuja ali namerno olajšuje izvrševanje dejanj, opisanih v odstavkih (a) ali (b). (UNCLOS 1982)

UNCLOS se danes pogosto označuje kot ustavo za oceane. Bila je sprejeta v Montego Bayu (Jamajka) leta 1982 v okviru III. konference ZN o pomorskem mednarodnem pravu. Konvencija je nadomestila štiri dotedanje konvencije: Konvencijo o teritorialnem morju in zunanjem morskem pasu, Konvencijo o epikontinentalnem pasu, Konvencijo o odprtem morju, Konvencijo o ribolovu in zaščiti bioloških bogastev odprtega morja. Žal ima UNCLOS svoje omejitve: geografska omejitev piratstva na odprto morje, odsotnost mehanizma, ki bi zagotavljal, da države ne bi preprečevale zasledovanja v svoje teritorialne vode, odsotnost zahteve, da države uzakonijo domače

protipiratske zakone, odsotnost zahteve, da države sodelujejo v pregonu piratstva, odsotnost mehanizma, ki bi kaznoval države, ki se ne drži sklenjenih zadev, odsotnost procedure za ukvarjanje z nesoglasji. (Murphy 2007, 14) Glavni termini, ki se pojavljajo pri preučevanju piratstva, so teritorialno morje, odprto morje, notranje vode, izhod na morje. Teritorialno morje je pas morja ob obali, v katerem ima obalna država suverenost. Meja teritorialnega pasu je državna meja na morju. Tukaj ima država izključno pravico izkoriščati vsa živa in neživa bogastva morja. V tretjem členu UNCLOS je zapisano, da je največja dopustna širina teritorialnega morja 12 morskih milj. To pomeni, da je lahko širina tudi manjša in lahko države določijo tudi ožji pas, a to ponavadi ni praksa. 86. člen UNCLOS pravi, da *odprto morje pomeni vse dele morja, ki niso vključeni v izključno ekonomsko cono, teritorialno morje ali notranje morske vode.* (UNCLOS 1982) Na odprtem morju velja načelo svobode morja, zaradi načela enakopravnosti vseh držav pa je jasno, da odprto morje služi potrebam vseh držav. Države, ki so brez izhoda na morje, ne smejo biti diskriminirane pri dejavnostih na morju, države, katerih ozemlje leži med morjem in takšno državo brez izhoda, morajo dopustiti prehod čez svoje ozemlje. Po mednarodnem pravu imajo vse države pravico do dostopa do odprtega morja ali neškodljivega prehoda čez teritorialno morje druge države, da lahko pridejo do odprtega morja. Ladje se v tem prehodu tujega teritorialnega morja ne smejo ustavljati, ribiške ladje ne smejo loviti, podmornice pa ne pluti pod površino morja. (Arbitražni sporazum 2013) Ker UNCLOS prepoveduje piratstvo na odprtem morju oziroma zunaj teritorialnih voda, se pirati poskušajo izogniti zajetju tako, da z odprtega morja odplujejo v teritorialne vode države, ki je slabo pripravljena na boj s pomorskim kriminalom, torej se s tem izognejo mednarodnemu in domačemu pravu. Države seveda poskušajo preprečiti, da bi pirati zapluli v njihove vode, največkrat z obalno stražo in pomorsko policijo, a pirati se temu izognejo tako, da preprosto zaplujejo v teritorialne vode druge države. (Murphy 2007, 11–12)

Leta 1992 je v veljavo stopila Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation (SUA), ki jo je podpisalo 126 držav. Načeloma je bila spisana za politično motivirana kriminalna dejanja na morju, a se jo da uporabiti tudi v primerih nasilnega piratstva. SUA velja za vsa morja, tudi teritorialne vode, če je ladja na poti iz domačih proti mednarodnim destinacijam. Glavni cilj konvencije je kazenski pregon in ne preventiva. Seveda pa obstajajo tudi omejitve konvencije, ne velja, kadar nasilje na ladji ni v takšni meri, da bi ogrožalo pomorsko varnost, tudi večina azijskih držav ni podpisnic. (Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation 1992) Konvencija SUA velja za bolj robustno, zajema bolj široko definicijo piratstva in navaja eksplicitna navodila za ukvarjanje s piratstvom za podpisnike. V praksi to pomeni, da lahko kapitan ladje prepelje osumljence v sosednje države in se jim sodi tam. Kljub temu Konvencija SUA ne ustreza razmeram v Somaliji, saj dovoljuje sojenje piratom samo v tisti državah, ki so pirate zajele. Tako naj bi za sojenje poskrbele tiste države,

katerih ladje so aretirale pirate. SUA ni bila razen enega primera v ZDA nikoli uporabljena. (Bahadur 2011, 156–158)

Pojav piratstva v Adenskem zalivu je mednarodno skupnost prisilil, da se je zavedla, da je potrebno obstoječe konvencije posodobiti, če so hoteli piratstvo zaustaviti. Kot sem omenila že prej, so se pirati zajetju izognili tako, da so zapluli v teritorialne vode Somalije, kamor ladjam drugih držav ni bilo dovoljeno. Šele s sprejetjem resolucij Varnostnega sveta so imele države boljše možnosti za boj proti piratom, na podlagi teh resolucij pa so države lahko bolj uspešno sodelovale med seboj, sprejele nekaj dvostranskih pogodb (večinoma s Kenijo) in naredile večji korak za varnost v Adenskem zalivu.

3.2 PREGLED TEORIJ

3.2.1 REALIZEM

Med teorijami mednarodnih odnosov sem izbrala teorije, za katere sem domnevala, da mi lahko pomagajo pri analiziranju piratstva v Somaliji. Realizem je prevladujoča teorija od samega začetka preučevanja mednarodnih odnosov. Skupno vsem vejam realizma (klasični, moderni, neorealizem) je, da verjamejo, da je sistem zunaj držav anarhičen, kar pomeni, da nobena država nima zagotovljene varnosti, zato države med seboj za njo tekmujejo. Pomen suverene države je za njih neločljivo povezan z uporabo sile. Suverenost znotraj meja pomeni, da ima država vrhovno oblast, da vzpostavlja in uveljavlja zakone, s tem pa se strinjajo tudi posamezniki. Hobbes recimo meni, da posamezniki tako svojo svobodo zamenjajo za jamstvo za varnost. Ko je varnost tako vzpostavljena, se lahko začne civilna družba. Ampak če varnosti ni, ni niti kulture, umetnosti, niti države. Obstoj te suverene notranje oblasti nakazuje, da posameznikom ni treba skrbeti za lastno varnost, saj to država zagotavlja s sistemom prava, policijske zaščite, zaporov in drugih prisilnih sredstev. Tako lahko posamezniki skrbijo samo za svoje dobro življenje. Zunaj meja je drugače, tam vlada negotovost, nevarnost, obstoj države je vedno ogrožen. Mednarodnemu prizorišču manjkajo pogoji za red in varnost, ker ni oblasti, ki bi bila nad državami in bi to lahko zagotavljala. (Dunne in Schmidt 2007, 221)

A realizem je najbolje jemati kot skupek idej, ki so si med seboj podobne, a imajo tudi bistvene razlike. Najpomembnejši razkol med realisti povzroča iskanje primarnega vzroka obnašanja držav: eni verjamejo, da vse izvira iz človeške narave, drugi, da je vsega kriva mednarodna anarhija in struktura mednarodnega sistema. Verjamejo, da je država osrednji igralec in da višjega od države ni. Glavna ideja realistov je, da opisujejo svet takšen, kot dejansko je. Praksa oblikuje teorijo, politika

pa etiko. Varnostne študije so v realizmu ameriško-britanskega značaja, so državocentrične, v njih pa dominirajo moške vrednote. Za realiste je anarhičen svet držav tisti, ki kreira tekmovalno okolje, ta pa povzroča nastanek politik, ki omogočajo preživetje. Glavno gonilo so interesi držav. Kljub različnim idejam, ki se najdejo v realizmu, ima realizem sam močno zavest o primernem strateškem obnašanju. V okolju, kjer se konflikt in tekmovanje nikoli ne končata, se pravo in morala vedno podredita interesom najmočnejšega. Moč je ključna za preživetje, uspešna vojaška strategija pa je podlaga varnosti. Nezaupanje (in ne morala) je tisto, ki pomaga ustvarjati politiko. Etika je pomembna znotraj suverenih držav (v tistih, kjer vlada red in obstaja možnost izbire), zunaj meja pa je svet anarhije in nujnosti. (Booth 2007, 33–35) Prizadevanje neke države za varnost je pogosto vir negotovosti druge države. Vojaške priprave neke države lahko namreč sprožijo vprašanja, ali gre zgolj za defenzivne namene ali pa so posredi tudi ofenzivni nameni. Države si težko zaupajo med seboj, namene drugih pa večkrat spremljajo v negativni luči. Zato se tudi zgodi, da vojaškim pripravam ene države sledijo priprave sosednjih držav. A na koncu se zaradi tega ne počutijo bolj varne kakor prej, preden so se lotile ukrepov za povečanje svoje varnosti. (Booth v Dunne in Schmidt 2007, 225) Booth (2007, 158) pravi, da *je realizem teorija moči, ki so jo zasnovali tisti z močjo, za tiste, ki imajo moč*.

Kar državi omogoča, da izvaja oblast navznoter (kot se recimo kaže z vzpostavitvijo in izvajanjem pravnega reda), je legitimnost. A (kot sem že omenila) zunaj meja države za realiste obstaja stanje anarhije. Z anarhijo označujejo to, da se mednarodna politika dogaja na prizorišču, ki nima glavne osrednje oblasti nad skupino suverenih držav. Koncept anarhije torej ne označuje popolnega kaosa ali brezvladja, ampak hočejo s konceptom le povedati, da je za mednarodno področje značilna odsotnost osrednje oblasti. Realisti tako ostro ločijo med notranjo in zunanjo politiko. Za notranjo verjamejo, da lahko zameji in usmeri prizadevanje posameznikov za moč v manj nasilno smer, zunanja pa tega ne more v taki meri. Vsaka suverena država pa sebe šteje za najvišjo oblast in ne priznava nobene višje sile nad sabo. Glavna prioriteta državnih voditeljev je tako, da zagotovijo preživetje in varnost svoje države. Vse države želijo obstajati še naprej, a države z večjo močjo imajo nagonsko večjo možnost, da preživijo, kot tiste z manjšo. Moč je ključni termin v besedišču realistov, definirajo jo ozko v vojaško-strateškem smislu. Razumejo jo kot sposobnost, da dosežeš, kar želiš, z grožnjo ali uporabo sile. (Dunne in Schmidt 2007, 208) *Realisti prikazujejo mednarodne odnose kot spopad za moč, kot področje, na katerem se države stalno pripravljajo na organizirano nasilje v obliki vojne, so vanj vpletene ali pa po njem okrevajo*. (Morgentahu v Reus Smit 2008, 100) Kljub temu da je vojna značilnost mednarodnega življenja, ki se ves čas ponavlja, gre za grob in disfunkcionalen način, s katerim države zagotavljajo svojo varnost in uresničujejo svoje interese. (Reus Smit 2008, 100) Za realiste je tako vojna tipično stanje človeškega življenja. Ne moremo sicer zanemariti ideologije in javnega mnenja pri razlaganju zapletene zunanje politike, ki jo

izvajajo posebne države ob posebnem času, a pomembnejša vprašanja za analizo se skrivajo v zgradbi in razporeditvi moči znotraj mednarodnega sistema. (Carruthers 2007, 106)

Pomembno obdobje je bilo tisto po hladni vojni, ko so se liberalisti veselili miroljubnejših časov, strokovnjaki realističnega prepričanja pa so verjeli, da nastaja veliko bolj turoben svet. Za njih vizije varnosti niso obstajale, kot tudi ne stabilnost in gospodarski red, ampak prej konflikt in kaos. Ta ocena je izhajala iz treh virov. Najprej iz teorije svetovne politike, ki je trdila, da je mednarodni sistem od nekdanj tekmovalen in anarhičen in da bo takšen še naprej. Poleg tega še iz razlage zgodovine, ki je kazala na prejšnje napake pri vzpostavljanju novih svetovnih redov in ocene sveta, ki je sledil letu 1989, kjer so se pojavile nove barbarske vojne, propadle države in uničene regije. (Cox 2007, 171) Neorealisti izključujejo možnost, da bi se v svetu po hladni vojni narava varnosti kaj dosti spremenila. Še vedno živimo v svetu nezaupanja in stalnega varnostnega tekmovanja. Države sicer med seboj sodelujejo, a je to težko doseči, še težje pa ohranjati. Omenjajo dva dejavnika, ki preprečujeta boljše sodelovanje: možnost goljufanja in skrb držav za relativno korist. Države se od nekdanj bojijo, da bodo druge države pri sporazumih goljufale in si skušale pridobiti prednost. To tveganje je še posebej izrazito pri moderni vojaški tehnologiji, ki lahko prinese hitre premike v ravnotežju moči med državami. Sodelovanje, ki bi koristilo obema državama naenkrat, jih ne zanima, ampak se vedno zavedajo, koliko pridobijo v primerjavi z drugo državo. Države ves čas poskušajo maksimizirati svojo korist v tekmovalnem, nezaupljivem in negotovem mednarodnem okolju, zato je sodelovanje zelo težko doseči in ga vzdrževati. (Baylis 2008, 32) V takšnem sistemu je pomanjkanje zaupanja, saj države niso nikoli prepričane, kakšni so nameni sosednjih držav, zato so zmeraj na preži. Vsaka država želi na vsak način ohraniti svojo neodvisnost in suverenost, preživetje je tako gonilna sila in temu je vse podrejeno. Prevladuje težnja držav, da druga z drugo ravnajo agresivno. Nacionalna varnost je tako rezultat strukture mednarodnega sistema. Za takšno mednarodno politiko niso značilne stalne vojne, je pa zaradi varnostnega tekmovanja ta vedno mogoča. Sodelovanje med državami je mogoče, a ima svoje meje. Tekmovanje za varnost je primarno in tega ne more odpraviti nikakršna količina sodelovanja. (Baylis 2008, 31)

Realisti ne verjamejo, da je za državo modro, da svojo varnost zaupa nekomu drugemu, recimo mednarodni instituciji, kakršni sta Društvo narodov ali OZN. Države po njihovo ne bi smele biti odvisne od drugih držav ali institucij. Država more tako po njihovo, če se čuti ogroženo, povečati svoje lastne zmogljivosti moči, tako da na primer okrepi svojo vojsko. Vendar to majhnim državam seveda ne zadostuje v primerjavi z večjimi. To pa nas privede do drugega pomembnega koncepta v realizmu – ravnotežja moči, ki pravi, da v primeru, ko obstoj neke države ogroža hegemonka država ali zavezništvo močnejših držav, se morajo te države povezati in skušati ohraniti svojo neodvisnost. Mehanizem ravnotežja moči poizkuša zagotoviti ravnotežje moči, pri katerem ni

nobena država v položaju, da prevlada nad vsemi drugimi. (Dunne in Schmidt 2007, 209) Booth je prepričan, da se realizem ni zmožen spopasti z izzivi, ki čakajo svetovno družbo v tem času zgodovinsko pomembnega obdobja. Kot nekoč fevdalizem ni preživel srednjega veka, kot se je v osemnajstem stoletju končala božanska pravica kraljev, tako je tudi realizem povozil čas. A politika ga še zmeraj upošteva, saj jo zanima moč, moč pa je glavna sila realizma. Svet, ki so ga pomagali ustvariti, je pred izzivi, a simbolični svetovni red lahko vztraja še dolgo v prihodnost, dokler ga končno ne zamenjajo druge ideje. Realizem naj bi vzpostavil varnost, a povzroča ravno obratno – občutek ne-varnosti. (Booth 2007, 36)

Z realistično teorijo se da razložiti položaj Somalije v letih po osamosvojitvi izpod kolonializma, ko je bila njena glavna skrb krepitev vojske, tudi na račun preživetja lastnega prebivalstva. Ker je bila Somalija v času kolonializma razdeljena na več delov, po osamosvojitvi pa velik del svoje dežele tudi izgubila na račun Kenije in Etiopije (pokrajina Ogaden, kjer je večinsko prebivalstvo še vedno somalijsko), jo je zanimala samo lastna moč in osvojitve pokrajine Ogaden, kar je pomenilo, da je bila v stalnem tekmovanju s svojima sosedoma. Šele ko bi vzpostavila svojo premoč (do česar pa ni nikoli prišlo, saj je vse vojne za Ogaden izgubila in pokrajina še vedno ni del Somalije), bi poskrbela tudi za varnost svoji državljanov, da bi lahko bolje živeli in razvijali svoje interese. Ker v tem tekmovanju nikoli ni zmagala, vse svoje vire pa vseeno vlagala v vojaške zmogljivosti, je trpelo prebivalstvo in njihova blaginja, država pa si niti do zdaj ni opomogla.

3.2.2 LIBERALIZEM

Realizem velja za prevladujočo teorijo o mednarodnih odnosih, a liberalizem mu je skozi zgodovino vseskozi sledil kot alternativa. Svoj vzpon je doživel v dvajsetem stoletju po drugi svetovni vojni, ko je liberalistično mišljenje vplivalo na politične elite, in z rojstvom OZN, a je ta plamen ugasnil z začetkom hladne vojne in s ponovno borbo za moč. V devetdesetih letih dvajsetega stoletja se je zdelo, da je liberalizem spet v vzponu, ko so voditelji razglašali novi svetovni red, a se je po enajstem septembru 2001 tehtnica spet prevesila na stran realizma. Hoffmann (v Dunne 2007, 238) pravi, da so mednarodne zadeve poguba liberalizma, saj so bistvo liberalizma samoomejevanje, zmernost, kompromis in mir, bistvo mednarodne politike pa ravno nasprotno: nemirni mir v najboljšem primeru ali vojno stanje. Liberalisti trdijo, da je politika moči samo produkt idej, ideje pa se lahko spremenijo. Vera v napredek je prepoznavna lastnost liberalističnega pristopa v politiki, v mednarodne odnose pa skušajo vnesti vrednote reda, svobode, pravičnosti in strpnosti. (Dunne 2007, 238) *Liberalizem je teorija vladanja znotraj države, pa tudi dobrega vodenja med državami in narodi po svetu.* (Dunne 2007, 238)

Obstajajo trije liberalistični argumenti za nastanek novega in miroljubnejšega sveta, ki so se pojavili

po hladni vojni. Prvi argument temelji na demokraciji in ideji, da avtoritarnost rodi vojno, medtem ko demokracija rodi mir. Iz tega potem sledi, da čim več bo demokracij, tem miroljubnejši bo svet. Verjamejo, da institucije ne le pomagajo učinkoviteje organizirati svet, ampak tudi veliko prispevajo k temu, da premagajo logiko anarhije s tem, da posredujejo v konfliktih med državami. To pa gre z roko v roki s tretjim argumentom, ki povezuje vzrok miru z obstojem kapitala. Seveda so tudi liberalisti priznavali, da ima kapital tudi temno stran, a vendar so kljub temu verjeli, da z naraščanjem svetovne trgovine, ko se finančne vezi med različnimi geografskimi predeli poglobljajo in države vedno več investirajo v gospodarstvo druga druge, nastanejo materialne spodbude, ki države prisilijo, da se bodo med seboj dobro razumele. Možnost konfliktov še vedno obstaja, a je možnost za njih zaradi tega vedno bolj gospodarsko povezanega sveta manjša. (Cox 2007, 170) *Institucije vidijo kot produkt državnih interesov in kot zamejitve, ki jih uveljavlja sam mednarodni sistem.* (Baylis 2008, 34) Institucije so igrale in še igrajo odločilno vlogo pri povečevanju varnosti. Prepričani so, da je mogoče razviti ogrodje komplementarnih, medsebojno dopolnjujočih se institucij, da bi vzpostavili še bolj trajen in stabilen varnostni sistem. Verjamejo, da mednarodne institucije lahko pomagajo doseči sodelovanje in stabilnost, saj lahko zagotavljajo informacije, zmanjšajo stroške transakcij, povečajo prepričljivost zaveze, vzpostavljajo središča za koordinacijo in olajšajo delovanje recipročnosti. Države pa tudi z investiranjem svojih glavnih virov očitno verjamejo v pomen teh institucij. Menijo, da mednarodne institucije verjetno ne bodo odpravile vojn iz mednarodnega sistema, lahko pa dosežejo, da države med seboj bolj sodelujejo. (Baylis 2008, 34)

Prva svetovna vojna je liberaliste opomnila, da mir ni naravno stanje, ampak ga je potrebno vzpostaviti. Najbolj slaven zagovornik vzpostavitve mednarodne oblasti, ki bi vodila mednarodne odnose in ohranjala mir, je bil predsednik ZDA Wilson. Njegovo prepričanje je bilo, da je mir mogoče zagotoviti le z vzpostavitvijo mednarodne organizacije, ki bi urejala mednarodno anarhijo. Po njegovo varnosti ni mogoče prepustiti tajnim bilateralnim diplomatskim dogovorom in slepi veri v ravnotežje moči. Tako kot oblast znotraj meja zagotavlja mir, tako mora tudi mednarodno območje imeti sistem predpisov za obravnavanje sporov in mednarodno silo, ki bi jo bilo mogoče uporabiti, če bi nenasilno reševanje konflikta spodletelo. Društvo narodov naj bi bila ta organizacija. Če pa so želeli, da bi bila učinkovita, bi morala imeti vojaško silo, da odvrne agresijo. Šlo je za idejo kolektivne varnosti, ureditev, kjer vsaka država v sistemu sprejema, da je varnost ene stvar vseh in kjer se vsaka država strinja, da se pridruži kolektivnemu odzivu na agresijo. A izkušnja Društva narodov je bila porazna. Na to lepo kaže primer ZDA; država, ki je institucijo ustvarila, se ji ni pridružila. (Dunne 2007, 247)

A tudi po neuspelem poskusu z Društvom narodov je še vedno obstajalo prepričanje liberalistov, da mora obstajati institucija, ki bo odgovorna za mednarodni mir in varnost. Zato so ustanovili OZN, a

so se zavedali, da bo za kakršnokoli dejavnost potrebno soglasje velikih sil, zato je nastal sistem veta, ki vsaki od petih stalnih članic Varnostnega sveta zagotavlja možnost nestrinjanja in zaustavitve procesa. Zagotavljanje veta je predstavljalo pomembno dopolnilo klasičnemu modelu kolektivne varnosti. A ker je hladna vojna povzročila polarizacijo držav in s tem uporabo veta na vsak predlog nasprotne države, je sistem kolektivne varnosti zaživel šele po njej. (Dunne 2007, 247) Zgodbe iz začetka enaindvajsetega stoletja kažejo na to, da se liberalne demokratične vrednote v praksi še vedno niso prijele. Suverenost, demokracija, nacionalna samoodločba in človekove pravice so v propadajočih državah praktično neobstoječe. Vendar je ta kooperativni model zagotavljanja varnosti, ki se je vzpostavil z ustanovitvijo OZN, pomembno vplival na vidik zagotavljanja mednarodne varnosti v dvajsetem stoletju in tudi na začetku enaindvajsetega. Če od blizu pogledamo boj proti piratstvu v Adenskem zalivu, bi lahko rekli, da je le sodelovanje držav prineslo končni rezultat. V času, ko so se države posamezno borile s pirati, ni bilo pretiranega uspeha, šele vzpostavitev sistema, sprejetje novih resolucij VS OZN, bilateralnih pogodb, ustanavljanje skupin, centrov, misij pa je bilo tisto, ki je vsaj za nekaj časa zaustavilo piratstvo v somalijskih vodah. Še vedno pa ostaja vprašanje, kako se učinkovito lotiti problemov na kopnem.

3.2.3 KONSTRUKTIVIZEM

Poleg realizma in liberalizma igra veliko vlogo tudi konstruktivizem, še posebej pa Kopenhagenska šola. Gre za teoretično smer konstruktivizma, ki so jo pod vodstvom Buzana in Weaverja razvili na kopenhagenskem mirovnem raziskovalnem inštitutu. *Konstruktivistična teorija se je zavzela za bolj poglobljeno razumevanje vloge norm pri oblikovanju mednarodnih odnosov. Vključuje zakonodajne in regulatorne vidike norm ter njihov vpliv na ravnanje držav.* (Grizold 2015, 25) Norme predpisujejo in urejajo vedenje, hkrati pa tudi definirajo in oblikujejo identiteto. Konstruktivisti menijo, da intersubjektivni dejavniki, kot so kultura, ideje in identitete, nimajo zgolj sekundarne vloge, ampak igrajo ključno vlogo pri interakcijah v zunanji politiki. (Grizold 2015, 26)

Normativne in idejne strukture so za njih enako pomembne kakor materialne, če ne še bolj. Identiteta igralcev mednarodnega sistema določa interese in strategije, razumevanje teh pa je bistveno za razumevanje njihovega vedenja. (Reus Smit 2008, 116) Identiteta se povezuje s konstruktivistično teorijo v osrednji trditvi, da razvoj kolektivne identitete izboljšuje reševanje varnostne dileme med državami. (Archarya v Grizold 2015, 27) Nekateri se strinjajo z neorealisti o tem, da so države ključni igralec mednarodne politike in varnosti, da je mednarodna politika arhaična, da države nikoli ne morejo popolno zaupati drugi državi, da države skušajo preživeti, da se države obnašajo racionalno, a vseeno vidijo strukturo kot produkt družbenih razmerij in ne samo materialnih zmogljivosti kot neorealisti. Skupno znanje, materialni viri in prakse omogočajo

družbene strukture. Temeljne strukture mednarodne politike so tako družbeno vzpostavljene, večjo mednarodno varnost pa lahko dosežemo, če spremenimo način, kako razmišljamo o mednarodnih odnosih. (Baylis 2008, 36–37)

Beseda varnost ima veliko moč, ker se nanaša na nekaj, kar je neprecenljive vrednosti za človeško družbo. Z idejo govora se je ukvarjal Waever iz Kopenhagenske šole, ki pravi, da so varnostna vprašanja samo poseben način izražanja, s katerimi poskušajo narediti vtis na poslušalca. Za Waeverja je govor o varnosti povezan z grožnjami obstoja. Če nekaj poimenuješ z varnostjo, daš temu še posebno pomemben politični pomen, saj imajo besede svojo težo in so vsaj tako pomembne kot dejanja. Mednarodna varnost pomeni v političnem diskurzu prioriteto. Če predsednik neke države objavi, da je recimo kriminal največji državni problem, to pomeni, da je ukvarjanje s kriminalom bilo identificirano kot problem, s katerim se je potrebno začeti ukvarjati takoj in ves čas, energija in viri se morajo temu podrediti. Ko se problemu prilepi oznaka varnosti, se ta problem prelevi v glavno prioriteto družbe. Tako je varnost razumljena samo kot referenčna praksa, v okviru katere neko vprašanje postane varnostno vprašanje, kar pa ni nujno posledica obstoja realne varnostne grožnje, ampak je lahko samo vprašanje predstavljeno kot grožnja. (Booth 2007, 108–109) Buzan pravi, da narava varnosti kljubuje iskanju definicije, ki bi zadovoljevala vse. Ker definicija, s katero bi se strinjali vsi, ni mogoča, pa tudi iskanje takšne definicije ne bi služilo ničemur. (v Booth 2007, 97) A Booth se z njim ne strinja in opozarja, da tisti, ki so izgubili varnost (npr. prebivalci New Yorka po 11. septembru ali prebivalci Afganistan, Iraka, ko se je začela vojna proti terorju), točno vedo, kaj je varnost. Podobno je z zdravjem, šele ko ga izgubiš, veš, kaj si izgubil, čeprav ga prej ne znaš dobro definirati. In podobno kot zdravje tudi varnosti ni težko definirati, le začetna točka raziskovanja morajo biti izkušnje, predstave, analize in strahovi tistih, ki so doživeli ne-varnost. Booth zavrača Buzanove trditve in pravi, da *če ne znamo definirati varnosti, kako lahko upamo, da jo bomo kdaj dosegli?* (Booth 2007, 98–99)

3.2.4 MARKSIZEM

Ko se je končala hladna vojna in je bilo s tem konec tudi komunistične partije v Rusiji in preostali vzhodni Evropi, se je zdelo, da je to tudi konec marksizma. A izkazalo se je drugače. Padec Sovjetske zveze in vzhodnega bloka je povzročil le to, da je bilo zdaj mogoče zagovarjati marksistične ideje, ne da bi bilo potrebno hkrati braniti delo vlad, ki so se sklicevale nanje. Marksizem zdaj ni bil več uporabljen kot državna ideologija, predstavlja pa izredno analitično vrednost za svet, v katerem živimo, saj obsega temeljito analizo kapitalizma. A po drugi strani v primerjavi z realizmom in liberalizmom nima nekega izrazitega pogleda na mednarodne odnose in mednarodno varnost, velja le, da mora vsak poskus razumevanja svetovne politike temeljiti na

širšem razumevanju procesov, ki delujejo znotraj globalnega kapitalizma. Marx je zapisal (v Hobden 2007, 294), da *je kopičenje bogastva na eni strani hkrati kopičenje revščine, mukotrpnega dela, suženjstva, nevednosti, brutalnosti na drugi strani*. In v današnjem svetu, kjer vlada huda neenakost in kjer je statistika o revščini strašna, se zdi, da imajo marksisti prav, ko trdijo, da je bogastvo redkih odvisno od revščine mnogih. Obstaja več različnih struj marksizma (teorija svetovnega sistema, gramscianizem, kritična teorija, novi marksizem), a vsem je skupno prepričanje, da je potrebno družbeni svet analizirati kot celoto. Delitev družbenega sveta na različna področja preučevanja (zgodovina, filozofija, politologija, mednarodni odnosi in drugi) je za njih nekoristna, a kljub temu nobenega ni mogoče razumeti brez poznavanja drugih. Medsebojno povezanost pa še bolj poudarja materialistično pojmovanje zgodovine, ki pravi, da so zgodovinske spremembe odraz gospodarskega razvoja družbe. Gospodarski razvoj je gonilo zgodovine, osrednja dinamika pa je napetost med proizvodnimi sredstvi in proizvodnimi razmerji, ki skupaj tvorijo ekonomsko bazo dane družbe. Marx pravi (v Hobden 2007, 296), da *proizvodni način materialnega življenja pogojuje družbene, politične in intelektualne življenjske procese na splošno*. Marksisti trdijo, da je družba sistematično nagnjena k razrednim konfliktom, razred pa igra v njihovi analizi osrednjo vlogo. Cilj marksističnih idej je bil, da bi s tako teorijo lažje premagali obstoječi red in ga nadomestili s komunistično družbo. Družbo, v kateri sta mezdno delo in zasebna lastnina odpravljena, družbena razmerja pa spremenjena. (Hobden 2007, 292–297) Za mednarodne konflikte krivijo kapitalističen sistem, saj državam (ki so sicer še vedno v središču varnostne dejavnosti) vladajo elite, ki se neprestano ženejo za dobičkom, kar pripelje do spopadov. Ključni akterji mednarodnih odnosov so tako ekonomski in razredni interesi, razvite kapitalistične države pa bogatijo na račun nerazvitih in manj razvitih, kar spet vodi do konfliktov.

Problem marksistične ideje je, kako se spopasti s trendi sodobnega sveta, kot so: naraščanje povezovanja nacionalnih gospodarstev, naraščanje zavesti o ekološki medsebojni odvisnosti, širjenje družb, družbenih gibanj in medvladnih agencij, ki delujejo v globalnem merilu. A marksisti takega razvoja ne zanikajo, še več, pravijo, da je to le nadaljevanje teženj, ki že dolgo spremljajo širjenje kapitalizma. Po mnenju marksističnih teoretikov je *svetu dolgo vladala ena sama povezana gospodarska in politična celota – globalni kapitalistični sistem*, ta pa je postopoma zajel vse človeštvo na svojem dosegu. (Hobden 2007, 318)

Marksizem nima svojega lastnega pogleda na varnost, nam je pa lahko v pomoč, če želimo pojasniti piratstvo v Adenskem zalivu, saj se zdi, da se vse vrti okoli gospodarstva. Pirati so z ropanji začeli zaradi ekonomskih vzrokov, prav tako pa lahko trdimo, da se je boj proti piratstvu začel zaradi ekonomskih vzrokov. Pot skozi Adenski zaliv je ena najpomembnejših trgovskih poti na svetu (kar pomeni, da je bistvena za mednarodno gospodarstvo) in Mednarodna trgovinska zbornica je bila tista, ki je prva opozorila na nevarnost piratstva. Verjetno jo je bolj kot za situacijo na kopnem

Somalije skrbelo za lastne gospodarske interese.

3.2.5 FEMINIZEM

Če se marksizem ukvarja z razredi in analizo kapitalističnega sistema, se feministična teorija ukvarja z vlogo ženske v mednarodnem sistemu. Kot marksizem tudi feministična teorija ne ponuja nekega izrazitega pogleda na mednarodne odnose in varnost, a ker že bežen pogled na svetovno politiko pokaže minimalno žensko vlogo, je prav, da se da nekaj pozornosti tudi tej teoriji. A v feministični teoriji se je potrebno osredotočiti na družbeni spol in ne ženske kot take, saj sta kategoriji žensk in moških ter koncepta moškosti in ženskosti v velikem delu feminističnega raziskovanja zelo sporni. Pojem družbeni spol tako običajno pomeni družbeno konstrukcijo razlike med moškimi in ženskami, analiza feministične teorije pa se ukvarja tudi s tem, kako družbeni spol vpliva na svetovno politiko in je hkrati njen učinek. Obstaja več smeri feministične teorije, liberalistični feminizem si je recimo v poznih osemdesetih kot prvi val feminizma zastavljal vprašanje: *Kje so v svetovni politiki ženske?* (Smith in Owens 2007, 362) Glavna ideja te smeri je bila, da so ključne enote družbe posamezniki, ki so biološko determinirani, imajo posebne pravice in so enakopravni, kar pomeni, da bi vse pravice ženskam morale biti zagotovljene enako kot moškim. Preučevali so, kako so ženske izključene od moči in kako jim je preprečeno, da bi v politični dejavnosti polno sodelovale, omejene pa so na vloge, kot je razmnoževalno gospodarjenje, ki je sicer ključno za delovanje stvari, a v teorijah svetovne politike nepomembno. Poleg liberalističnega feminizma obstaja še socialistične/marksistični, ki pravi, da vloga ekonomskih sil determinira življenje žensk. Izhodiščni feminizem to zavrača in pravi, da podrejenost žensk zaradi njihovega spola vzpostavlja enkraten pogled na svetovno politiko in da videnje sveta s stališča žensk radikalno spremeni razumevanje tega sveta. Postmoderni feminizem pa zavrača feministično razlikovanje na spol in družbeni spol in trdi, da spol ni izvor družbenega spola, ampak njegov učinek. Za raziskovanje v tej diplomski nalogi pa je predvsem pomemben postkolonialni feminizem, ki preučuje razrede, rase in družbeni spol v globalnem merilu in ugotavlja učinke transnacionalne kulture in neenakomerne delitve dela v globalni politični ekonomiji. Zanje ni dovolj zahteva, naj imajo moški in ženske enake pravice v demokraciji zahodnega sloga, ker takšna ideja spregleda, v kakšnem položaju so ženske na jugu v primerjavi z drugimi. Teme in interesi feministov na zahodu se tako razlikujejo od tistih v preostalem svetu. Postkolonialni feministi so kritični do zahodnih, privilegiranih akademskih intelektualcev, ki trdijo, da lahko govorijo v imenu zatiranih, kar je seveda oblika kulturnega imperializma. (Smith in Owens 2007, 361–366)

4 ANALIZA VZROKOV ZA POJAV PIRATSTVA KOT VARNOSTNE GROŽNJE V SOMALIJI

4.1 ZGODOVINA DRŽAVE

Somalija je država v vzhodni Afriki, ki leži ob Adenskem zalivu. Njene sosede so Džibuti, Etiopija in Kenija (glej sliko 4.1). Velika je več kot 600 000 kvadratnih kilometrov, kar jo postavlja na 44. mesto na svetu. Njena meja je dolga več kot 2000 kilometrov, njena obala pa več kot 3300 kilometrov. Država je razdeljena na 18 administrativnih regij, poleg tega pa so se oblikovala tudi tri avtonomna območja – Somaliland skrajno na severu, pod njim Puntland in še nižje Galmudug. Območje Somalije je bogato z uranom, poleg tega pa ima še kar nekaj ostalih naravnih bogastev – baker, boksit, nafto. Ima okoli 10 milijonov prebivalcev, od tega jih je skoraj polovica mlajših od 14 let. Država ima eno najvišjih stopenj umrljivosti ob rojstvu na svetu, zaseda namreč 3. mesto. Predvidena dosežena starost Somalcev je 50,8 let. Ima pa Somalija eno najbolj homogenih prebivalstev v Afriki, kar 85 % je Somalcev. Uradna jezika sta somalijski jezik in arabščina, veroizpoved muslimanska. 37 % ljudi živi v mestih, največ v Mogadišu, ki ima 1,3 milijona prebivalcev. Nepismenost je pogosta, samo 37,8 % Somalcev nad 15 let zna brati in pisati. (the World Factbook: Somalia 2013) Eden izmed štirih Somalcev umre pred dopolnjenim petim letom starosti in nihče, rojen v Somaliji, ne more z gotovostjo predvideti, da bo doživel starost 50 let. Skoraj 3,8 milijonov Somalcev potrebuje hrano (ena tretjina do ena polovica), približno 1,6 milijona nima doma, okoli 500 000 jih je beguncev. Dostava humanitarne pomoči je ogrožena ne samo zaradi piratstva, ampak tudi zaradi nasilja na kopnem. Južna Somalija predstavlja enega najbolj nevarnih okolij za dostavo pomoči, saj je bilo samo v letu 2008 ubitih 35 humanitarnih delavcev. (Bruton 2010, 18)

Slika 4.1: Lega Somalije v Afriškem rogu

Vir: the Horn of Africa (2016).

Termin propadla država se uporablja za celo vrsto različnih kriz. Na splošno se uporablja za situacijo, kjer je osrednja oblast izgubila nadzor nad državo (teritorialni nadzor) ali kjer je država izgubila zmožnost ali interes, da bi izvajala nadzor nad teritorijem, kjer je fizično prisotna (propad vlade). Po teh kriterijih bi lahko vsaj ducat držav Afrike, še posebej podsaharske Afrike, šteli k propadlim državam. A v skoraj vseh ostalih primerih propadlih držav (za razliko od Somalije) so se ohranile šibke, osrednje vlade, ki so ohranile suverenost kot kvazi države. Somaljska nesposobnost, da bi ohranili vsaj minimalno administracije, uvršča Somalijo med propadlimi državami na sam vrh, daleč pred ostalimi. (Menkhaus 2004, 16–17) Somalija je bila tudi pred kolonizacijo brezdržavna država. Brezdržavna država v takem primeru pomeni politično organizacijo, kjer ni centralizirane oblasti, ohranja pa socialni red in stabilnost preko moralnih, materialnih in socialnih sankcij. Skozi zgodovino niso Somalci nikoli imeli enotne politične avtoritete in niso poznali koncepta političnega reda, ki bi bil večji od sorodstvenega. Družba je bila ves čas skozi zgodovino decentralizirana in frakcionirana (klani), kjer formalne politične institucije niso obstajale. Somalija pred kolonizacijo je imela, tako kot tudi ostale afriške države, sposoben političen sistem, ki pa ni bil formalen in podoben tistim v zahodnem svetu. (Mohamoud 2006, 18)

Velika Britanija je bila prva kolonizacijska sila, ki je vzpostavila svojo avtoriteto v Somaliji. Leta 1886 je zasedla severni del Somalije (zdaj avtonomna pokrajina Somaliland) z namenom lažje oskrbe svoje vojske v Adenski puščavi, potem ko je podpisala nekaj pogodb s starešinami glavnih klanov. Vodenje Somalilanda je bil najcenejši način, kako priti do kontrole nad tem območjem. Imeli pa so veliko opravka z varnostjo, saj so morali vseskozi zagotavljati mir v obmorskih mestih,

da so lahko brez skrbi oskrbovali svoje vojake. Ponekod velja prepričanje, da je kolonizacija vodila Somalijo v nemir in politično nestabilnost. Prisotnost kolonialističnih sil je povečala konflikte med Somalci, saj je postavila klane drug proti drugemu v svoji želji po delitvi. Prvič v zgodovini je bilo klanom na voljo moderno in sofisticirano orožje, ki je nadomestilo tradicionalne meče in nože. Ravno ta razpoložljivost novega orožja pa je konflikte naredila bolj smrtonosne. Želja po tem orožju in tekmovanje zanj sta ustvarila nova rivalstva med klani. V takratnih časih je bilo islamsko gibanje edino, ki se je lahko postavilo po robu kolonialistični oblasti. Po letu 1899 je tako britanska imperialistična vojska uporabila vso silo, da je zatrla poskuse somalijskega gibanja dervišev. A italijanska kolonialistična država na jugu Somalije (zdaj avtonomna pokrajina Puntland in preostali del Somalije) je bila še bolj divja zaradi svojih fašističnih teženj. Na ta način so kolonialistične sile namensko militalizirale somalijske klane in jih pahnilo v situacijo, kjer ni bilo stabilnosti, le opustošenje. (Mohamoud 2006, 60–64)

Somalija je bila edina država Podsaharske Afrike, kjer se je druga svetovna vojna dejansko odvijala. Na prostoru Somalije so zavezniki premagali Italijo in končali italijanski vzhodnoafriški imperij. Med vojno je bilo veliko Somalcev rekrutiranih v vojsko zaveznikov. Ob koncu druge svetovne vojne je bila Britanija edina kolonialistična sila, ki je obdržala nadzor nad tako severno kot južno Somalijo od leta 1941 do 1950. Pod Britansko vojaško administracijo (British Military Administration – BMA) so se Somalci prvič v zgodovini začeli povezovati v politične stranke. Politične stranke niso bile vojaške, ampak so poskušale doseči neodvisnost Somalije izpod kolonialistične administracije preko mirnih sredstev. Pomembno je bilo gibanje dervišev. Boj za mir gibanja dervišev je bil inspiracija ostalim političnim strankam v njihovih prizadevanjih. Kljub temu so bile te kasnejše stranke nasprotje gibanju dervišev, saj so želele uresničiti svoje ambicije brez vplivanja na kolonialistično administracijo. Nove politične stranke so bile tudi bolj dovzetne za nove svoboščine – svobodo, prostost, demokracijo in samoodločanje, ki so jih širile nove sile po končani drugi svetovni vojni. (Mohamoud 2006, 72–74)

Somaliland je ostal britanski protektoriat toliko časa, kolikor je britanska oblast v njem videla ekonomske in politične koristi. Med tem časom se je v tem prostoru Afrike pojavila nova imperialistična velesila, ki si je želela moči v Afriki – Francija. Obe imperialistični velesili sta želeli kontrolo nad Nilom, odprtje Sueškega prekopa leta 1869 je samo poglobilo nasprotja med njima. Britanija, ki si je že prisvojila Adenski zaliv, je želela Franciji onemogočiti zavzetje somalijske obale. Ampak Francija je imela v Adenskem zalivu večje ambicije kot Britanija, saj si je bolj kot drugi želela trgovine z Etiopijo. Poleg tega ne smemo spregledati dejstva, da je imeti kolonijo v tistih časih pomenilo prestiž. Britanska oblast je v Somaliji trajala od leta 1941 do 1950. (Mohamoud 2006, 66–68)

Ko se je Somalija leta 1950 pripravljala na politično neodvisnost, je postala skrb Združenih

narodov. Zaradi zaskrbljenosti glede prihodnjih ekonomskih možnosti države so tja poslali svojo ekipo. Ta ekipa je imela nalogo preučevati naravo ekonomskih problemov v državi in predlagati, kako jih rešiti. Po končani misiji je ekipa predstavila svoja odkritja, ki pa so bila takšno razočaranje, da je imela večina delegatov generalne skupščine pomisleke glede neodvisnosti Somalije. Poročilo je namreč pokazalo, da je zaradi osiromašenja naravnih virov Somalija nezmožna financirati svoj ekonomski razvoj. Somalija je bila vzeta pod United Nations Trusteeship, Italija pa je dobila mandat s ciljem, da področje pripravi na neodvisnost v desetih letih (1950–60). Časovni okvir je bil kratek za tako zahtevno nalogo. Italijanska administracija je morala razviti vse aspekte neobstoječe somalijske politične skupnosti – od parlamentarnega sistema do občin. Potrebno je bilo izšolati nove somalijske kadre, osnovati ustavo, oblikovati politični program, ustanoviti vladne institucije in dati Somalcem možnost, da v tej novi politični skupnosti tudi aktivno sodelujejo. Vse skupaj je pomenilo, da naj bi somalijske politične stranke bolj sodelovale v domačih zadevah na tem področju. Ideja, da bi to področje kmalu postalo samostojna država in da bi jo vodili Somalci sami, je imela velik učinek. Pričakovanje je povzročilo tekmovanje med strankami, kar pa je imelo za posledico, da je bilo vedno več dobrih idej za prihodnost. (Chapin Metz 1992)

Somalija ni bila vedno takšna država, vse skupaj je rezultat enega najbolj dramatičnih kolapsov države v moderni zgodovini. Drugi demokratično izvoljeni predsednik Somalije Abdirashid Ali Shermake je bil ubit 15. oktobra 1969. Ubil ga je njegov telesni stražar. Nadzor nad državo je prevzel general Mohamed Siad Barre, ki naj bi tudi naročil umor, Somalijo pa je dobil v roke za naslednji dve desetletji. Nomadsko prebivalstvo države je preselil v skupinska naselja, vse investicije pa preusmeril v glavno mesto Mogadiš, kjer so bile edine bolnišnice, univerze in zaposlitvene možnosti v državi, poleg tega pa je glavno mesto postalo magnet za številne somalijske klane. Kljub dvomljivim poslom je postal Mogadiš biser tega dela Afrike, moderno mesto, ki je privlačilo turiste iz vsega sveta. A leta vojaškega nadzora in diskriminacije, ki je temeljila na klanih, so povzročila, da so se v Somaliji začele pojavljati uporniške skupine, ki so se prav tako ustavnaljele znotraj klanov: Somali National Movement iz Somalilanda, Somali Salvation Democratic Front (SSDF) iz Puntlanda in Hawiye United Somali Congress (USC) z juga. V Somaliji velja, da je pripadnost klanu pomembnejša od tvojega prstnega odtisa ali DNK. Klan pove o tebi vse, je kot nekakšna struktura, ki definira vse, kar si. Še pred Siadom Barreom je bil standardni pozdrav Somalcev, iz katerega klana prihajaš in ne dober dan. Barre je poskušal ohromiti klanski sistem, tako da je vprašanje prepovedal, kljub temu pa tudi danes pripadnost klanu determinira tvoj socialni položaj in zaupanje drugih ljudi. Prišlo je do kontradikcije – iz tradicionalne Somalije, kjer so se prebivalci preživljali na z naravnimi bogastvi zelo osiromašenem ozemlju in ki so živeli v striktno plemensko urejenem sistemu, je poskušal Barre narediti moderno državo, ki pa bi še vedno temeljila na tradicionalnih vzorcih. Službe, poslovne priložnosti, vojaški

sestanki in vladni položaji so bili podeljeni glede na klane in povezave znotraj njih, to pa je še krepilo razkorak med etničnimi skupinami in spodkopavalo legitimnost države. (Chapin Metz 1992) Mogadiš je 26. januarja 1991 padel in vladavina vojaškega režima pod vodstvom Siada Barrea se je končala. A klansko organizirane sile, koalicija United Somali Congress (USC), ki so porazile vojaški režim, so se na koncu obrnile druga proti drugi. Vzrok leži v tem, da je po odhodu Siada Barrea nastal politični vakuum, ki ga je hotel vsakdo zasesti. Ta vakuum je na hitro zasedla Manifesto Group (intelektualci iz Mogadiša), ki so oklicali poslovnega Alija Mahdija Mohameda za predsednika. Med bojem je bil Ali Mahdi vodja civilnega krila USC. A nominacija Alija Mahdija za predsednika je razjezila generala Mohameda Faraha Aideeda, ki je bil poveljnik vojaškega krila in predsednik USC. Tudi vodje drugih klanov so zavračali Alija Mahdija. General Aideed je javno zavrnil zahteve Alija Mahdija in javno oznanil, da je sam prava oseba za predsednika Somalije. Zahteval je stolček, saj so njegove sile premagale Siada Barrea. Boj za oblast je tako omajal zavezništvo med USC in Hawije klani. Ustvaril je napeto ozračje med Aideedom in Ali Mahdijem in sovražnost med njunima podklanoma. Ko se je konflikt še poglobil, so italijanski diplomati in množica regionalnih vodij poskušali umiriti situacijo in pomiriti obe strani, povabili so jih na dva sestanka v Džibutiju v maju in juniju 1991. Poskusi niso obrodili sadov in novembra 1991 se je začel oborožen boj med obema podklanoma. Boj je potekal več mesecev, uničili so praktično vso infrastrukturo v Mogadišu, od vodovodnih cevi do električne napeljave, tudi zgodovinskim spomenikom niso prizanesli. Štiri mesece trajajoča civilna vojna je terjala življenja 25000 civilistov, mesto pa razdelila na dva dela, med njima pa je potekala zelena linija. Ali Mahdi je zasedel severni del, general Aidee je zasedel južni del, kjer sta bila tudi letališče in pristanišče. Razkroj USC je povzročil nastanek Somali National Alliance (SNA), ki ji je poveljeval general Aideed. Oborožen boj se je tako nadaljeval, Mogadiš pa je utrpel pravo uničenje. V zadnjih mesecih leta 1991 so poskušali glavni starešine klanov pomiriti strasti, a jim ni uspelo. Med tem ko na jugu ni bilo sprememb, pa je sever (Somaliland) izkoristil svojo priložnost in razglasil politično neodvisnost, kar je še pripomoglo k dezintegraciji države. Državlјanska vojna na jugu je trajala do marca 1992, povzročila pa uničeno infrastrukturo, uničenje večine kmetij in kmetijskih površin, kar je povzročilo ogromno lakote v celotni regiji. Vsa ta grozna poročila so končno vzbudila tudi skrb mednarodne skupnosti. 23. januarja 1992 je Varnostni svet Združenih narodov sprejel Resolucijo 733, ki je bila prva resolucija, namenjena Somaliji, odkar se je kriza začela. Resolucija (S/23445 1992) je zahtevala večjo odzivnost mednarodne skupnosti, ki naj bi pomagala s humanitarno pomočjo državi, klicala je po embargu na orožje in zahtevala prekinitev ognja. Prvi resoluciji sta sledili druga in tretja. A konkretne akcije ne sledijo vedno resolucijam Združenih narodov, saj države potrebujejo več časa za odgovor zaradi logističnih in birokratskih problemov. Ko je Varnostni svet oktobra končno avtoriziral implementacijo, je bilo pomoči v obliki hrane premalo za toliko lačnih ust,

pomoč pa je bila prepozna za mnoge. (Mohamoud 2006, 135–136)

Generalni sekretar Združenih narodov je povabil predstavnike strank v konfliktu v New York februarja 1992, da bi podpisali prenehanje ognja. Poleg tega je generalni sekretar v Somalijo poslal posebnega odposlanca Jamesa Jonaha, ki se je ukvarjal z meditacijo in še enkrat dosegel prekinitve ognja, ki pa je bila podpisana med obema vodjema Aideedom in Ali Mahdijem 3. marca 1992. Varnostni svet je decembra 1992 sprejel Resolucijo 794 in avtoriziral UNITAF (US led United Task Force). V resoluciji (S/RES/794 1992) je bilo zapisano, da oborožen konflikt v Somaliji predstavlja grožnjo mednarodnemu miru in daje UNITAF vsa pooblastila, da zagotovi varno okolje v Somaliji. Predsednik ZDA je intervencijo opisal kot humanitarno misijo, ki naj bi rešila tisoče Somalcev pred smrtjo. Misija UNITAF je bila poimenovana Operation Restore Hope, v višku delovanja pa je imela kar 37000 mož v Somaliji. Intervencija je bila deležna precejšnih kritik. V Somaliji ni bilo vlade, torej tudi ni bilo mogoče ohranjati miru. Je pa misija zagotovila delitev hrane, dosegla je tiste najbolj lačne prebivalce, ljudje so se sprostili, saj niso vsak dan iskali novih načinov za preživetje. Delitev hrane je tudi povzročila, da so se cene hrane na trgu znižale, kar je pomenilo, da si jo je lahko privoščilo več ljudi. Hkrati se je povečala splošna varnost, inženirji so izboljšali infrastrukturo (uspelo jim je popraviti več kot 1800 km cest). Mednarodna intervencija UNITAF je tako pomagala priskrbeti hrano, ni pa uspela v doseganju miru in politične sprave med sprtimi stranmi. (Allard 1995, 16–28)

Nikjer na svetu propad države ni povzročil tako globoke in dolge krize, kot jo je v Somaliji, ki je bila brez osrednje centralne vlade vse od januarja 1991. Nešteto poskusov se je zgodilo, ki so poskušali oživiti državo, vsi so neslavno končali. Med letoma 1993 in 1995 je v Somaliji delovala UNOSOM, Operacija Združenih narodov v Somaliji, ki je bila ena najdražjih in najbolj ambiciozних mirovnih operacij mednarodne skupnosti vseh časov, a ji nikoli ni uspelo urediti delujoče državne administracije. Med letoma 1991 in 1999 je bilo več kot ducat sponzoriranih pomiritvenih konferenc v Somaliji, a nobena ni imela daljšega učinka. Tudi leta 2000 so poskušali. V Džibutiju so organizirali meditacijski sestanek s podporo Združenih narodov. Ti pogovori, znani tudi pod imenom Arta proces, so vzrok za nastanek TFG avgusta 2000. TFG je prejela podporo Združenih narodov in dobila kar 50 milijonov denarnih sredstev od zalivskih držav, a ji nikoli ni uspelo pridobiti širše podpore, podpore so bili deležni le v Mogadišu. Drugo mirovno iniciativo je sponzoriral Intergovernmental Authority on Development (IGAD), potekala je med letoma 2002 in 2003. Začetek je bil obetaven, a so kmalu naleteli na znane probleme – konflikti med vodji klanov, konflikti glede razdelitve moči, vmešavanje Etiopije, Egipta in zalivskih držav. Arabske države si želijo močne Somalije, ki bi lahko bila ravnotežje močni Etiopiji, Etiopija si seveda na drugi strani želi šibke sosede. (Menkhaus 2004, 9)

4. maja 1993 je UNITAF predala svoje delo drugi operaciji Združenih narodov v Somaliji

UNOSOM II. Prehod moči je avtoriziral Varnostni svet z Resolucijo 814, ki je bila sprejeta 26. marca 1993. Resolucija (S/RES/814 1993) je dala UNOSOM pooblastila za zagotavljanje miru, razoroževanje in demobiliziranje oboroženih skupin v Somaliji. Poleg tega naj bi misija reformirala gospodarske, politične in civilne institucije v Somaliji. Tako obveznosti nove misije niso bile samo distribucija hrane, ampak tudi obnova domače ekonomije, podpirati mir in varnost, izgradnja političnih institucij. Za razliko od UNITAF, ki je bila kratkotrajna misija, je bila UNOSOM mišljena za daljše obdobje. A misija ni imela jasne politične agende, bila je slabo pripravljena in ni imela dovolj sredstev, da bi se lahko uspešno ukvarjala z vzpostavitvijo reda v Somaliji. Njena glavna naloga je bila, da razoroži ljudi in ustvari stabilno politično okolje v državi. Seveda vsi niso bili naklonjeni misiji – general Aideed se je javno spraševal o avtoriteti UNOSOM II, kar se je klavrno končalo junija 1993, ko so oborožene skupine napadle mirovnike in jih 24 ubile. Tako je tudi UNOSOM končal s svojo politično misijo in se bolj posvetil vojaški, da bi nevtralizirali nasilne množice pod vodstvom generala Aideeda. Ni jim uspelo, še več, celotna misija je bila označena kot neuspešna. (Mohamoud 2006, 145–146)

Ko je Siad Barre doživel poraz, je Somalija prešla v državo majhnih vojn med klani, v tem času pa se je ustanovila Islamic Courts Union (ICU). ICU je nastala iz enajstih regionalnih religijskih sodišč, ki so upravljali islamsko fundamentalistično šeriatsko pravo v Somaliji, edina oblika prava, ki je v Somaliji še obstajala. Kot verska sodišča so delovala izven politične strukture in so bila lahko konkretno brutalna, tudi glede žensk. Indijski bolivudski filmi so bili v tem času označeni kot pornografija, prohibicija je veljala za nogometne tekme. Po drugi strani pa so poskrbeli za izobraževanje, zdravstvo in upravljali policijske sile. Do leta 1999 so ta sodišča formirala vojsko, ki je uveljavila oblast v Mogadišu. ICU se je hkrati udarila s poveljniki klanov, te poveljnike pa naj bi podpirala CIA, ki je ICU nasprotovala zaradi domnevne povezanosti z Al Kaido. Vodja ICU je bil Sharif Sheikh Ahmed, ki je poudarjal, da je ICU instrument miru in reda. ICU je na nek način uspelo doseči red, dosegel pa je tudi, da so se po Mogadišu odstranile vse smeti (dobesedno), kar mesto ni doseglo že celo desetletje, odprli so letališče in pristanišče, poleg tega pa so piratstvo razglasili za anti-islamistično, kar ga je za nekaj časa dejansko ustavilo. Sočasno z vzponom ICU je Somalija po mnenju nadzornikov embarga iz ZN postala platforma za globalni džihad. V poročilu Varnostnega sveta 2006 (S/2006/229 2006) so nadzorniki razkrili podtalno mrežo, ki je oskrbovala z orožjem, osebjem in usposabljanjem islamskih vojakov v Somaliji. V poročilu je jasno zapisano, da je Egipt ponudil vojaško usposabljanje za 3800 borcev, Libija je ponudila finančno zagotovilo za usposabljanje kot tudi za gradnjo objektov, Iran je v državo poslal orožje, naboje, zdravstvene pripomočke in posodil tri zdravnike. Hezbollah je celo rekrutiral 720 somalijskih borcev za pomoč v 34 dni trajajoči vojni v Izraelu leta 2006. Hezbollah je borcem ponudil denar, njihovim družinam plačal dva tisoč dolarjev in okoli trideset tisoč dolarjev, če je borec umrl. Če so se borci vrnili, so

dobili še rento sto dolarjev na mesec kot 'hero money'. Na koncu se je domov vrnila le skupina okoli stotih borcev. (Eichstaedt 2010, 44–50)

Vzpon ICU je bil bolj skupek naključji kot konkretna strategija, temeljil je na povečanem vplivu šiitskih sodišč, pripravljenosti gospodarstvenikov k investiranju v javno zaščito, borbi klanov proti vmešavanju mednarodne skupnosti in poskusom gradnje države. ICU je gradila na vojaški prednosti in želji prebivalstva, da se znebijo vojaških gospodarjev, ki so Mogadiš strašili več kot desetletje. Restavracija reda je prinesla nek nov entuziazem, model vlade ICU pa se je preslikal tudi na jugu Somalije. ZDA so se seveda prestrašile in zahtevale sodelovanje med ICU in TFG, kar pa ni bilo po godu ICU, saj so se zavedali svoje politične in vojaške moči, milica Al Šabab, ki je delovala kot vojaško krilo ICU, pa je prevzela nadzor in sprejela nekaj nepriljubljenih zakonov, kot so prepoved tujih filmov, glasbe, političnih zborovanj, uporabe kata, in povečala davke v gospodarstvu. Zaradi tega pa so počasi zgubljali podporo, ravno takrat pa so etiopske sile, najverjetneje s pomočjo ZDA, zavzele Somalijo in pobile na stotine mladih v samo eni bitki pri mestu Baidoa. ICU je zgubila podporo javnosti in prepustila Mogadiš Etiopijcem. TFG se je spet naselila v prestolnici, hkrati pa se je začelo eno najbolj brutalnih obdobj v somalijskem konfliktu. Naselitev TFG je podporo spet prineslo milici Al Šabab, ki je delovala kot uporniško gibanje. Tuji mučeniki in borci v sveti vojni, tudi pri Al Kaidi, so začutili priložnost in podprli milico. Bombni in samomorilski napadi so postali stalnica v vsakdanjem življenju in v naslednjih dveh letih si je Al Šabab pokorila skoraj celotno južno Somalijo. Med dvoletnim etiopskim zavzetjem Mogadiša je prestolnica postala kraj ljudskega životarjenja, trpljenja, nasilja in nereda, antiameriško vzdušje je doseglo najvišjo stopnjo, kar je vzpodbudilo Somalce v diaspori, da so se vračali v domovino in pomagali Al Šabab. Januarja 2009 je Etiopija odpoklicala svoje sile. Strah je zajel mednarodno skupnost, kar je botrovalo ustanovitvi AMISOM (African Union Mission in Somalia). Po drugi strani pa je odpoklic etiopskih čet dal priložnost za pogajanja s frakcijo islamističnega gibanja – vejo Alliance for the Reliberation of Somalia (ARS Djibouti), čemur je sledila združitev ARS s TFG januarja 2009, kar so podprli tudi Združeni narodi. Mednarodni skupnosti pa ni preostalo drugega, kot da nominira bivšega vodjo ICU Sheikha Sharifa Ahmeda za predsednika. Že mesece po izvolitvi pa je izvoljeni Sheikh prinesel radikalne islamistične zahteve v mirovni proces in poskušal vzpostaviti muslimansko identiteto v TFG, tako da je obljubil, da se bo sprejelo šeriatsko pravo. Čeprav ima Al Šabab večje vojaške zmogljivosti, nadzor nad jugom še ni njihov, ima pa Šabab svoje tehnike osvajanja teritorijev. Preden gredo v akcijo, je najprej čas za PR, sodelovanje v političnih gibanjih, radijskih obvestilih, potem pa poskušajo izkoristiti dolgoletne konflikte klanov, ponavadi tako, da dostavijo orožje manjšemu klanu, tako da večji postane ranljiv in nezmožen braniti se pred okupacijo Al Šabab. Čeprav to kaže na impresivno zmožnost strategije, pa so se v sami taktiki že ničkolikokrat uštel in bili deležni nasilnega upora z vseh strani. Al Šababove sile sestavljajo različni ljudje – od mešanih

klanov, tujcev iz ZDA, Avstralije, Danske, Jemna, Afganistana, ki predstavljajo manjšino, do nepismenih mladostnikov, ki niso bili deležni nobenega usposabljanja, samo puške so dobili v roke; ti predstavljajo večino. Večina jih je bila oportunistično zvaobljena iz različnih klanov. Zmožnost vodstva Al Šababa, da ukazuje tem skupinam in jih kontrolira, je omejena. Te skupine recimo načeloma ne zavračajo zahodnega vpliva v Somaliji in so dejansko z zahodnimi humanitarnimi silami tudi sodelovale. Veliki vodja Al Šababa in še eden izmed osumljenih terorizma Muktar Robow (tudi znan kot Abu Mansur) se je javno umaknil od namere Al Šababa k uveljavitvi šeriatskega prava v Somaliji in namesto tega pozval k sprejetju pragmatične strategije v skladu s somalijskimi navadami. TFG ima po drugi strani to zmožnost, da privablja tujce, kar za njih pomeni priliv kapitala, s čimer se lahko upirajo Al Šababu, je bila pa mednarodna skupnost nezmožna zagotoviti dodatne sile. Policija in oborožene sile TFG so praktično neodvisne paramilitarne skupine, ki delujejo pod nadzorom različnih gospodarjev vojne, povezanih z vlado, so pa nagnjeni k posilstvom, ropom, ugrabitvam, ubojem med operacijami, kar je leta 2008 prisililo ZN, da so ustavili finančne prispevke za delovanje policije. Aprila 2009 je bila v Bruslju organizirana mednarodna donatorska konferenca, ki je TFG in AMISOM prinesla kar 213 milijonov dolarjev. Manj kot tretjina fonda je bila poslana, trud za ustanovitev združene vojske iz ostankov TFG in ICU sil pa se ni izšel. Maja 2009 so poizkušali z rekrutiranjem, kjer se je pojavilo 20 000 potencialnih, ampak 15 000 se jih kasneje ni javilo, zdaj naj bi bilo na vladni strani samo okoli tisoč zanesljivih vojakov. Prizadevanja ZDA, ki je sile TFG zalagala z orožjem, prav tako niso bila uspešna. Čeprav so od ZDA od maja 2009 prejeli kar 80 ton orožja in razstreliva, niso zmogli razširiti svojega ozemlja okoli Mogadiša, govori pa se o prodaji orožja silam Al Šabab. (Bruton 2010, 8–14)

Administracija ameriškega predsednika Obame se je odločila, da bo prevzela politiko prejšnje administracije in nudila TFG diplomatsko in vojaško pomoč z namenom, da bi preprečila dejavnost islamističnih sil v Somaliji. Avgusta 2009 se je državna sekretarka Hillary Clinton sestala s predsednikom TFG Sheikhom Sharifom Ahmedom in obljubila nadaljno pomoč, TFG pa razglasila za največje upanje za stabilnost države. Kljub temu da ima TFG podporo ZDA, pa v svoji državi nima podpore množic, prej obratno, odkrita podpora Evrope in ZDA je TFG še bolj osamila. (Bruton 2010, 3–5)

V Somaliji so trenutno tri avtonomne pokrajine. Somaliland, bivši britanski protektoriat na severozahodu, poleg njega Puntland na severovzhodu, pod njim pa še Galmudug. Za preostali del Somalije se še vedno borijo različne skupine. Somaliland ima za sabo že kar nekaj demokratično izvoljenih vlad, poleg tega so organizirali že kar nekaj demokratičnih volitev. Ker pa izvoljeni niso priznani kot legitimna vlada, Somaliland težko pridobi denarno in humanitarno pomoč. Tu ležijo frustracije Somalcev, ki si želijo rasti in napredka. Denarni fondi bi vzpodbudili njihovo gospodarstvo, hkrati pa omili njihove želje po suverenosti in mednarodnem priznanju. Impresiven

uspeh Somalilanda, ohranjanje miru in stabilnosti v regiji, gospodarska prenova in koraki proti demokraciji so poželi veliko občudovanja tudi v ostali Somaliji. Dosežki Somalilanda so v ogromnem nasprotju s krizo v južni Somaliji in so vzpostavili vprašanje, če mogoče ne bi bilo bolje, če bi mednarodna skupnost več podpore namenila Somalilandu in ga celo nagradila s priznanjem. (Bruton 2010, 28) Avtonomna regija Somaliland je edina regija, ki ima organizirano vlado, ki funkcionira, ampak namesto da bi delovala kot zgled preostalim regijam države, je podvržena kaosu iz ostalih regij. Somaliland je tudi tista regija, ki je pripravljena pomagati mednarodni skupnosti in ki si želi pomoči mednarodne skupnosti. Žal pa te želje še niso padle na plodna tla. Somaliland je sicer bivša britanska kolonija, zato bi bilo dobro, če se vezi v Veliko Britanijo utrdijo. To bi lahko pripomoglo pri izgraditvi stabilne obalne straže, pa tudi pravnega sistema in infrastrukture. Somaliland bi bil seveda samo začetek, osnova, od koder bi lahko Nato deloval proti Puntlandu. Da bi bil nekoč tudi Puntland deležen funkcionalne vlade, bi bilo potrebno izolirati pirate in vodje klanov, za ta korak pa bi bile seveda potrebne kopenske sile. Realnost je pač taka, da večina Somalcev, tako kot večina ostalega prebivalstva Afrike, živi iz dneva v dan v borbi za preživetje. Vsak uspešno preživet dan je zmaga. Redki Somalci imajo formalno izobrazbo, življenje samo pa tudi ne ponuja upanja, da je pred njimi ležijo kakšne priložnosti. Le redki so živeli v organizirani skupnosti, kjer je bilo omogočeno šolanje, kjer je za zdravstvo poskrbljeno in je dostopno vsem, kjer so ceste asfaltirane, omogočena elektrika samo s pritiskom gumba. Zahodnjaki vedo, kako organizirana skupnost poteka, kako je organizirana država, kako vlada, od davno imamo dostop do šolstva in zdravstva, zatorej tudi vemo, kaj nam manjka in kaj je potrebno storiti, da bo bolje. Somalci tega ne poznajo. Ker je bila Somalija toliko časa brez osrednje vlade, so klani tisti, ki vodijo južno in centralno Somalijo. (Eichstaedt 2010, 179–180)

Mogoče tudi Somalijo čakajo boljši časi. Avgusta 2012 je bil izvoljen prvi parlament po kritičnem letu 1991. Volitve še vedno niso potekale po zahodnih demokratičnih standardih, predstavnike so namreč spet izvolile starešine in vodje klanov, vseh skupaj so izbrali 250 ljudi, kar je sicer še vedno manj od 275, ki bi jih bilo potrebno izbrati. Ustava zahteva, da je 30 % parlamentarcev žensk, a so se ženske morale zadovoljiti z 20 %. Združeni narodi so sicer Somaliji postavili za rok leto 2011, a so bili z napredkom vseeno zadovoljni, še več, trdijo, da je to začetek legitimnih institucij v državi. A brez problemov seveda ni šlo. Z izvoljenimi se namreč ni strinjal takratni predsednik Sheikh Ahmed, saj se mu je zdelo, da so starešine premalo upoštevale njegove predloge. Kljub temu se zdi, da je v Somaliji končno zavel nov veter. (Tay 2012)

Z željo po celotnem preoblikovanju so v Somaliji samo mesec po izvolitvi predstavnikov v parlament izbirali tudi predsednika. Zmagal je Hassan Sheikh Mohamud, predstavnik klana Hawiye in predsednik stranke Peace and Development Party (PDP). Volitve so potekale tako, da je najprej skupina strokovnjakov izbrala štiri finaliste, med njimi pa so izbirali člani parlamenta. Od 269

glasov jih je Mohamud dobil kar 190 in tako suvereno premagal sedanjega predsednika Sheikhah Ahmeda, ki jih je dobil ostalih 79. S tem se je končala vladavina TFG, kateri je pripadal tudi Ahmed. Mohamud sicer prihaja iz akademskih krogov in je zahodu naklonjen, delal je pri Združenih narodih, UNDP, Unicefu in tudi drugih nevladnih organizacijah, govori tekoče angleško. Če bo to dovolj za lepšo prihodnost Somalije, pa se bo pokazalo s časom. (Somalia Report 2012)

4.2 GOSPODARSTVO DRŽAVE

V prekolonizacijski Somaliji je bilo nomadstvo edino sredstvo produkcije. Pri nomadstvu gre za ekonomski obstoj z obsežno uporabo paše, kjer je uporaba tehnologije minimalna. Klimatsko je Somalija zelo neugodna, saj le redko dežuje, temperature pa so visoke, kar vpliva tudi na nomadstvo. Zemlja je le redko poraščena z vegetacijo, ogromno je peščenih sipin, s soncem obsijanih obalnih nižin, a Somalci so svoja življenja prilagodili zahtevnemu okolju. Živali, ki so prilagojene na takšne razmere, so koze, ovce in kamele, vendar zaradi takšnih okoliščin zahtevajo konstantno preseljevanje. Od vseh živali imajo kamele največjo vrednost in so glavnina živine, saj so prilagojene takšnim razmeram, so vitalne, vzdržljive in odporne. Poleg tega so kamele v Somaliji prestiž, so simbol bogastva. Med Somalci velja, da tisti, ki nima kamele, živi na račun drugih, tisti, ki imajo kamele, se nočejo družiti s tistimi, ki jih nimajo. Velja, da gre smrt tistega, ki je živel brez kamel, neopazno mimo vseh. Skoraj celotna populacija Somalcev je nomadska, saj okoli 65 % še vedno živi nomadsko življenje, kar je najvišji odstotek prebivalstva na svetu. Tudi v primerjavi z ostalo Afriko je Somalija država, kjer tudi danes živina predstavlja bistvo ekonomije. (Mohamoud 2006, 47–55) Države, ki slonijo na nomadstvu, so ponavadi najrevnejše države na svetu. Pri Somaliji ni nič drugače, saj je najmanj razvita država glede na BDP. A v času njene osamosvojitve je bilo drugače, leta 1960 je bil BDP države ocenjen na 56 milijonov dolarjev, per capita prihodek pa na 50 dolarjev. Po osamosvojitvi je ekonomska rast težko sledila dvigu števila populacije. V prvem desetletju po osamosvojitvi je bila letna rast le 1,3 odstotka, kar je bilo pod povprečno rastjo populacije, ki je bila 2,6 odstotka. Razloge za takšen slab razvoj je potrebno iskati v zanemarjenju velikih tradicionalnih sektorjev ekonomije, kot sta živinoreja in kmetovanje. Namesto tega so vlečni konji ekonomije postali plantaže banan in nekaj industrijskih obratov. Med letoma 1963 in 1968 je recimo industrija prejela 33 odstotkov več investicij kot kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo, reja živine in namakanje skupaj. Med tem ko je industrija prejela 214 milijonov somalijskih šilingov iz razvojnih skladov, so ostali sektorji skupaj prejeli 142 milijonov šilingov. Seveda pa so bili prihodki teh modernih sektorjev zelo omejeni. V šestdesetih letih je živinoreja preživljala dve tretjini somalijske populacije, kmetijstvo pa je bilo vir preživetja za 15 do 20 odstotkov populacije. Somalijska vlada ni bila zmožna izboljšati produktivnih zmožnosti teh tradicionalnih sektorjev, ki

so bili hrbtenica somalijske ekonomije. Z drugimi besedami, somalijske politične elite so nadaljevale s kolonialističnimi ekonomskimi politikami in niso investirale in razvijale domačih virov v državi. (Mohamoud 2006, 84–85)

Problem nove somalijske države po osamosvojitvi niso bili samo omejeni naravni viri in slaba ekonomska analiza, problem ekonomskega razvoja je še dodatno poglobilo pomanjkanje izobraženih kadrov v državi. Somalija je namreč podedovala izjemno nepopoln izobraževalni sistem in večina populacije (razen majhnih elit) je bila nepismena. Zgodovinsko gledano je imela večina ruralnih Somalcev zelo konzervativen pogled na sekundarno izobraževanje. Poleg tega je bila izobrazba, ki je presegala islamske šole, nekaj, s čimer Somalci pred kolonialističnimi časi praktično niso imeli stika. Nekaj sekundarnega izobraževanja, ki je obstajalo v državi, je bilo elitistično. V prvem desetletju po osamosvojitvi se je število učencev v šolah drastično povečalo, a to ni bilo niti blizu zahtevam po izobraženih kadrih, ki bi jih država potrebovala. Leta 1975 na primer je bila populacija Somalije ocenjena na 3,2 milijona, od katerih je bilo delovno aktivnih 1,24 milijona. Izmed teh delovno aktivnih jih je bilo 80 odstotkov zaposlenih v tradicionalnih sektorjih, kot sta živinoreja in kmetijstvo, samo 7 odstotkov jih je bilo v industriji in 13 odstotkov v storitvenih dejavnostih. Somalija ni nikoli razvila velikega števila kompetentnih, discipliniranih kadrov, ki bi imeli znanje administracije za vodenje razvojnih projektov. Nezmožnost vlade, da bi priskrbela ustrezne kadre, je spodkopala politično stabilnost. (Mohamoud 2006, 86–87)

Ob koncu leta 1963, samo tri leta po somalijski osamosvojitvi, ko je sicer nomadska Somalija že tako pretirano vlagala v industrijo, je izbruhnila vojna na meji med Etiopijo in Somalijo. Šlo je za gverilsko vstajo Somalcev, živečih v vzhodnem delu Etiopije junija 1963, ko je Haile Selassie zavrnil možnost osamosvojitve pokrajine Ogaden. Konflikt je hitro naraščal in ko je etiopska vojska poskušala končati ta konflikt, je somalijska vlada začutila potrebo, da pomaga Somalcem, ki so se borili na drugi strani meje. Izbruhnila je prava vojna, ki se je sicer kmalu končala, je pa pokazala šibkost somalijskih sil. To je vzpodbudilo Somalijo, da je še bolj vlagala v svoje vojaške sile. Za primerjavo, medtem ko je celotna somalijska obramba štela le 9400 ljudi, sta imeli Etiopija in Kenija na razpolago kar 79 000 mož. Vlaganje v obrambo pa je zmanjšalo že tako majhne finančne prispevke za ekonomijo in razvoj. Isto leto so se ohladili tudi odnosi med Somalijo in Veliko Britanijo. Somalijska vlada je bila besna, ko je britanska vlada dovolila Keniji, da si priključi območje Ogaden, poseljeno v večini s Somalci. To je povzročilo, da je Somalija prekinila diplomatske stike z Britanijo, odločitev, ki je končala finančno pomoč Britanije Somaliji. A somalijska vlada je bila preveč zasedena z večanjem moči vojske, da bi bila zaskrbljena zaradi prekinjene finančne pomoči in posledično še slabšega razvoja. (Mohamoud 2006, 108–109)

Ko je leta 1968 na oblast prišel vojaški režim Siada Barrea, so sprejeli socialistično orientiran razvojni plan. Vlada je sprejela znanstveni socializem. Visoka odvisnost države od tuje pomoči se ni

zmanjšala zaradi slabih domačih virov dohodkov. Še več, pomembna vloga tuje pomoči se je nadaljevala in še povečala. Sovjetska zveza in druge države vzhodnega bloka so bile glavne finančne pomočnice socialistično orientiranega vojaškega režima Somalije v tistem času. Socialistični režim v Somaliji je prvi razvojni plan sprejel za leta med 1971 in 1973, drugi plan pa za 1974 do 1978. Večina razvojnih izdatkov pa ni bilo porabljenih za osnovno organizacijo živinoreje, ampak je bilo v večini porabljenih za infrastrukturo. Tako so se vladni izdatki za živinorejo le rahlo povečali od 3 odstotkov leta 1963 na 14 odstotkov leta 1986. Tako je ta socialistično usmerjena razvojna politika le malo izboljšala domačo ekonomsko rast. Poleg tega se je tuji dolg Somalije drastično povečal – od 24 % BDP leta 1970 na 111 % BDP leta 1980. Somalija je ustvarila največji dolg glede na BDP na afriški celini, ocenjen na okoli 350 dolarjev per capita. Sredi sedemdesetih let je nacionalni razvojni program socialistično usmerjenega vojaškega režima v Somaliji naletel na krizo, ki je ustavila še tisto nekaj napredka, ki ga je država ustvarila v zadnjih letih. Kriza je bila rezultat naravnih nesreč in zgodovine države. V letih 1974 in 1975 je bila v Somaliji največja suša v zgodovini države. Suša je bila tako huda, da je imela vpliv na dve tretjini populacije v državi, uničila je pridelek in oklestila na milijone čred. Ta uničujoča suša je imela vpliv tudi na BDP države, ki se je zmanjšal, in na že tako kritično ekonomsko stanje države. Vlada je bila prisiljena na hiter odziv in večina razvojnih fondov je bila porabljena za pomoč nomadom, kar je prekinilo razvojno planiranje, ki je bilo v načrtu. Večina nomadov je bila tako prisiljena opustiti svoje prejšnje življenje in se preseliti v mesta in tam iskati nove možnosti za dobiček. Po poročilih Svetovne banke in njenega World Development Reporta (1985) je leta 1985 34 odstotkov somalijske populacije živelo v mestih. To je pomenilo, da ima Somalija višji odstotek populacije, živeče v mestih, od Gane in Nigerije, pa tudi od svojih sosed Etiopije in Kenije. (Mohamoud 92–94)

A želja po vojaški moči tudi z nastopom Siada Barrea ni usahnila. Po prvem konfliktu s Kenijo se je Somalija obrnila k ZDA s prošnjo, da bi sponzorirali somalijsko željo po večji in boljši vojski, ki bi jo Somalija uporabila v boju proti Etiopiji in Keniji, ki sta bili zaveznici ZDA, a so ZDA to zavrnile. Zato se je Somalija obrnila drugam in sprejela pomoč Sovjetske zveze, ki ji je zagotovila pomoč v višini 32 milijonov dolarjev, ki naj bi pomagala pri povečanju vojske na 10 000 mož in razvoju letalske obrambe. V naslednjem desetletju je tako Sovjetska zveza pomagala Somaliji, da je ustvarila vojsko z 12 000 možmi, hkrati pa so jih pomagali tudi izuriti. Veliko število Somalcev je odšlo na urjenje v Sovjetsko zvezo. Leta 1969 je bilo ocenjeno, da se kar 800 Somalcev uri v Sovjetski zvezi. Ob koncu desetletja je imela Somalija četrto največjo vojsko v podsaharski Afriki – takoj za Nigerijo, Etiopijo in Gano, ki pa imajo vse veliko večjo populacijo, kar pomeni, da je imela Somalija ogromno vojsko glede na populacijo v državi. Seveda je bila zato Somalija prva po odstotku BDP, ki ga država porabi za vojsko. Za primerjavo, leta 1961 je bilo 14 odstotkov državnih

izdatkov namenjenih vojski, leta 1970 pa kar 25 odstotkov. Sovjetska zveza je Somaliji prodajala tudi orožje. Somalijski vojski so podarili 250 tankov, od tega 150 starih in 100 novih, poleg tega so jim priskrbeli več kot 50 vojaških letal sovjetske izdelave. Zaradi novega pridobljenega orožja so somalijske letalske in tankovske sile postale največje v Afriki. Izdatki za vojsko so se vsako leto med 1963 in 1973 povečali za 10 odstotkov. Teh 10 odstotkov je bilo seveda preveč za BDP države, ki je rasel za manj kot 3 odstotke vsako leto. V desetletju oboroževanja je Somalija za orožje namenila kar 960 milijonov državnega proračuna, kar je pomenilo 16 odstotkov BDP na leto. Do leta 1976 se je somalijska vojska povečala na kar 30 000 mož, kar je seveda glede na populacijo države ogromno. Vojska je zavzemala skoraj 1 odstotek populacije, kar je bilo največ v podsaharski Afriki. Velikost vojske pa je še vedno naraščala. Do spopada z Etiopijo leta 1977 je imela somalijska vojska kar 37 000 mož, kar je ogromna vojska, ki bi se lahko postavila po robu vsaki vojski v regiji. Sovjetska zveza pa ni pomagala samo pri vojski, Somaliji je pomagala tudi z ekonomsko pomočjo. Finančna pomoč, ki jo je Somalija sprejela od Sovjetske zveze, ki se je začela leta 1962 in končala 1977, je bila 154 milijonov dolarjev. Ta finančna asistenca je pomagala anemični somalijski ekonomiji pred inflacijo in pomagala stabilizirati menjalni tečaj. Kljub vsej pomoči je bil politični vpliv Sovjetske zveze na Somalijo v tem času minimalen. Hladna vojna je zavirala dekolonizacijo regije in vplivala na države, da so se namesto k razvoju države fokusirale na militarizacijo države, kar je vodilo v ekonomsko stagnacijo in v notranjepolitično neravnotežje med vojsko in prebivalstvom. (Mohamoud 2006, 110–117)

Ko je Somalija prešla iz kolonialne v postkolonialno fazo, je postala tuja pomoč glavni vir za razvojne projekte in največji prihodek državne ekonomije. V času, ko je bila Somalija italijanski protektorat, je Italija financirala administracijo, plače javnim uslužbencem in oboroženim silam, financirala je somalijsko že tako omejeno infrastrukturo. Ravno zato pa je bila Somalija kasneje nezmožna delovati brez tuje pomoči. Kot primer, med letoma 1950 in 1955 je Italija prispevala Somaliji 3 milijone funtov. Lokalni prihodek, ki so ga dobili z izvozom in z rahlo pomočjo direktnega obdavčenja, se je od leta 1950 do leta 1956 od enega milijona podvojil, izdatki so se sicer zmanjšali od 7 milijonov na 5 milijonov pet let kasneje, a so še vedno ostali izven normalnih meja. Italijanska oblast je sicer prevzela nekaj cenovno ugodnih razvojnih projektov v državi, a so bili ti projekti tako minimalno implementirani, da niso imeli nikakršnega vpliva na državo. Rezultat je bil takšen, da se država v desetih letih kot protektorat Združenih narodov ni bistveno spremenila ali izboljšala, situacija je bila praktično nespremenjena. V teh desetih letih je bila Somalija deležna izdatne tuje finančne pomoči, ki pa ni izboljšala finančne situacije. Seveda pa je tudi deset let premalo za čudežne spremembe. (Mohamoud 2006, 86–88)

Pred osamosvojitvijo je Somalija prejela največ tuje finančne pomoči od Italije in Britanije, dveh tradicionalnih kolonialnih sil v Somaliji. Po letu 1960 pa sta Sovjetska zveza in ZDA postali glavni

finančni kontributerki, prehiteli sta bivši kolonialistični sili za 30 odstotkov. ZDA in Sovjetska zveza sta se zavedali odlične strateške lokacije Somalije, ki leži ob Indijskem oceanu in Rdečem morju. Med hladno vojno je postala geopolitična lokacija Somalije še toliko bolj pomembna v boju med obema velesilama. Somalija tako ni dobila finančne pomoči zaradi svojih obilnih naravnih virov, ampak izključno zaradi lege. Vlada Somalije pa je imela svojo pametno strategijo. Želeli so se namreč igrati z obema velesilama na način, da dobijo čim več od njiju, hkrati pa se ne zavežejo niti socializmu niti kapitalizmu. Na ta način je uspelo somalijski vladi iztržiti kar se da največ mednarodne pomoči. Somalija je prejela največjo količino mednarodne pomoči per capita v primerjavi z ostalimi državami podsaharske Afrike. V letu 1960 je na primer Somalija prejela 90 dolarjev per capita z ekonomsko pomočjo drugih držav, kar je bilo dvakrat več v primerjavi z ostalimi državami podsaharske Afrike. Žal je bila večina te pomoči uporabljena za plače vojaškim in vladnim uradnikom. Še več, leta 1976 je bilo ocenjeno, da dela 72 000 Somalcev od 167 000 zmožnih za delo v javni upravi in prejema državno plačo. Izobraženi Somalci so že od nekdaj preferirali delo v javni upravi kot kjerkoli drugje, saj je država ponujala višje plače, višji socialni status in boljše možnosti za prihodnost. (Mohamoud 2006, 89–90)

Dogodek, ki je še pospešil razvojni program socialistično orientiranega vojaškega režima, je bil ponoven konflikt somalijske vlade z Etiopijo glede regije Ogaden, ki je potekal v času od 1977 do 1978. Vojna v Ogadenu se je končala s porazom somalijske vojske. Tudi po vojni Somalija ni prenehala z zapravljanjem za vojsko. Leta 1983 je imela somalijska vojska kar 120 000 mož in porabljala petino državnega proračuna. Somalijska vojska je postala tako druga največja na afriški celini, a je bila prevelika za državo s sedmimi milijoni prebivalcev. Poleg izgubljene vojne in ker so bili vsi viri državne ekonomije porabljeni v namene vojne, je to povzročilo akutno fiskalno krizo v državi. Hkrati so se zaradi vojne poslabšali diplomatski stiki Somalije s socialističnimi zavezniki – Sovjetsko zvezo in državami vzhodne Evrope. Posledično se je Sovjetska zveza, ki je bila največji kontributor vojaških, tehničnih in finančnih sredstev, umaknila, kar je pomenilo, da je Somalija izgubila večino tuje pomoči. A kljub temu da je ekonomija države praktično propadla, so se izdatki vlade še povečali, kar gre na račun višjih plač v javnem sektorju in prihodu beguncev zaradi končane vojne. Po vojni je kar milijon Somalcev, ki so živeli v Etiopiji, pribežalo v Somalijo. Prebeg beguncev je bil za Somalijo veliko breme, saj država ni imela velikih količin naravnih virov, poleg tega pa celotna ekonomija ni delovala. Begunska populacija je tako še poglobila že tako akutno fiskalno krizo, država pa je izgubila nadzor nad državno ekonomijo, kar je pospešilo korupcijo. Pomoč, ki jo je dobivala od tujih držav, je Somalijo razvadila, saj so jo somalijske elite sprejemale kot samoumevno, hkrati pa so zaradi nje pozabljali na reorganizacijo in prestrukturiranje domače ekonomije. Povzročila je lažno upanje, imela pa uničujoče posledice, ko Somalija pomoči ni več prejemale. Somalija je bila od pomoči preveč odvisna, tudi svoje ekonomske razvojne plane

je vezala na to pomoč. Pomoč naj bi bil glavni korak k razvoju Somalije, a je somalijske elite niso znale koristno uporabiti. (Mohamoud 2006, 95)

Somalijski poraz v boju z Etiopijo za regijo Ogaden je povzročil ogromno število beguncev, kar je pomenilo, da je Somalija država z največjim številom beguncev v Afriki v tistem času. Leta 1981 je bilo število beguncev v Somaliji ocenjeno na 1,5 milijona, kar je bilo približno 40 odstotkov celotne populacije. Somalija je takrat prejela pomoč tujih mednarodnih agencij, pomoč je bila dana za 650000 beguncev. Finančno pomoč so prejeli od mednarodnih organizacij, vladnih in nevladnih agencij, celotna pomoč je znašala 16 milijonov dolarjev. A zaradi generalne revščine celotne države je bila pomoč porabljena v privatne namene. Skoraj vsakdo, ki je imel vsaj minimalen dostop do nje, je poskušal dobiti nekaj zase. Ta naval v privatne namene je tako povzročil ogromno korupcije, kar se je kazalo v nelegalni porabi sredstev, pa tudi v kraji hrane in medicinske opreme, ki je bila namenjena begunskim taboriščem. Vlada in ogromno število Somalcev je postalo odvisnih od beguncev in njihove pomoči, humanitarna pomoč je tako postala sredstvo korupcije. Splošno mnenje je, da je mednarodna pomoč poslabšala politično, gospodarsko in socialno situacijo v državi. Pomoč je pomagala ohranjati diktatorski režim, mu dala novo življenje. Zaradi nje so postali ljudje odvisni, pričakovali so hrano, namesto da bi jo sami pridelovali. Pomoč je bila tudi vzrok za porast kriminala, saj je vsak vladni uslužbenec poskušal priti do nje na takšen ali drugačen način, da bi preživel svojo družino. (Mohamoud 2006, 124–125)

Obdobje med 1980 in 1990 je bilo tako desetletje ekonomskega nazadovanja, saj je postal boj za preživetje akuten. Tako družba kot država sta trpeli za materialno revščino. Sovjetsko zvezo so nadomestile ZDA, ki so vsako leto v osemdesetih prispevale okoli 100 milijonov dolarjev. Somalija je tako postala ena od štirih držav v Afriki, ki so od ZDA dobivale največ pomoči. A ameriška pomoč je bila le kapljica v morju v primerjavi s tistim, česar je bila Somalija navajena od Sovjetske zveze. Osemdeseta so bila tudi leta, ko je IMF sprejel structural adjustment programme, kar je pomenilo, da je morala Somalija implementirati navodila IMF. Morali so zmanjšati javno upravljanje, zmanjšati zaposlovanje v javnem sektorju in zmanjšati razvrednotenje somalijskega šilinga. Reforme, ki jih je zahtevala IMF, so povzročile povečano nelegalno trgovino in sivo ekonomijo. Devalvacija šilinga je bila več kot 90-odstotna, kar pomeni visoko inflacijo, rezultat tega pa je seveda slaba kupna moč. Vse to je povzročilo situacijo, kjer vladna plača ni mogla pokriti treh dni družinskih izdatkov, prisilila pa je javne uslužbence, da so hodili v službe za kakšno uro, preostanek dneva pa iskali druge možnosti za zaslužek. Še več, kljub tem težkim časom se je populacija Somalije povečala. Leta 1982 je populacija Somalije poskočila na 4 milijone, stopnja rasti pa je bila 3,1 odstotka. To je pomenilo, da so se morali ljudje vedno bolj boriti za viro zaslužka, kar je povzročilo napetost med različnimi skupinami. V tem obdobju je veliko Somalcev zapustilo državo in se preselilo v zalivske države v iskanju zaslužka. Leta 1980 naj bi bilo 250 000 zdomcev.

Na žalost je bila večina teh, ki so se izselili, izobraženih. Beg možganov je še bolj vplival na že tako nedelujočo ekonomijo, ki je občutila še večje potrebe po človeških virih. (Mohamoud 2006, 119–120)

Drugi faktorji, ki so pripomogli k stagnaciji ekonomije v osemdesetih, so bili propad industrijskega sektorja, ki je prispeval 20 odstotkov izvoza, ponavljajoče se suše med letoma 1979 in 1980 in prepoved izvoza somalijske živine v Savdsko Arabijo, ko so se pojavile obtožbe o okužbah. Savdska Arabija je pred tem uvozila kar 90 odstotkov somalijske živine. Zaradi posledic prepovedi se je somalijski zaslužek od izvoza zmanjšal za kar 40 odstotkov leta 1983 in 44 leta 1984 in je ostal nizek vse do leta 1989, ko so prepoved umaknili. Vse to je povzročilo visok proračunski primanjkljaj, dolgovi države pa so takrat znašali kar okoli ene milijarde. Seveda je bil tudi BDP nizek. Med letoma 1979 in 1988 se je BDP zmanjšal za 19,4 odstotka. Leta 1978 je Svetovna banka ocenila, da je povprečni letni dohodek Somalca 130 dolarjev, kar je postavilo Somalijo na osmo mesto najmanj razvitih držav na svetu. Ekonomska in finančna kriza v osemdesetih letih je povzročila nastanek paralelnih ekonomij v Somaliji. Med tem ko je bila ena ekonomija formalna in regulirana s strani države, je bila druga neformalna in kontrolirana s strani poslovnežev na trgu. Formalna ekonomija je ustrezala državnemu razredu in interesnim skupinam, odvisnih od njega. (Mohamoud 2006, 122)

Odhod Siada Barrea iz Somalije je državo pustil pod nadzorom vojske, hkrati pa tudi brez hrane in vode. Ko se je kaos povečal, se je mednarodna skupnost posvetila Somaliji in leta 1992 tja poslala humanitarne sile, da bi zaščitile delavce in zagotovile distribucijo hrane. Prišli so tudi ameriški marinci, ki so obvladovali obalo decembra 1992. Multinacionalne sile so imele situacijo urejeno do nekje januarja 1993, a so somalijski gospodarji vojne povzročili upor, ki je dosegel vrhunec oktobra 1993, ko je bilo 18 ameriških vojakov ubitih, medtem ko so na operaciji ujeli vojaškega poveljnika Mohammeda Faraha Adida. Ko so ZDA zapustile Somalijo, so podobno storile tudi druge zahodne mirovniške sile. Glede na italijansko prisotnost v Somaliji še od kolonialnih časov, se je tam znašla italijanska novinarka, ki je delala reportažo o italijanski vojski. Šele po njeni smrti pa je postalo jasno, da ni delala le poročila o italijanski vojski, ampak je hkrati raziskovala tudi odlaganje smeti v somalijskih vodah in nelegalno trgovino z orožjem. Deset let kasneje, leta 2005, je njena smrt spet prišla na naslovnice, ko je somalijska okoljska aktivistka Amina Mohammed razglasila, da je novinarka umrla zaradi stvari, ki jih je odkrila. Mohammedova je bila prepričana, da je bila Alpijeva ubita med raziskovanjem navedb, da so italijanska podjetja, ki jih vodi mafija, vmešana v transport in odlaganje strupenih snovi. Ta naj bi sodelovala s somalijskim ribiškim podjetjem, ki je bilo v lasti somalijske vlade in v rokah direktorja, ki je sedaj član parlamenta. Denar, ki ga je Somalija pridobila s sprejemom odpadkov, je prinesel orožje, ki je podžgalo državljansko vojno. Somalija je bila sicer pod italijanskim vplivom večino dvajsetega stoletja, bila je zraven, ko je leta 1936 Benito

Mussolini razglasil italijansko Vzhodno Afriko. (Eichstaedt 2010, 37–42)

Razlog, zakaj so bili v Somaliji tako občutljivi glede novinarke, ki je raziskovala določene stvari, bi bil lahko tudi v embargu, ki so ga Združeni narodi uvedli za Somalijo leta 1992 (Resolution 733, S/23445). Embargo na orožje so uvedli, da bi zmanjšali pretok in dobavo. Ni delovalo. Ta embargo je najbrž najbolj kršen embargo v zgodovini. Somalija in njene sosede so bile namreč v mednarodni skupnosti bolj ali manj ignorirane vse dotlej, dokler ni prišlo do ugrabljanj mednarodnih ladij na njenem morju in je problem postal prioriteta. V letih od uvedbe embarga je Somalija postala prizorišče borbe proti terorju, ki je še enkrat več pokazal, kako sramotno nedelujoč je embargo dejansko.

Dejstvo je, da vlade potrebujejo denar, ne glede na njihova politična prepričanja in cilje – socialno usmerjene vlade potrebujejo finance za dobrine in storitve za svoje državljane, bolj tržno usmerjene vlade pa bolj zaupajo trgu glede javnih dobrin. Ampak nikjer ni vloga vlade bolj pomembna kot v slabo razvitih državah. Vlada ima strategijo, je koordinator te strategije in tudi finančnik. Afrika je s pomočjo zasvojena, saj jo je zadnjih 60 let nenehno prejemala. Kot odvisnik od drog, ki nujno potrebuje odmerek, tudi Afrika živi v prepričanju, da brez pomoči ne bi preživela. In kot pri odvisniku je vsaka odtegnitev od drog boleča. (Moyo 2009, 75)

Obdavčitev je tema, ki je nepopularna povsod po svetu, a v Somaliji, kot tudi najbrž v vseh nerazvitih državah, velja še posebna nepripravljenost plačevanja davkov. Seveda se da to na nek način razložiti z ogromno revščino večine populacije, velik faktor pa je vseeno tudi neizobraženost ljudi. Večina Somalcev (tako sta ugotovili dve misiji Združenih narodov) se namreč ne zaveda, da gredo davki za plačevanje javnih storitev. Zato se vseskozi pojavlja vprašanje, kako v red spraviti državo, kjer plačevanje davkov dejansko ne obstaja. Kako naj se torej država reorganizira, če dejansko nima kakršnihkoli finančnih prilivov. Organizirana družba je v Somaliji zamrla skoraj dve desetletji nazaj in pustila različne regije, da se same organizirajo in vodijo, kar je v praksi pomenilo, da vsak z orožjem vodi. Mlada generacija ni nikoli spoznala vladavine prava, le tisto malo reda, ki temelji na družinah, klanih in plemenih.

4.3 PIRATSVO V SOMALIJI KOT VARNOSTNA GROŽNJA

Pot čez Adenski zaliv proti Indijskemu oceanu velja za najbolj pomembno morsko linijo na svetu, s približno trideset tisočimi ladjami (to je 10 % svetovnega transporta), ki plujejo preko vsako leto in prevažajo tovor iz Evrope, Južne in Severne Amerike. Somalija in Jemen sta med sabo samo 170 navtičnih milj narazen, na najbližjih mestih pa tudi samo 100 milj. (Eichstaedt 2010, 55)

Puntland (severovzhodni avtonomni del Somalije) je med letoma 2002 in 2004 prizadela največja suša v zadnjih tridesetih letih. Dežela, večinoma nomadska in zato odvisna od sezonskega deževja,

se je morala spopasti z razredčenimi čredami, večina populacije pa je svojo srečo začela iskati v urbanih središčih. V suši je bilo oškodovanih vsaj 600 000 ljudi, zato sta vladi Puntlanda in Somalilanda (zahodna sosedra Puntlanda) razglasili humanitarno krizo. Sicer ni dokaza, je pa mogoče sklepati, da so te nomadske množice v iskanju preživetja poskusile svojo srečo v ribištvu, zato je bilo obsojanje tujcev, ki so izkoriščali njihovo vodno bogastvo, še toliko večje. Puntland si je počasi opomogel, ko je nesreča spet zadala udarec. 24. decembra 2004 je indonezijski otok Sumatro zadel uničujoči cunami, ta pa je povzročil tridesetmetrske valove po Indijskem oceanu, ki so zadeli tudi obmorski del Puntlanda in ubili okoli 300 ljudi in uničili življenja tisočih. Cunami je uničil vso ribiško industrijo, od tega 600 čolnov in 75 % vse ribiške opreme. Še huje od samega uničenja je bilo, da je cunami s svojimi ogromnimi valovi na plan prinesel vse radioaktivne odpadke, ki so jih tuje države odlagale na dno morja, kar je povzročilo povečanje bolezni kot posledico radioaktivnosti. Težko je kriviti samo sušo in cunami za pojav piratstva, po drugi strani pa drži, da sta imela oba odločujoč vpliv na prebivalstvo Puntlanda in s tem na večje število ljudi, ki so zaradi življenjske stiske iskali nove vire zaposlitve. Gospodarstvo je tudi zaradi naravnih nesreč zelo nazadovalo. (Bahadur 2001, 40–42)

Leta 2005 je UN Environmental Programme izdal poročilo o škodi, povzročeni med cunamijem leta 2004. Somalijo je cunami hudo prizadel, saj ima država več kot 3000 km obale, kjer živi 55 % prebivalstva. Ko so preiskovalci Združenih narodov raziskovali področje Hafuna, so se spraševali, od kod vse naplavljenе stvari in ugotovili, da to ni nekaj, kar bi lahko sproducirali Somalci. Poročevalci so ugotovili, da odlaganje stvari ni neka nova dejavnost, ampak traja že nekaj desetletij, začetki pa segajo do osemdesetih let, ko je bila Somalija v državljanski vojni. Med odloženimi stvarmi na dnu morja so bili uranovi radioktivni odpadki, bolnišnični, kemijski in drugi toksični odpadki. Večina smeti je bila odloženih na obalah v kontejnerjih, ne glede na tamkajšnje prebivalstvo in skrb za zdravje. Odpadki so kasneje povzročili hude zdravstvene in okoljske probleme v okoliških skupnostih, okužila se je podtalnica. Ljudje so tožili nad nenavadnimi zdravstvenimi težavami, ki so bile rezultat močnega vetra, ki je pihal proti vasem. Med zdravstvenimi težavami so bile akutne dihalne infekcije, suh kašelj, krvavenje v ustih, kožne bolezni, pa tudi nepričakovane smrti ob vdihavanju toksičnih materialov. Poročilo ZN (Tsunami Somalia Report 2005) pravi, da je bilo odlaganje nuklearnih in drugih toksičnih odpadkov v nasprotju z mednarodnimi pogodbami, ki naj bi urejale področje odlaganja odpadkov – v Somaliji in drugod po svetu. Poročevalci so hkrati ugotovili, da je bilo moralno vprašljivo pogajati se s Somalijo o odlaganju odpadkov, med tem ko je bila država sredi državljanske vojne. Takšne pogodbe so vseeno obstajale, sprejete so bile med tujimi podjetji in somalijskimi uradniki, ki so očitno zastupili svoje ljudi, hkrati pa dali povod za piratstvo. Ampak leta 2005 ni bilo prvič, da so Združeni narodi raziskovali pritožbe o toksičnih odpadkih v Somaliji. Že maja in junija leta 1997 je

svetovalec Mahdi Gedi Qayad preučeval obalo Somalije in iskal znake nelegalnega odlaganja. Glede na poročilo (Assessment Mission to Somalia in Connection with Alleged Dumping of Hazardous Substances, 1997) se je sestal z vladnimi uradniki, tudi tistimi, ki so odlaganje naročili, to pa je bilo vse. V svojem nepopolnem poročilu na šestih straneh je podal svoje ugotovitve, da nelegalno ribarjenje, odlaganje toksičnih odpadkov in uničenje somalijskih koralnih grebenov obstaja, ampak da sam tega ni videl. Če problem obstaja, bi morali Združeni narodi apelirati na mednarodno skupnost proti naštetim stvarim. Poleg tega bi Združeni narodi morali poskrbeti za zaščito in nadzor nad somalijskimi vodami. Nič od naštetega se ni zgodilo. Cunami leta 2004 pa je na plano potegnil nova obtoževanja med Somalijo in tujimi podjetji. Ko je poročilo ZN postalo javno, je Nick Nuttall iz Programa za okolje ZN v Nairobiju izjavil, da so odpadke v Somaliji odlagali že od devetdesetih let naprej, da so evropska podjetja ugotovila, da je odlaganje tukaj izredno poceni, 2,5 dolarjev za tono, ko odlaganje v Evropi stane okoli 250 dolarjev na tono. Pri odpadkih pa gre za vse, od težkih kovin do bolnišničnih odpadkov. (Somalia Report 2011)

Somalijski pirati trdijo, da je odlaganje odpadkov krivo za nastanek piratstva. Trdijo tudi, da so bili v piratstvo prisiljeni zaradi nelegalnega ribarjenja v njihovih vodah, a poročila ZN to zanikajo, saj vse ribiške ladje, ki zdaj ribarijo v teritorialnih vodah Somalije, to tam opravljajo z dovoljenji, ki so jih izdale somalijske oblasti. Iz tega bi bilo mogoče sklepati, da se Somalcem pač ne da ribariti, raje tvegajo svoja življenja za trenutek, ko bodo mogoče naleteli na bogato ladjo, jo ugrabili in prejeli odkupnino. Dobra alternativa bi bila, če bi se somalijska ribiška industrija okrepila do te mere, da bi bil zaslužek dovolj mamljiv za pirate, da preusmerijo svoje aktivnosti, to pa bi tudi pomenilo, da bi tujim ribičem morali odvzeti dovoljenja in jih dati somalijskim ribičem. Če bi mednarodna skupnost torej storila drugačen korak in začela vlagati v ribiško industrijo, v infrastrukturo, bi mogoče ljudi zamikal ta legalen zaslužek, poleg tega pa bi lahko pomagali tudi somalijski poslovneži. (Tharoor 2009)

Somalijsko piratstvo deluje kot nekakšen hibrid med navadnim in organiziranim načinom. Na morju uporabljajo osnove metode, ko pa pride do zajetja ladje in ukvarjanje z ugrabitvami, pa delujejo prefinjeno in sofisticirano. Glede na odsotnost prava je Somalija idealna regija, saj lahko ladjo zadržujejo do osvoboditve ali povračila. Med tem ko pirati uporabljajo vedno boljše tehnologijo, pa je na drugi strani vedno več obtožb, da ladjarska industrija ne naredi dovolj, da bi obvarovala svoje ladje. Ladje ponavadi poskrbijo le za osnovne ukrepe, kot so ekstra nadzor, priprava opozorilnega orožja, da lahko razženejo potencialne pirate, ki bi se preveč približali ladji, in priprava posebnih ključavnic za varni prostor, kamor se lahko posadka zapre. Elektronske sledilne naprave in visokonapetostne ograje so dostopne večjim ladjam, manjši prevozniki pa lahko o čem takem samo sanjajo. Alternativa bi bila, da bi se dovolilo, da posadka sama poskrbi za svojo samoobrambo, tudi s pomočjo strelnega orožja. To ni popularna opcija, veliko držav tudi prepoveduje, katero orožje, če

sploh kakšno, je lahko na morju, vsako orožje mora biti tudi prijavljeno ob prihodu v pristanišče. (Eagar 2011)

Do sedaj ni bilo še nobene strateške študije, ki bi natančno raziskala, koliko stane piratstvo. Gre za pomanjkanje podatkov, obstajajo pa različna mnenja. Leta 2008 je znašala povprečna odkupnina nekje med 1,25 do 1,5 milijona dolarjev, leta 2009 je bil znesek že med 2 in 2,5, leta 2010 med 3 in 4 milijoni (predvsem na račun rekordne odkupnine južnokorejske Samho Dream, ki je znašala 9,5 milijonov). Leta 2008 so vsi pirati skupaj zaslužili med 25 in 35 milijoni, leta 2009 med 70 in 90 milijoni, leta 2010 pa je ta številka padla na med 65 in 85 milijoni. Glede na to, da številka napadov vseeno rase, je to mogoče razložiti s tem, da se je večina pogajanj, ki so se začela leta 2010, svoj epilog dobila šele leta 2011, za katerega pa končnih številk še ni bilo (je bilo pa do februarja 2011 40 napadov in 14 ugrabitev). Zavedati se moramo tudi, da ni vsaka zajeta ladja multimilijonarska loterijska srečka, veliko ugrabljenih je majhnih ribiških ladjic, ki si neke zaščite seveda ne morejo privoščiti in tako nikoli ne bomo izvedeli natančne številke, koliko takšnih ladjic je bilo ugrabljenih in koliko 'majhnih' ribičev usmrčenih med napadi, pred katerimi so se sami branili. (Bahadur 2011, 137–144)

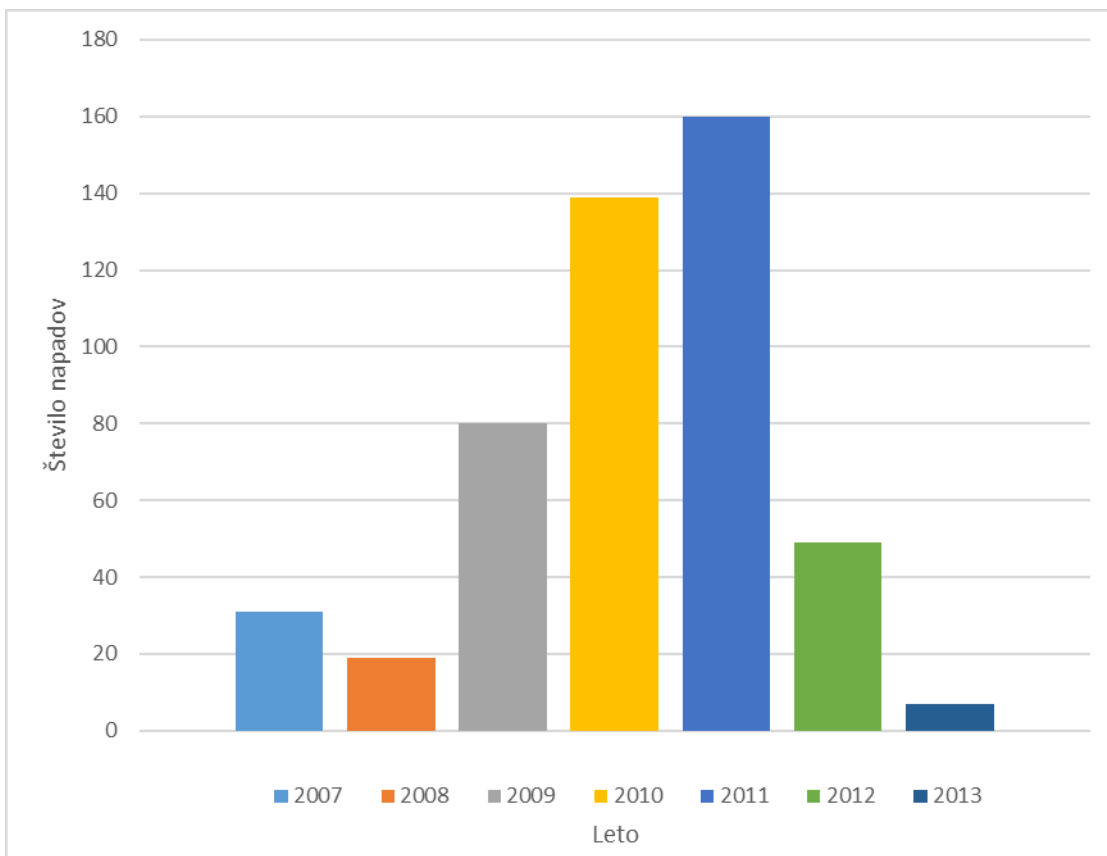
Številke napadov v letih od 2007 do 2013 kažejo, da je bilo največ napadov leta 2011, potem pa je strmo padlo. Številke napadov so med seboj različne, razlikujejo se tudi po sto napadov na leto, zato sem za merodajne vzela statistiko IMB, ki upošteva napade tudi na zasidrane ladje (glej Tabelo 4.1 in Graf 4.1)

Tabela 4.1: Število piratskih napadov (uspešnih in neuspešnih) po letih v somalijskih teritorialnih vodah v letih od 2007 do 2013

Leto	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Št. napadov	31	19	80	139	160	49	7

Vir: Piracy and armed robbery against ships (2014).

Graf 4.1: Gibanje števila piratskih napadov v somalijskih teritorialnih vodah med letoma 2007 in 2013

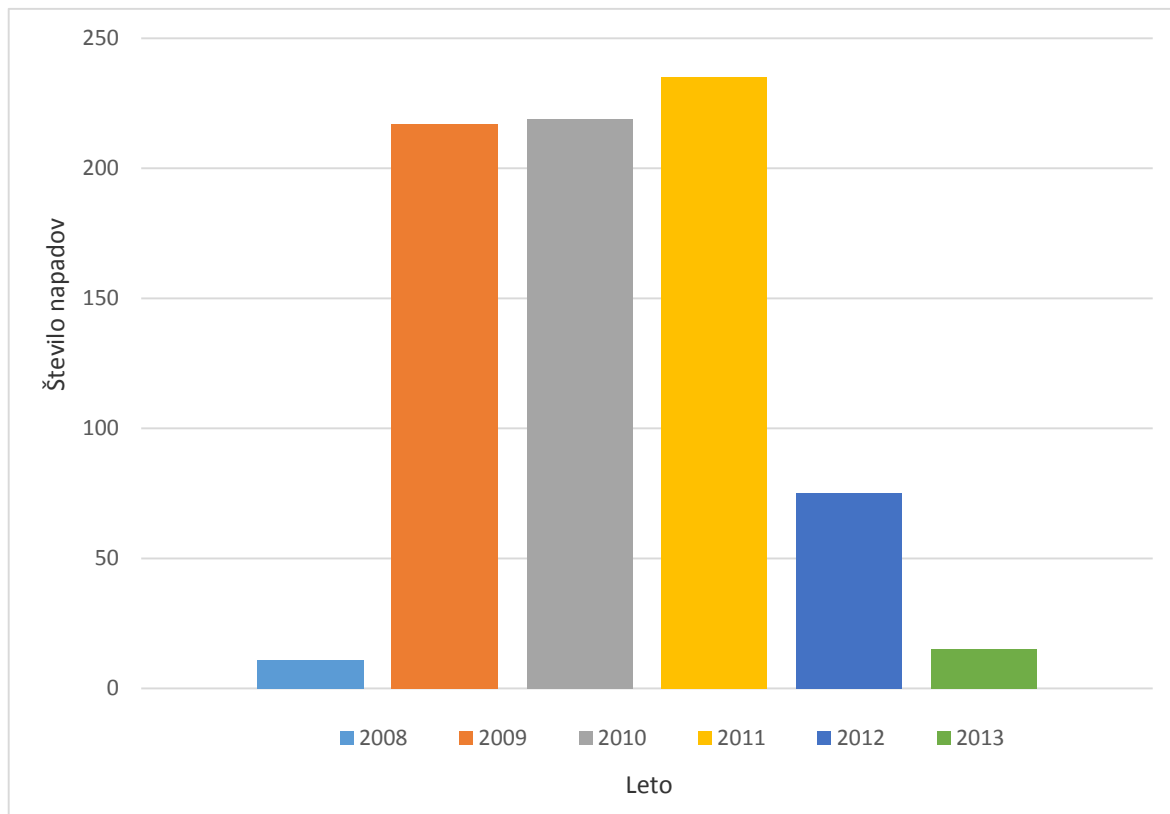
Vir: Piracy and armed robbery against ships (2014).

Tabela 4.2: Število piratskih napadov (uspešnih in neuspešnih), za katere naj bi bili krivi somalijski pirati v celotnem Adenskem zalivu v letih od 2008 do 2013

Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Št. napadov	111	217	219	235	75	15

Vir: Piracy and armed robbery against ships (2014).

Graf 4.2: Gibanje števila piratskih napadov v Adenskem zalivu med letoma 2008 in 2013

Vir: Piracy and armed robbery against ships (2014).

5 ODZIVI NEKATERIH DRŽAV IN EVROPSKE UNIJE NA POJAV SOMALIJSKEGA PIRATSTVA

5.1 KENIJA

Različne svetovne države so bile ob pojavu piratstva v Adenskem zalivu bolj ali manj ogrožene. Država, ki ji je razmah piratstva v Somaliji povzročil največ problemov, je Kenija, njena jugozahodna sosedka. Kenija je finančni in trgovinski center Vzhodne Afrike, gonilna sila tega dela Afrike, je ena najhitreje rastočih držav Vzhodne Afrike in ena bolj razvitih držav celotne Afrike, med njenimi glavnimi vrstami industrije pa je ribištvo. Zaradi nedelujoče države in slabih možnosti za dobro življenje je veliko Somalcev zapustilo svojo državo, od leta 1990 je na tisoče somalijskih beguncev zbežalo v Kenijo in razen redkih izjem so vsi tam tudi ostali. Revnejši so ostali v begunskih taboriščih, kot sta Dadaab blizu somalijske meje ali Kakuma blizu sudanske meje, Somalci, ki finančne prilive imajo, pa so se preselili v Nairobi ali v mesta na severovzhodu Kenije, kjer so Somalci tako večinsko prebivalstvo. Nekateri Somalci so nov zaslužek našli v kriminalnih dejanjih v Keniji, prevladuje pa tihotapljenje, ki pred tem v Keniji ni bilo razširjeno. Somalci so prevzeli večino uvoza in izvoza, tako da so organizirali tihotapljenje sladkorja, khata in podobnih dobrin preko somalijskih obalnih mest, preko južne Somalije v Kenijo, kjer se prodajajo ceneje od tistih dobrin, ki gredo preko Mombase. Propad Somalije je državo naredil za največjo duty free trgovino na svetu, tihotapci pa so to znali izkoristiti. Hkrati se je povečal tudi priliv orožja v Kenijo, raziskave so ocenile, da pride v Kenijo 5000 strelnega orožja na mesec. Konflikti glede zemlje so tako zdaj veliko bolj nasilni in krvavi, pa tudi kriminalne skupine so v večini bolje opremljene od policije. Kenija je izgubila nadzor nad veliko večino severovzhodnega dela države, ta odsotnost pravnega reda pa je našla svojo pot tudi v Nairobi. Soseska Eastleigh, kjer prebivajo samo Somalci, je praktično nedostopna kenijski oblasti. Prav tako so nedostopni kraji, kot so Mandera in Garisa na severovzhodu in taborišče Dadaad, kjer je kar okoli sto tisoč beguncev. Kenijci in njihova oblast krivijo Somalijo za nastalo situacijo, tudi za konflikte med Kenijci v Keniji. (Menkhaus 2004, 50–52) Poleg beguncev in priseljenih Somalcev, povečanja kriminala in ilegalne trgovine se je morala Kenija spopasti še s piratstvom v svojih vodah in zaradi tega z ohromitvijo trgovine in turizma v obalnem delu. Po drugi strani pa Poročilo ZN o Somaliji in Eritreji (S/2014/727) navaja, da je Kenija zaradi piratstva tudi ogromno zaslužila. Ko so leta 2013 Belgijci prijeli dva pirata, ki sta v somalijskih vodah poskušala ugrabiti belgijsko ladjo, je prišlo na dan, kam vse sta pirata vlagala svoj z ugrabitvami prislužen denar. Bila naj bi del več kot 21 ugrabitev, svoje milijone pa sta vložila v Central air – kenijsko letalsko družbo in v trgovino s khatom, ki v tem delu sveta cveti. Poleg tega naj bi bila tesno povezana tudi s kenijsko vlado, saj je eden izmed njiju pomagal pri pogajanjih s

somalijskimi pirati. Šlo je tako za premeteno pranje denarja, pridobljenega z ugrabitvami ladij, bolj kot sama vloga piratov pa skrbi, kakšno vlogo je pri vsem skupaj imela kenijska vlada. (Wardheere news 2015)

Ko se je po letu 2007 piratstvo v Adenskem zalivu razmahnilo, v veljavi ni bilo ustreznega dokumenta, ki bi državam zapovedoval, kako v dani situaciji reagirati. Še najbližje temu je bil 105. člen UNCLOS iz leta 1982 (torej davno pred danimi razmerami v Adenskem zalivu), ki pravi, da lahko na odprtem morju vsaka država zaseže piratsko ladjo in da lahko država, ki je tako ladjo na odprtem morju zasegla, tem piratom tudi sodi. Vsaka država lahko v okviru mednarodnega prava tem piratom sodi, vendar je leta 2005 nastal problem, ker nekaj držav ni imelo volje do ukvarjanja s problemom piratstva, druge pa v svojem nacionalnem pravu piratstva niso imele definiranega kot kriminalno dejanje. Ena takšnih držav je bila tudi Kenija. Ker Kenija v letih od 2005 do 2008 zaradi tega v pregonu piratstva ni aktivno sodelovala, so piratom navadno sodili v evropskih državah, torej v tistih državah, ki so pirate dejansko zasegle. (Elagab 2010, 10)

Leta 2008 je bil Varnostni svet ZN primoran sprejeti nekaj resolucij, ki so se aktivno ukvarjale z razmahom piratstva v tem času. Ob vstopu v somalijske vode tuje ladje kršijo mednarodno pravo. Prav zaradi tega je bila s strani Varnostnega sveta leta 2008 sprejeta Resolucija 1816, da bi zakrpala obstoječe luknje v sistemu. Resolucija (SC/9344 2008) je dovoljevala, da lahko ladje, ki prejmejo dovoljenje TFG, šest mesecev plujejo po somalijskih teritorialnih vodah in uporabijo vsa sredstva, potrebna za zaustavitev piratstva in ropanja morja. V praksi pa je Resolucija 1816 le potrdila status quo, saj so ladje že tako prej plule po teh vodah. Šest mesecev kasneje je bila sprejeta Resolucija 1851 (SC/9541 2008), ki je dovoljevala uporabo zemeljskih sil na somalijskih tleh, kar pa nobena država v praksi ni preizkusila. V svetu delujočih držav bi vsak Somalec, ki bi bil osumljen piratstva, ne glede na to, v katerih vodah je bil zajet, bil predan Somaliji, kar pa zaradi nedelovanja države ni bila mogoče. Od leta 2008 so tako iskali rešitev, da bi se zajete osumljence predalo kenijskemu pravnemu sistemu, ki naj bi se ukvarjal s pirati, ki jih zajamejo zahodne sile. (Eichstaedt 2010, 53–54)

Ker Kenija ustreznega sistema ni imela, so iskali rešitve. Leto 2009 je bilo za Kenijo zelo dejavno, sklenila je tri pomembne memorandume. Najprej memorandum z Veliko Britanijo (A Memorandum of Understanding on Piracy Along the Coast of Somalia), temu je sledil podpis pogodbe z EU (Exchange of Letters on the conditions and modalities for the transfer of persons suspected of having committed acts of piracy and detained by the EU-led naval force), potem pa še z ZDA (Agreement of transferring pirates for trial). S pogodbami se je Kenija zavezala, da bo v svoji državi sodila piratom, ki jih bodo zajele Velika Britanija, EU in ZDA. Še vedno pa je ostal problem nacionalnega prava, kjer ni bilo možnosti sojenja piratom. To so rešili s sprejetjem novega Merchant Shipping Act, svoje visoko sodišče so z njim spremenili v ad hoc tribunal za piratstvo.

Situacija pred sprejetimi memorandumi je bila kaotična, saj so se države ves čas spraševale, kaj storiti z zajetimi pirati, večkrat je prišlo do tega, da so zajete pirate tudi izpustili. Kljub sprejetim memorandumom pa se je porajalo vprašanje, če je kenijski pravni sistem zmožen nositi takšno breme, poleg tega pa je vse skupaj predstavljajo še velik finančni zalogaj. (Elagab 2010, 11)

Poleg podpisanih memorandumov je bila za Kenijo leta 2009 pomembna tudi konferenca v Džibutiju, kjer je devet držav iz regije, ki so bile najbolj ogrožene zaradi somalijskega piratstva, pod pokroviteljstvom IMO podpisalo Djibouti Code of Conduct, z namenom sodelovanja pri pregonu piratstva v Adenskem zalivu, Rdečem morju in zahodnem Indijskem oceanu. Pogodba je podobna tisti, ki so jo leta 2005 podpisale države jugovzhodne Azije, po kateri se je piratstvo v tistem delu sveta občutno zmanjšalo. Podpisnice Djibouti Code of Conduct so se zavzele za zaščito somalijskih teritorialnih voda, a člen 4 pravi, da ob zasledovanju piratov ladje brez dovoljenja države ne smejo zapeljati v teritorialne vode te države (kar pa ni v skladu z Resolucijo 1846). (Elagab 2010, 12) Djibouti Code of Conduct so leta 2009 poleg Kenije podpisali še Džibuti, Etiopija, Madagaskar, Maldivi, Sejšeli, Somalija, Tanzanija in Jemen, po tem letu pa so k njej pristopili še Komori, Egipt, Eritreja, Jordan, Mauritius, Mozambik, Oman, Savdska Arabija, Južnoafriška republika, Sudan in Združeni arabski emirati, kar vse skupaj nanese 20 podpisnic od možnih 21, ki so bile povabljene. S podpisom so se podpisnice zavezale k sodelovanju pri zaustavljanju piratstva in oboroženega ropaladij v okviru mednarodnega prava. Podpisnice so se strinjale, da bodo:

- preiskovale, preganjale in aretirale osebe, ki so utemeljeno osumljene storitve kaznivih dejanj piratstva in oboroženih ropov ladij;
- zasegle sumljive ladje in premoženje na krovu takih ladij;
- rešile ladje, osebe in premoženje, ki so predmet piratstva in oboroženih ropov, in podprle in nudile pomoč pomorščakom, ribičem, drugemu ladijskemu osebju in potnikom, ki so bili podvrženi tem dejanjem, še posebej tistim, ki so doživeli nasilje;
- vzpostavile skupne operacije med državami podpisnicami in tudi drugimi pomorskimi silami izven regije.

Djibouti Code of Conduct določa okvir za komunikacijo, usklajevanje in sodelovanje v okviru štirih vsebinskih stebrov:

- nacionalno in regionalno usposabljanje – od leta 2010, ko je bil vzpostavljen Djibouti Regional Training Centre, so v sodelovanju z NATO, EU NAVFOR, East African Standby Force, EU MARSIC programme, US AFRICOM izvedli 60 usposabljanj in izurili več kot 1000 ljudi iz regije;
- krepitev nacionalne zakonodaje – države podpisnice so se zavezale, da preverijo svojo nacionalno zakonodajo, da ugotovijo ustreznost zakonov za pregon piratstva in oboroženih ropov na morju in da zakonodajo ustrezno spremenijo, če ji to manjka;

- izmenjava informacij, povezanih s piratstvom – mreža treh informacijskih centrov v Keniji, Tanzaniji in Jemnu skrbi za izmenjavo informacij o incidentih v regiji, ta informacijska mreža je odigrala pomembno vlogo v boju proti piratstvu;
- krepitev sil za boj proti piratstvu – s pomočjo IMO podpiranje razvoja pomorske infrastrukture, ustrezne zakonodaje in implementacije Djibouti Code of Conduct v zahodnem delu Indijskega oceana in Adenskem zalivu.

Od podpisa leta 2009 se je kodeks razvil kot glavni koordinator izmenjave informacij, komunikacije, usklajevanja in sodelovanja v regiji. Z njim so ustvarili podlago za sodelovanje med državami podpisnicami, IMO in drugimi mednarodni partnerji. (Djibouti Code of Conduct 2015)

5.2 EVROPSKA UNIJA

Poleg Združenih narodov je Evropska unija tista institucija, ki se ponavadi najhitreje odzove na mednarodne probleme. Ker je pot skozi Adenski zaliv ena najpomembnejših morskih trgovinskih poti držav članic Evropske unije, je morala ob vedno večjih težavah, ki so jih bile deležne evropske ladje, Evropska unija hitro in učinkovito reagirati, da bi zaščitila interese svojih držav članic.

Decembra 2003 je Evropski svet na svojem zasedanju sprejel Evropsko varnostno strategijo z naslovom Varna Evropa v boljšem svetu, ki je predstavljala temeljni okvir za evropsko skupno zunanjo in varnostno politiko (kasneje skupna varnostna in obrambna politika). Ta zgodovinski dokument je osnova za učinkovit pristop in preventivno angažiranje, s katerima naj bi Evropska Unija zagotavljala stabilnost in blaginjo. Strategija zagovarja celostni pristop k preprečevanju konfliktov in h kriznemu upravljanju, njeni glavni cilji pa so:

- definiranje globalnih izzivov, kot so revščina, lakota, podhranjenost, razvoj, boj za naravne vire, energetska odvisnost;
- definiranje ključnih groženj, kot so terorizem, širjenje orožja za množično uničevanje, regionalni konflikti, nedelovanje držav (tukaj je omenjena tudi Somalija), organizirani kriminal;
- definiranje strateških ciljev (politika neširjenja orožja, sporazum o medsebojni pravni pomoči z ZDA, pomoč za rešitev regionalnih sporov);
- definiranje novih groženj, ki so nastale v času globalizacije.

Glavni cilj, h kateremu stremi Evropska varnostna strategija iz leta 2003, je razvoj močnejše mednarodne družbe, uspešno delujočih mednarodnih institucij in na pravih temelječega mednarodnega reda. S strategijo je postala Evropska unija bolj usklajena, njeno delovanje v krizah pa bolj učinkovito, zavezali so se, da bodo okrepili sodelovanje z ZN in postali bolj dejavni pri

doseganju strateških ciljev s celim spektrom instrumentov, ki so jim na voljo. Zavedali so se, da bi največ prispevali z razvojem operacij, ki bi vključevale tako vojaške kot civilne zmogljivosti. (Evropska varnostna strategija 2009)

Leta 2008 so Evropska unija in Združeni narodi izrazili resno skrb glede dogajanja v Vzhodni Afriki okoli Adenskega zaliva. V času, ko je bilo piratstvo v največjem razmahu, jih je najbolj zaskrbelo, ko so pirati začeli napadati ladje World Food Programme. Napadi na ladje WFP so postali stalnica, zato so pri WFP prosili za pomoč, podobno pa so storile tudi druge napadene družbe. Po neprestano izraženih skrbah Varnostnega sveta ZN in podprto z njihovimi resolucijami 1814, 1816, 1838, 1846 je Evropski svet novembra 2008 vzpostavil operacijo EUNAVFOR Somalia (pod drugim imenom operacija Atalanta), ki naj bi trajala eno leto in katere stroški naj bi bili 8,3 milijone evrov (operacija je še vedno v teku in je bila podaljšana do decembra 2016). Prvi cilj operacije je bil zaščita ladij WFP, ki so dostavljale humanitarno pomoč Afriškemu rogu, kasneje pa so pomagali ladjam Afriške unije, ki so dostavljale surovine TFG v Somaliji, pa tudi drugim ladjam (največkrat ribiškimi), ki so v teh vodah potrebovale pomoč, da so se izognile koridorjem visoke nevarnosti. Čeprav je operacija Atalanta požela pozitivne odzive, se zdi, da je bila njihova naloga samo zaščita humanitarne pomoči, k ustavitvi piratstva ob Afriškem rogu pa niso pripomogli. Obstajale so omejitve, zaradi katerih operacija Atalanta ni bila tako uspešna, kot bi morda lahko bila. Operacija je bila zastavljena tako, da sodeluje s tranzitnimi ladjami v kooperaciji z Maritime Security Centre Horn of Africa (MSCHOA). A v praksi ta naveza ni bila pretirano uspešna, ker večina tranzitnega ladjevja ni sodelovala v takšni meri, kot je bilo pričakovano. Drugi razlog za manjšo učinkovitost pa je ogromna površina morja, ki so jo želeli nadzorovati (južno od Rdečega morja, Adenski zaliv, somalijske vode in zahodni del Indijskega oceana). Poleg tega so pirati bežali vedno dlje in dlje od somalijske in jemenske obale, tudi do 1000 milj v notranjost Indijskega oceana in v kenijske vode, kar je bila posledica tega, da so pirati vedno bolj uporabljali 'motherships', ki so bile zasidrane nekje daleč na samem. Pomorske sile, ki so v operaciji sodelovale, med sabo niso bile dovolj usklajene in enako angažirane, velik problem je predstavljalo tudi to, da niso vedeli, kam z zajetimi pirati. A treba se je zavedati, da operacija Atalanta ni bila zastavljena kot vojna proti piratstvu, ampak kot pomoč ladjam s humanitarno pomočjo, uporaba sile je bila dovoljena le v skrajnem primeru. Države članice niso v enaki meri sodelovale v operaciji, leta 2010 recimo 15 držav članic ni k operaciji prispevalo ničesar, po drugi strani pa so bile države nečlanice (Norveška, Hrvaška, Črna gora, Ukrajina), ki so v njej aktivno sodelovale, s svojimi pomorskimi silami pa so pomagale tudi nekatere svetovne države (Kitajska, Japonska, Rusija, ZDA). (Elagab 2010, 13–14)

Kljub počasnemu začetku se lahko operacija Atalanta pohvali z doseženimi cilji:

- 100 % uspešnost pri nudenju pomoči ladjam WFP in ANISOM;
- nudenje pomoči pri tranzitu in pošiljkah skozi najbolj nevarne koridorje na morju (IRTC in

High Risk Area);

- prispevanje pri zmanjšanju, preprečevanju in zatiranju piratstva in oboroženih ropov na morju ob somalijski obali;
- transfer zaseženih piratov v države, s katerimi ima Evropska unija podpisane pogodbe za sojenje piratom (Sejšeli, Maldivi, Mauritius). (Operation Atalanta 2015)

Piratstvo v Somaliji je kompleksen primer, ki se ga da rešiti le s kombinacijo političnih in diplomatskih rešitev z vojaškimi in pravnimi akcijami, asistenco razvoja in mednarodnim sodelovanjem. Ker ima Evropska unija vse to na razpolago, je v edinstvenem položaju, ko lahko veliko prispeva k mednarodni stabilnosti. EU NAVFOR je del celovitega pristopa Evropske unije, ko se hkrati ukvarja s posledicami in vzroki za nastanek problemov. Poleg EU NAVFOR so del skupne varnostne in obrambne politike v tej regiji še:

- EUCAP Nestor,
- EU Training Mission – Somalia,
- Strategic Framework for the Horn of Africa,
- pravna podlaga za sojenje piratom (asistenca UN Development Programme, UN Office for Drugs and Crime, UNODC Counter-piracy Programme),
- sodelovanje z Interpolom.

EUCAP Nestor je bil ustanovljen julija 2012, gre pa za civilno misijo, ki se ukvarja z asistenco državam pri povečanju pomorske varnosti, kar vključuje boj proti piratstvu in vzpostavljanje reda na morju, predvsem z okrepitevijo obalne straže. Zastavljen je bil za delo v Afriškem rogu in zahodnem delu Indijskega oceana, najprej so imeli osebje na Sejšelih, v Džibutiju, Nairobiju, Mogadišu in Hargeisi, potem pa so se odločili, da se posvetijo izključno Somaliji in svoj sedež prestavili iz Džibutija v Mogadiš. EUCAP Nestor bo deloval vsaj še do decembra 2016.

EU Training Mission – Somalia (EUTM Somalia) je vojaška misija, ki ima za cilj utrditev somalijske vlade (Somali National Government – SNG) in drugih institucij v Somaliji, tako da omogoča usposabljanje članom somalijske vojske (Somali National Armed Forces – SNAF). Misija se je začela aprila 2010, od takrat se je usposabljal več kot 3600 somalijskih vojakov. Urjenje poteka v Ugandi zaradi politične in varnostne situacije v Somaliji, pri urjenju pa ne gre samo za vojaški vidik, ampak tudi za izobraževanje glede človekovih pravic in humanitarnega prava. EU NAVFOR, EUCAP Nestor in EUTM Somalia tvorijo skupek skupne varnostne in obrambne politike v regiji, ki podpira EU Strategic Framework for the Horn of Africa.

Strateški okvir za Afriški rog definira pet prioritet:

- gradnja stabilnih političnih struktur,
- poskus reševanja problemov in preventiva,
- ublažitev varnostnih groženj v regiji,

- spodbujanje ekonomske rasti,
- podpora regionalnemu ekonomskemu sodelovanju.

Strateški okvir so sprejeli leta 2011, leto kasneje pa so imenovali posebnega predstavnika za Afriški rog, čigar fokus naj bi bila Somalija. Njegove naloge so bile, da pazi na dimenzijo nestabilnosti v državi, iz česar je nastalo tudi piratstvo. Njegov mandat še traja. (EU NAVFOR 2013)

Prijetje in sojenje piratom je ključna komponenta v boju proti terorizmu. Trenutno na sojenje čaka več kot 1200 osumljenih piratov v 21 državah, med njimi tudi državah EU. Evropska unija nudi pomoč UNDP in UNODC pri njunem zagotavljanju ustreznih pogojev za sojenje piratom v Somaliji. Vendar gre tukaj za iskanje rešitve na dolgi rok, saj Somalija (razen v avtonomni regiji Somaliland) še ni zmožna zagotavljati tega. Na kratki rok pa EU NAVFOR pomaga pri transferju osumljenih piratov v države, ki so jim pripravljene soditi. Evropska unija ima zato sklenjene pogodbe z različnimi državami v bližnji okolici – Sejšeli (2009), Kenijo (2009) in Mauritiusom (2011). Sodni sistemi v teh državah sicer niso bili v celoti pripravljene na takšna sojenja, zato jim je EU v sodelovanju z UNODC pomagala z asistenco. Na Sejšelih in Mauritiusu so zgradili zapore, Sejšeli so za to prejeli malo manj kot milijon evrov pomoči, Mauritius malo več kot milijon, Kenija pa malo manj kot dva milijona. Evropska unija in njene članice največ prispevajo v protipiratski program UNODC. EU je bila tudi dejavna v iskanju mehanizma za sodelovanje med tožilci držav, ki sodijo piratom, zato da bi lažje pridobivali dokaze za pravno ukrepanje proti večjim financerjem piratstva in organizatorjem. Januarja 2012 so v Haagu pod mentorstvom Europola vzpostavili nizozemsko-nemško skupno preiskovalno ekipo, ki predstavlja edinstven model transnacionalnega policijskega sodelovanja. Tudi Europol in Interpol pa tesno sodelujeta pri zbiranju in analiziranju podatkov o piratskih napadih, relevantne informacije pa dobivata tudi od EU NAVFOR. (EU Judicial international cooperation 2015)

5.3 ZDA

Somalija in ZDA imata dolgo skupno zgodovino, še zlasti po 11. septembru 2001, ko je Busheva administracija začela svojo vojno proti terorizmu. Takrat so razmišljali o napadih na Somalijo, saj naj bi tamkajšnje skupine imele vezi z Al Kaido. Predvidevali so, da se v Somaliji skrivajo člani Al Kaide, z napadi pa so na začetku počakali in raje okrepili nadzor na morju in na kopnem s posebnimi enotami. Za sodelovanje so prosili tudi Veliko Britanije. Vse skupaj je bil del operacije Enduring Freedom – Horn of Africa, kjer je poleg ZDA sodelovalo še 51 drugih držav, ki so pristopile, da bi skupaj uničili globalne teroristične organizacije. Operacija je sestavljena iz številnih aktivnosti, najprej gre tu za sodelovanje med državami, s pomorskimi silami poskušajo ustaviti tranzit teroristov in prestreči pomembne informacije, ves čas so v pripravljenosti za možnost hitrega

napada. Cel pomorski del operacije v Afriškem rogu je del operacije Combined Joint Task Force 150. Z začetkom operacije Enduring Freedom so najprej vzpostavili delovno skupino Combined Joint Task force – Horn of Africa (CJTF-HOA). Njihov cilj je promocija varnosti in stabilnosti, ukvarjanje s konflikti in varovanje ameriški interesov in interesov koalicije držav, ki v skupini sodeluje. Njihov cilj ni samo Somalija, ampak so dejavni tudi v Sudanu, Džibutiju, Etiopiji, Eritreji, na Sejšelih in v Keniji, posebne operacije pa imajo tudi na Mauritiusu, v Liberiji, Ruandi, Ugandi in Tanzaniji. Skupina deluje po načelu indirektnega pristopa, bolj kot na vojaške operacije so skoncentrirani na podporo partnerjem – sodelujejo pri črpanju čiste vode, gradijo šole, izboljšujejo cestno in bolnišnično infrastrukturo. Njihov dolgoročni cilj je narodna in regijska stabilnost in varnost, kar krepijo tako, da omogočajo vojaško usposabljanje, nudijo humanitarno pomoč, izobražujejo inženirje, zdravnike, veterinarje, pomagajo pri usposabljanju mejnih in pomorskih kontrolorjev. Glavni cilj pa ostaja ustavitev napadov, uničenje ali zajetje teroristov, s pomočjo držav partnerk pa zagotoviti, da se teroristične skupine ne ustanavljajo na njihovih področjih, s čimer poskušajo zagotavljati dolgoročno stabilnost v regiji. (US General Accounting Office, 2003)

Glavna delovna skupina, ki je bila ustanovljena za boj proti piratstvu in je obstajala še pred 2001, je Combined Joint Task Force 150, v kateri so najprej sodelovale ZDA, Velika Britanija, Nemčija, Španija in Francija s svojimi bojnimi ladjami. S plutjem po Adenskem zalivu, Rdečem morju in zahodnem delu Indijskega oceana so iskali sledi teroristov. Po začetku civilne vojne v Somaliji leta 2006 je bila njihova naloga še posebej pomembna, saj so na oblast prišli ICU, ki naj bi bili po mnenju ZDA povezani z Al Kaido. Leta 2007 so začeli z misijo VBSS (Visit, board, search, seizure), ko so nadzirali ribiške ladje in tankerje ob obali Somalije.

Varnostni svet Združenih narodov je sprejel serijo resolucij, ki so se ukvarjale s pirati. Resolucija 1816 (SC/9344 2008) je bila sprejeta 2. junija 2008, dovoljevala pa je prihod v teritorialne vode Somalije z namenom preprečiti dejanje piratstva ali oboroženega rop na morju, hkrati pa možnost uporabe vseh potrebnih sredstev. Resolucija se ni avtomatsko prenesla v akcijo, zato je Varnostni svet sprejel naslednjo resolucijo oktobra 2008, s katero je pozval države, naj aktivno sodelujejo v boju proti piratstvu, še posebno s svojimi vesli in vojaškimi flotami. Tretja resolucija je dovolila aretacijo piratov. Oktobra 2008 je NATO objavil plan o ustanovitvi posebnih sil do konca leta, dva meseca kasneje je tudi EU dodala svoje flote v somalijskih vodah – EUNAVFOR, januarja 2009 pa so tudi ZDA ustanovile Combined Task Force 151 (CTF-151) – multinacionalne sile s ciljem ustaviti piratstvo. Pomagale so tudi Kitajska, Indija, Iran, Malezija z namenom predvsem ščititi svoje ladjevje v teh vodah. Kombinirane sile so prispevale od 25 do 40 ladij, letno pa jih je to stalo okoli 1 milijon dolarjev. (Eichstaedt 2010, 53–54) Za glavno nalogo so si zadali prekinitev piratstva in oboroženih ropov na morju, sodelovanje z regionalnimi in drugimi partnerji za izboljšanje regionalnih zmogljivosti, da bi lahko zaščitili globalno pomorsko trgovino in varno plovbo.

Delujejo v sodelovanju z EU NAVFORJEM in NATO-vo operacijo Ocean Shield.²

ZDA je bila od vseh držav, ki so poskušale zaustaviti piratstvo, najbolj dejavna na kopnem. Leta 2007 je začela z vrsto bombardiranj, ko je poskušala uničiti delovanje Al Kaide v Somaliji. To je bil prvi napad na Somalijo po znani operaciji Black Hawk Down ali bitki pri Mogadišu, ki se je dogajala 1993 in kjer je umrlo 18 ameriških vojakov (ZDA je sicer bila vedno aktivna na tem območju, v vsaki vojni med Etiopijo in Somalijo je pomagala na strani Etiopije). Samo v januarju 2007 so Somalijo bombardirali petkrat, vse skupaj v celem letu osemkrat, napadi pa trajajo vse do danes, saj še danes iščejo člane Al Kaide oziroma člane skupine Al Šabab (ki naj bi bili z njimi tesno povezani), le da napade zdaj izvajajo z droni. (Somalia's hidden war 2012)

ZDA aktivno sodelujejo v the Contact Group on Piracy of the Coast of Somalia, ki je bila ustanovljena januarja 2009, po tem ko so Združeni narodi sprejeli Resolucijo 1851. Gre za prostovoljni, ad hoc mednarodni forum, v katerem so združene države, organizacije in gospodarske skupine, ki imajo cilj ustaviti piratstvo. Sodelujoče države poskušajo uskladiti politične, vojaške in druge ukrepe, vse z namenom omejitve piratstva. Sodeluje vsaj 80 držav in organizacij, med njimi Afriška unija, Arabska liga, EU, IMO, NATO in različni sektorji ZN. Forum se deli na štiri različne delovne skupine:

- 1. delovna skupina: krepitev zmogljivosti, vodi jo Velika Britanija, osredotoča se na operativno usklajevanje in krepitev zmogljivosti;
- 2. delovna skupina: pravni forum, vodi jo Portugalska, osredotoča se na pravne mehanizme za zaustavitev piratstva;
- 3. delovna skupina: pomorski boj proti piratstvu, vodijo jo Združeni arabski emirati, deluje tesno v zvezi s trgovinskim ladijskim prometom, zato da povečujejo ozaveščenost in izboljšujejo zmogljivosti;
- 4. delovna skupina: preprečevanje piratskih mrež na kopnem, vodi jo Italija, osredotoča se na nedovoljene finančne toke, ki so povezani s piratstvom. (Contact Group on Piracy of the Coast of Somalia 2015)

---

² Najbolj znani so po osvoboditvi ladje Maersk Alabama in kapitana Phillipsa leta 2009 iz rok piratov, po teh dogodkih je bil posnet film Captain Phillips.

6 SKLEPI

V diplomski nalogi sem opisala pet teoretičnih pristopov, ki lahko pomagajo pri preučevanju piratstva kot varnostne grožnje v Somaliji: realizem, liberalizem, konstruktivizem, marksizem in feminizem. Vsak pristop ima svoje zagovornike, argumente in pogled na varnost, celovit pogled na določen problem pa zagotavlja kombinacija vseh pristopov. Za preučevanju piratstva v Somaliji kot varnostni grožnji sem ugotovila, da pride najbolj do izraza liberalizem s ščepcem realizma. Na začetku, okoli leta 2007, ko se je razmah piratstva šele začel, bi lahko rekli, da gre za realističen pristop. Somalija je v državljanski vojni, avtonomne regije se borijo za svojo samostojnost, država se bojuje proti notranjim in zunanjim sovražnikom, ki se poskušajo znebiti ICU, poleg tega pa država ohranja nadzor nad svojimi teritorialnimi vodami. Po načelu realizma vsaka suverena država sebe šteje za najvišjo oblast, ko pa se čuti ogroženo, želi povečati svoje lastne zmogljivosti moči, največkrat tako, da okrepi svojo vojsko, kar je za Somalijo še posebej značilno, ker je skozi svojo zgodovino pozornost od glavnih problemov vedno odvrčala na način, da je svoje vire raje vlagala v vojsko. Preživetje je v realizmu gonilna sila. Država svojo neodvisnost izraža tudi z nadzorom svojih teritorialnih voda, kar je še en odsev realizma, tukaj pa je svoje dodala tudi konvencija UNCLOS, ki je državam prepovedovala plutje v teritorialnih vodah, tudi če gre za sledenje piratom. Podobno so se zavezale tudi države Afriškega roga leta 2009, ko so podpisale Djibouti Code of Conduct. Šele Resolucija 1846 ZN istega leta je vse skupaj usmerila bolj k liberalističnemu pristopu, ko je dovolila, da lahko države sledijo piratom tudi v teritorialne vode drugih držav. Z upoštevanjem resolucij ZN so države odstopile od ravnotežja moči kot mehanizma zagotavljanja varnosti in so se raje v boju proti piratstvu med seboj povezale. Liberalistični pristop zagovarja sodelovanje držav pri zagotavljanju mednarodne varnosti in pomen mednarodnega prava, ki ureja odnose med državami, a hkrati ohranja njihovo svobodo in neodvisnost. Države v takšnem sistemu niso nosilci moči, pri zagotavljanju varnosti igrajo ključno vlogo institucije (v primeru piratstva v Somaliji v letih od 2007 do 2013 ZN, EU, NATO, AU), mir po liberalističnem pristopu ni naravno stanje, ampak ga je potrebno doseči. To pa se lahko doseže samo tako, da države, ki so drugače tekmice, med seboj sodelujejo. Omenim lahko še marksizem, ki sicer nima nekega svojega pogleda na mednarodno varnost, pomaga pa razumeti interese, ki so v ozadju piratstva kot varnostne grožnje. Marksisti za mednarodne konflikte krivijo kapitalistični sistem, kjer si vladajoče elite vseskozi želijo dobiček, kar pa pripelje do spopadov, glavni akterji mednarodnih odnosov pa so zanje ekonomski in razredni interesi. Če ta pogled prenesemo na piratstvo v Somaliji med letoma 2007 in 2013, se zdi, da so gospodarski interesi morda res na prvem mestu. Na piratstvo v Adenskem zalivu so najprej opozarjali pri Mednarodni trgovinski zbornici, kjer so tudi ustanovili Center za prijavljanje piratstva. Glede na to, da se pri ICC zavzemajo za čim večjo liberalizacijo

svetovnega gospodarstva, se zdi, da se bolj zavzemajo za zaščito svetovne trgovine kot pa dejansko odpravljanje piratstva in izboljšanje situacije, ki do njega privede.

Piratstvo sicer za mednarodno skupnost predstavlja resno grožnjo na področju gospodarstva (tudi zaradi povezovanja piratov z različnimi kriminalnimi združbami), a je tudi samo odraz ekonomske, socialne in politične situacije na kopnem. Na piratstvo mednarodna skupnost že od nekdaj gleda kot na zunanjo grožnjo, a samo posodabljanje mednarodnih pravnih dokumentov zadeve ne bo rešilo, potrebno je pogledati širše, primerne razmere na kopnem bi izboljšale tudi razmere na morju. Prav razmere na kopnem v Somaliji sem analizirala v drugem delu, kjer sem ugotovila, da je stanje med leti 2007 in 2013 posledica dogajanj v gospodarstvu in politiki na tem prostoru v zadnjih stotih letih. Somalija leži v regiji, ki je klimatsko neugodna, deževje je redko, temperature visoke, zemlja redko poraščena, kljub temu pa je 65 % prebivalstva nomadov, živinoreja pa bistvo ekonomije. Kljub prevladi nomadstva je industrija tista, ki je skozi zgodovino dobila največ denarne pomoči, že tako pa je Somalija država, ki je močno odvisna od tuje pomoči, še vedno je tudi med najmanj razvitimi državami glede na BDP, primanjkuje izobraženih kadrov, nepismenost je visoka. Kljub nujnemu razvoju je država skozi zgodovino najraje vlagala v vojaške sile, še posebej ker si že 50 let prizadevajo priključiti pokrajino Ogaden. K neugodnim razmeram lahko prištejemo še dve največji suši v zadnjih štiridesetih letih, poleg tega pa odlaganje radioaktivnih smeti v somalijskih vodah in uničujoč cunami leta 2004. Poleg tega v Somaliji vse temelji na klanih. Skozi zgodovino nikoli niso imeli enotne politične avtoritete in ne vedo, kaj pomeni koncept političnega reda, ki bi bil večji od sorodstvenega in pripadnosti klanom. Država je šla podobno kot večina afriških držav skozi obdobje kolonizacije, ki je Somalijo vodila v nemir in politično nestabilnost. Je tudi edina država podsaharske Afrike, kjer se je druga svetovna vojna dejansko dogajala. Današnji Somaliland je bil britanska kolonija, Puntland italijanska, svoje interese pa je imela tudi Francija. Leta 1969 je Siad Barre prišel na oblast z vojaškim udarom, vse investicije pa je usmeril v industrijo v Mogadišu, kar pa ni bilo pogodu uporniškim skupinam. Leta 1991 je moral oditi, od takrat je bila Somalija brez centralne vlade, se je pa ustanovila ICU, unija islamskih sodišč, ki je širila šeriatsko pravo in prepovedala mnogo stvari, po drugi strani pa je bilo to obdobje vsaj navidezne blaginje. Poskrbeli so za izobraževanje, zdravstvo in policijske sile, pregnali so gospodarje vojn, odstranili smeti po Mogadišu, odprli letališče in pristanišče. Ker pa vlada fundamentalistične skupine muslimanov ni bila pogodu zahodnim silam, so leta 2000 ustanovili TFG, ki pa ji nikoli ni uspelo pridobiti širše podpore, saj so Somalci nanjo večinoma gledali kot na orodje v rokah zahodnih sil. TFG je ime za vlado, ki je dejansko obstajala samo za mednarodno skupnost, po drugi strani pa je ta nastavljena vlada povzročila, da je milica Al Šabab pridobivala na podpori. Al Šabab je delovala kot uporniško gibanje, uspeli so si podrediti celotno južno Somalijo, kar spet ni bilo pogodu zahodnim silam in tako sta Etiopija in ZDA leta 2007 začeli vojno proti Al Šabab. Somalci v diaspori so podpirali Al

Šabab, ZDA v času Obamove administracije pa TFG, ki so ji nudili diplomatsko in vojaško pomoč (80 ton orožja). Kljub temu je Etiopija leta 2009 zapustila Somalijo, vse do leta 2012 pa je bilo potrebno čakati, da so v Somaliji izvedli prve demokratične parlamentarne volitve, mesec kasneje pa je bil izvoljen novi predsednik, ki je premagala dosedanjega Sheikha Ahmeda iz vrst TFG. Zdi se, da je Somalija vsa ta leta žrtev različnih interesov, tistih zahodnih sil (ZDA, VB, Italija, Francija) kot tudi svojih sosed (Etiopija, Kenija). Že od kolonizacije naprej se ukvarja z razdrobljenostjo svoje države, takrat je tudi izgubila regijo Ogaden (kjer še vedno več kot 95 % prebivalstva Somalcev), ki sta si jo razdelili Kenija in Etiopija. ZDA pa svojo vojno proti skrajnim islamskim skrajnežem v Somaliji izvajajo že od leta 1992, ko so začeli z operacijo Restore hope. Kljub temu v Somaliji že dolgo ne poznajo miru. Morda bi se morala država zgledovati po avtonomni pokrajini Somaliland, ki je edina regija v državi, ki beleži ekonomski razvoj in kjer so že nekajkrat izvedli demokratične volitve. Regija uživa impresiven uspeh, ima pa problem, ker ni mednarodno priznana in zato težko pridobi pomoč.

Kenija je bila tista država, ki je še pred razmahom piratstva najbolj občutila propad Somalije. Od devetdesetih let naprej je v Kenijo prebežalo ogromno Somalcev, večina jih je bila beguncev (največji begunski taborišči sta Dadaab in Kakuma), veliko se jih je naselilo v glavnem mestu Kenije Nairobiju, kjer so nastale somalijske četrti. Kenija je bila ena prvih, ki je opozarjala na piratstvo v Adenskem zalivu, saj je tudi sama zaradi njega čutila vpliv na trgovino in turizem. Kenija ni imela ustreznega pravnega sistema, da bi lahko sodila piratom, ki so jih zajele druge države, zato so leta 2009 podpisali memorandume z Veliko Britanijo, Evropsko unijo in ZDA, poleg tega pa se je istega leta udeležila konference držav Afriškega roga v Džibutiju in z njimi podpisala Djibouti Code of Conduct. Poleg Kenije je bila v Adenskem zalivu že od začetka tudi Evropska unija, vse v imenu Evropske varnostne strategije (sprejete 2003, kasneje Skupna varnostna in obrambna politika), s katero si je Evropska unija zadala cilj zagotavljanja stabilnosti in blaginje in razvoj močnejše mednarodne družbe. Leta 2008 so ustanovili EU NAVFOR (operacija Atalanta), katere cilj je bil zaščititi ladje WTF in AU s humanitarno pomočjo, ni pa bil njihov primarni cilj ustavljanje piratstva. Temu so sledili še EUCAP NESTOR (civilna misija, asistenca državam pri povečanju pomorske varnosti), EUTM Somalia (vojaška misija, usposabljanje vojakov, izobraževanje glede človekovih pravic in humanitarnega prava), sprejeli so tudi EU Strategic Framework for the Horn of Africa (izbrali posebnega predstavnika za regijo, cilj ublažitev varnostnih groženj, spodbujanje ekonomske rasti), pri vsem je sodeloval tudi Europol. Za ZDA, državo, katere ukrepe sem analizirala kot tretjo, se zdi, da je v Somaliji bila čisto svojo vojno, vse skupaj zaradi svoje, zdaj že zgodovinske svetovne vojne proti islamskim skrajnežem. Začelo se je po letu 1991 in nastanku ICU in zdi se, da se ni nikoli res ustavilo. Bolj kot boj proti piratstvu jih je ves čas zanimal boj proti teroristom na kopnem, kar je bilo še posebej vidno po 11. septembru 2001,

ko so začeli s svojo operacijo Enduring Freedom – Horn of Africa, z začetkom operacije so vzpostavili Combined Joint Task Force – Horn of Africa, s katero so poskušali vzpostaviti red in stabilnost v regiji. Tej je sledila Combined Joint Task Force 150, ki je imela za cilj iskanje teroristov na morju, leta 2007 pa so vzpostavili Combined Joint Task Force 151, ki je imela en in edini cilj – ustaviti piratstvo. Poleg tega so leta 2009 ustanovili še Contact Group on Piracy of the Coast of Somalia, ad hoc forum, kjer članice poskušajo uskladiti svoje interese za lažji boj proti piratstvu. Kljub boju proti piratstvu so ZDA nadaljevale tudi svoj boj na kopnem, kjer se še danes bojujejo z milico Al Šabab.

Piratstvo v Adenskem zalivu je med letoma 2007 in 2013 doseglo svoj vrhunec, po 2013 pa drastično upadlo. Če je za to zaslužno dobro posredovanje mednarodne skupnosti, ne moremo z gotovostjo trditi, saj ima vsaka država v regiji tudi svoje interese. Mednarodna skupnost (vsaj sodeč po državah, ki sem jih analizirala) se je na piratstvo hitro odzvala, vendar ostajajo problemi na kopnem, zato ne moremo trditi, da je bilo za vedno izkoreninjeno. Afriški rog in mednarodno skupnost čakajo v prihodnosti novi problemi.

7 LITERATURA

1. Acharya, Amitav. 2008. Človekova varnost. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis, Steve Smith in Patricia Owens, 382–403. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Allard, Kenneth. 1995. *Somalia Operations: Lessons Learned*. Washington: National Defense University Press.
3. Bahadur, Jay. 2011. *The Pirates of Somalia*. New York: Pantheon Books.
4. Baylis, John. 2008. Mednarodna in globalna varnost. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis, Steve Smith in Patricia Owens, 24–45. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Booth, Ken. 2007. *Theory of world security*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Bruton, Bronwyn. 2010. *Somalia – a New Approach*. Washington: Council on foreign relations.
7. Bureau of investigative journalism. 2012. *Somalia's Hidden War*. Dostopno prek: <https://www.thebureauinvestigates.com/2012/02/22/get-the-data-somalias-hidden-war> (20. maj 2012).
8. Carruthers, Susan L. 2007. Mednarodna zgodovina 1900 – 1945. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 77–114. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Chapin Metz, ed. *Somalia: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1992. Dostopno prek: <http://countrystudies.us/somalia/> (20. maj 2012).
10. CIA. 2013. *The World Factbook: Somalia*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html> (19. maj 2013).
11. Cox, Michael. 2007. Od hladne vojne do vojne proti terorju. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 165–202. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Dunne, Tim in Brian C. Schmid. 2007. Realizem. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 205–236. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Dunne, Tim. 2007. Liberalizem. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 237–262. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Eagar, Charlotte. 2011. *To Catch a Pirate: The British ex-servicemen battling to protect international shipping from the clutches of Somali pirates*. Dostopno prek: <http://www.dailymail>.

co.uk/home/moslive/article-2071108/British-ex-servicemen-battling-protect-international-shipping-Somali-pirates.html (20. december 2014).

15. Elagab, Omer. 2010. *Somali piracy and international law: some aspects*. Dostopno prek: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/ANZMarLawJl/2010/8.pdf> (20. april 2015).

16. Eichstaedt, Peter. 2010. *Pirate State*. Chicago: Lawrence Hill Books.

17. Evropska unija. 2009. *Evropska varnostna strategija*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/documents-publications/publications/2009/european-security-strategy-secure-europe-better-world/> (20. maj 2015).

18. --- 2013. *EU NAVFOR*. Dostopno prek: <http://eunavfor.eu/mission> (20. maj 2015).

19. --- 2015. *EU Judicial international cooperation*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/piracy/judicial_cooperation_en.htm (20. maj 2015).

20. Grizold, Anton. 1998. Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. V *Perspektive sodobne varnosti*, ur. Anton Grizold, 2–17. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

21. --- 2001. Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V *Človek, država in vojna*, Evan Luard, 83–161. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

22. --- 2015. *Svet na prelomu: varnostne skupnosti kot odgovor na kompleksno ogrožanje sodobnega sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

23. Hobden, Stephen in Richard Wyn Jones. 2007. Marksistične teorije mednarodnih odnosov. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 291–322. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

24. ICC Commercial Crime Services. 2012. *International Maritime Bureau*. Dostopno prek: <http://www.icc-ccs.org/icc/imb> (19. maj 2015).

25. ICC IMB. 2014. *Piracy and armed robbery against ships report for the period 1 january – 31 december 2013*. Dostopno prek: www.kvnr.nl/stream/2013-annual-imb-piracy-report (20. maj 2015).

26. IMO. 1992. *Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation*. Dostopno prek: <http://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv8-english.pdf> (20. maj 2015).

27. --- 2006. *IMO Briefing: Security Council urges action over piracy off the coast of Somalia in line with IMO Assembly resolution*. Dostopno prek: http://www.imo.org/blast/mainframe.asp?topic_id=1320&doc_id=6201 (15. april 2013).
28. --- 2011. *Introduction to IMO*. Dostopno prek: <http://www.imo.org/About/Pages/Default.aspx> (15. april 2013).
29. --- 2015. *Djibouti Code of Conduct*. Dostopno prek: <http://www.imo.org/en/OurWork/Security/PIU/Pages/DCoC.aspx> (20. maj 2015).
30. Jackson, Robert H. in Patricia Owens. 2007. Razvoj mednarodne družbe. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 53–76. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Mahdi Gedi Qayat. 1997. *Assessment Mission to Somalia in Connection with alleged dumping of hazardous substances*. Dostopno prek: google books (15. april 2013).
32. Maps of internet. 2016. *the Horn of Africa – Somalia maps*. Dostopno prek: <http://mapsof.net/somalia/the-horn-of-africa-map> (1. februar 2016).
33. Maritime Security Centre. 2015. *EU Opearation Atalanta*. Dostopno prek: <http://www.mschoa.org/on-shore/about-us/eu-operation-atalanta> (20. maj 2015).
34. Menkhaus, Ken. 2004. *Somalia: State Collapse and the Threat of Terrorism*. New York: Oxford University Press.
35. Mohamoud, A. Abdullah. 2006. *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa: The Case of Somalia (1960-2001)*. Indiana: Pardue University Press.
36. Moyo, Dambissa. 2009. *Dead Aid*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
37. Murphy, T. Craig. 2010. *The Collapse of Somalia and Economic Considerations*. Dostopno prek: <https://www.mbali.info/doc297.htm> (15. april 2013).
38. Reus Smit, Christian. 2008. Mednarodno pravo. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis, Steve Smith in Patricia Owens, 98–121. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
39. Russett, Bruce in Harvey Starr. 1996. *Svetovna politika: izbira možnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
40. Smith, Steve in Patricia Owens. 2007. Alternativni pristopi v mednarodni teoriji. V *Globalizacija svetovne politike*, ur. John Baylis in Steve Smith, 349–378. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

41. Somalia Report. 2011. *Toxic Dumping: Pirate Excuse or Ongoing Abuse?* Dostopno prek: http://www.somaliareport.com/index.php/post/1287/Toxic_Dumping_Pirate_Excuse_or_Ongoing_Abuse (8. april 2014).
42. --- 2012. *Hassan Sheikh Mohamud Elected as New President*. Dostopno prek: http://www.somaliareport.com/index.php/post/3594/Hassan_Sheikh_Mohamud_Elected_as_President (10. september 2014).
43. Tay, Nastasya. 2012. *Somalia's first parliament since 1991 inaugurated in Mogadishu*. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/aug/20/somalia-first-parliament-inaugurated> (20. avgust 2014).
44. Tharoor, Ishaan. 2009. *How Somalia's Fishermen Became Pirates*. Dostopno prek: http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/somalia/733 (18. april 2014).
45. Thompson, Janice E. 1994. *Mercenaries, pirates and sovereigns*. Princeton: Princeton University Press.
46. United States General Accounting Office. 2003. *Report to congressional requesters: Combating terrorism*. Dostopno prek: google books (15. januar 2016).
47. US Department of State. 2015. *Contact Group on the Piracy off the Coast of Somalia*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/t/pm/ppa/piracy/contactgroup/> (15. januar 2016).
48. Vlada RS. 2013. *Arbitražni sporazum: pojmovnik*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/arbitražni_sporazum/pojmovnik/ (18. april 2014).
49. Varnostni svet. 1992a. *Resolucija 733*, S/23445. Dostopno prek: http://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/somalia/733 (20. maj 2015).
50. --- 1992b. *Resolucija 794*, S/RES/794. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/772/11/PDF/N9277211.pdf?OpenElement> (20. maj 2015).
51. --- 1993. *Resolucija 814*, S/RES/814. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/226/18/IMG/N9322618.pdf?OpenElement> (20. maj 2015).
52. --- 2006. *Poročilo*, S/2006/229. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Somalia%20S2006229.pdf> (15. april 2015).

53. --- 2008a. *Resolucija 1816*, SC/9344. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9344.doc.htm> (20. maj 2015).
54. --- 2008b. *Resolucija 1851*, SC/9541. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9541.doc.htm> (20. maj 2015).
55. --- 2014. *Report of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea pursuant to Security Council resolution 2111*. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/S_2014_727.pdf (15. april 2015).
56. Wardheere News. 2015. *On UN Report: How Kenya invited and hosted Somali pirates*. Dostopno prek: <http://www.wardheernews.com/un-report-how-kenya-invited-and-hosted-somali-pirates/> (1. junij 2015).
57. Združeni narodi. 1982. *United Nations Convention on the Law of the Sea*. Dostopno prek: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf (10. marec 2014).
58. --- 2005. *Tsunami Somalia Report 2005*. Dostopno prek: http://www.unep.org/tsunami/reports/tsunami_somalia_layout.pdf (18. april 2014).